

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2012

Zdenka Kotalová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Zdenka Kotalová

**Redakce mezinárodního života
Československého rozhlasu
v rozmezí let 1966–1969**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Zdenka Kotalová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2012**

Bibliografický záznam

KOTALOVÁ, Zdenka. *Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v rozmezí let 1966–1969*. Praha : Univerzita Karlova, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2012. 90 s. + 13 stran příloh. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce *Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v rozmezí let 1966–1969* popisuje úkoly Redakce mezinárodního života a činnost jejích členů, publicistů a zahraničních zpravodajů v uvedeném časovém rámci. Počátky zahraničního zpravodajství jsou charakterizovány popisem rozhlasových přenosů ze zahraničí v období druhé světové války. Zmíněny jsou rovněž reportáže Františka Gela z procesů s nacistickými zločinci z německého Norimberku v letech 1945–1946. Následuje deskripce činnosti prvních zahraničních zpravodajů Československého rozhlasu.

Nejdůležitější část práce pojednává o vzniku Redakce mezinárodního života a změnách, které provázely její zařazení do proměňující se struktury organizace Československého rozhlasu. Uvádím rovněž přehled a stručné životopisy ředitelů ČsRo, šéfredaktorů Redakce mezinárodního života a vybraných novinářských osobností z této redakce. Zlomový mezník v životě Redakce mezinárodního života v období tzv. pražského jara i srpna 1968 je rovněž podrobně zpracován. Součástí statě je činnost vybraných publicistů v období normalizace. Práce v sobě zahrnuje rovněž politické změny a aktivity vybraných novinářů po roce 1990. Podrobněji se zabývá také vznikem *Radia Praha*, tedy vysíláním Československého rozhlasu do zahraničí, a jeho proměnami v padesátých a šedesátých letech 20. století.

Stat' obsahuje politicko-společenský kontext v období druhé poloviny minulého století a jeho odraz ve vysílání Československého rozhlasu. Zásadní metodou zpracování textu je orální historie, tedy osobní rozhovory.

Abstract

Diploma thesis *The Foreign Broadcasting Department of Former Československý rozhlas (The Czechoslovakian Radio) Between 1966–1969* describes the operation of an important part of the key broadcasting institution in former Czechoslovakia. Early times of reporting of Czech politicians during the Second World War from the UK, USA and USSR are included. Paragraphs related also mention the first reports of Czechoslovakian journalists after the Second World War and activities of Frantisek Gel who worked as an editor for the Czechoslovakian radio and later between 1945–1946 became renowned for his reports from the Nuremberg Trials. It also deals with activities of Czech journalists working in the International Department. The text also contains overview of political and social situation in former Czechoslovakia in the second half of the twentieth century and how it is reflected in the overall operations of former Czechoslovakian Radio. A description of an important period The Prague Spring 1968 is also included. The text also describes the period of so called Normalisation in former Czechoslovakia. Moreover, the thesis contains reasons for journalists redundancy. The final paragraphs describe their activities after the Velvet Revolution in 1989, up until the present. The key method used to compile this diploma thesis was an Oral History.

Klíčová slova

Československý rozhlas, Redakce mezinárodního života, rozhlasové vysílání, Milan Weiner

Keywords

Czechoslovakian Radio, Foreign Broadcasting Department, broadcasting, Milan Weiner

Rozsah práce: Vlastní text práce bez anotací a příloh má 213 230 znaků s mezerami, tj. cca 88 normostran.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. května 2012

Zdenka Kotalová

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala mému konzultantovi Petru Bednaříkovi.

Dále děkuji paní Evě Ješutové za cenné rady, paní Věře Šťovíčkové-Heroldové, Jiřímu Dienstbierovi, Ondřeji Neffovi, Karlu Tejkalovi a Slávovi Volnému ml. za to, že se se mnou podělili o své vzpomínky, a umožnili tak vznik tohoto textu.

A Káče.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky:

KOTALOVÁ Zdeňka

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky:

2007

E-mail diplomantky:

**Chyba! Chybný odkaz na záložku.Chyba!
Chybný odkaz na záložku.**

Studijní obor/typ studia:

Mediální studia/kombinovaná forma

Předpokládaný název práce v češtině:

Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v rozmezí let 1966–1969

Předpokládaný název práce v angličtině:

Foreign Broadcasting Department of former Československý rozhlas (the Czechoslovakian Radio) between 1966–1969

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

LS 2012

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Z rozhovoru s historičkou rozhlasového vysílání, Mgr. Evou Ješutovou, vyplynulo, že stat' mapující činnost Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v rozmezí let 1966–1969 nebyla dosud podrobně zpracována. Toto téma nebylo nikdy podrobeno výzkumu. Redakce mezinárodního života byla v uvedené době významnou součástí Československého rozhlasu, ale potýkala se s řadou cenzurních opatření, se kterými se museli členové redakce vyrovnat, a které bylo nutno při zpracování reportáží a jiných příspěvků zohlednit. Po roce 1968 musela řada redaktorů Československý rozhlas z politických důvodů opustit. Pracovala zde řada novinářů, kteří se později stali významnými osobnostmi v dějinách Československého a později Českého rozhlasu.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem práce je podrobně zmapovat činnost Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v rozmezí let 1966–1969. Text bude zaměřen především na novinářské osobnosti, (šéfredaktory, novináře sídlící v pražské redakci i zahraniční korespondenty), kteří v redakci v daném období pracovali. Záměrem bude zpracovat přehledný text, který podrobně popíše nejprve počátky zahraničního zpravodajství v Československém rozhlase a dále úkoly Redakce mezinárodního života v době jejího vzniku. Významná část textu bude pak věnována období konce 60. let a pražského jara. Zmíněno bude rovněž období tzv. normalizace, kdy velká část novinářů musela z Československého rozhlasu odejít a věnovat se většinou podřadným zaměstnáním. Text bude věnován rovněž činnosti vybraných novinářských osobností po roce 1990. V úvodu každé kapitoly vysvětlím historický kontext.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod - vysvětlení motivace k volbě tématu a prezentace chronologického rozdělení obsahu

1. období: Počátky zahraničního zpravodajství v Československém rozhlasu

2. období: Vznik Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v roce 1952

2. období: Činnost Redakce mezinárodního života do roku 1967

3. období: Pražské jaro - zlomový mezník

4. období: Období normalizace (70. - 80. léta 20. stol.)

5. období: Činnost vybraných novinářských osobností po roce 1990

Závěr - shrnutí a celkové zhodnocení práce

Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány):

Stat' bude vymezena publicistickou činností novinářů Redakce mezinárodního života, a to zejména s přihlédnutím k jejich práci zahraničních korespondentů, kterou vykonávali pro Československý rozhlas. Při práci na tématu chci využít především řady osobních rozhovorů s pamětníky, písemné archivní prameny a archivní zvukové nahrávky.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

1. **ORÁLNÍ HISTORIE** – bude zahrnovat řadu osobních rozhovorů s pamětníky (např. s Janem Petránkem, Věrou Heroldovou-Šťovičkovou a Ondřejem Neffem) a s historičkou vysílání Československého rozhlasu Evou Ješutovou. Rozhovory budou zaměřeny na činnost Redakce mezinárodního života v rozmezí let 1966–1969. Použit bude také zvukový záznam z rozhovoru s Jiřím Dienstbierem z roku 2010, který patří do soukromého zvukového archivu autorky.
2. **HISTORICKÝ PRŮZKUM** – bude vycházet především ze studia a zpracování materiálů následujících institucí:

Archivu Českého rozhlasu

Archivu a knihovny Ústavu pro soudobé dějiny AVČR

Archivu a knihovny Libri prohibiti

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Poznámka: Literatura je řazena abecedně podle příjmení autorů.

BĚHAL, R. Kdo je kdo v sedmdesátileté historii České rozhlasu. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992. – Kniha obsahuje životopisy řady nejvýznamnějších osobností Českého rozhlasu.

JEŠUTOVÁ, E. A kol. Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003. 667 s. ISBN 80-86762-00-9. - Obsáhlé dějiny českého rozhlasu zahrnují osm desetiletí jeho existence.

KÖPPLOVÁ, B. A kol. Dějiny českých médií v datech. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003, 440 s. ISBN 80-246-0632-1. - Cílem publikace je uspořádání údajů dokumentujících vývoj jednotlivých médií jako důležitých sociálních institucí, jež se zásadním způsobem podílejí na vývoji moderní české společnosti. Chronologický přehled je doplněn stručnými medailony významných osobností.

KOVAŘÍK, V. Proměny rozhlasové publicistiky II. 1. vyd. Praha : SPN, 1982. Monografie mapuje proměny rozhlasové publicistiky v období od mnichovského diktátu do února 1948.

PACOVSKÝ, J. Na vlnách rozhlasu. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1993, 158 s. - Historie českého rozhlasu od jeho vzniku v roce 1923 do roku 1993.

SÍGL, M. Almanach českých novinářů. 1. vyd. Praha : Libri, 2008, 359 s. ISBN 978-80-7277-356-5. - Almanach zahrnuje medailony s daty, bibliografií a vzpomínkami šedesáti autorů, novinářů, publicistů, nakladatelských redaktorů a těch, které spojila společná zkušenost s tiskem, rozhlasem, televizí či knižní redakcí. Jejich žurnalistická dráha odráží změny ve společnosti a sociální i politickou roli žurnalistiky ve druhé polovině 20. století.

VANĚK, M. Orální historie ve výzkumu soudobých dějin. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 157 s. ISBN 80-7285-045-8. - Monografie nabízí přehled vývoje orální historie, zkoumá úlohy narátora i tazatele, různé formy rozhovoru a jejich využití v konkrétním historickém výzkumu.

VANĚK, M., MÜCKE, P., PELIKÁNOVÁ, H. Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1. - Kniha poskytuje detailní metodologický návod jak vést orálně historický výzkum a zaznamenat lidskou zkušenost. Zabývá se rovněž otázkou interpretace specifických narativních pramenů. Dává také rámcový podnět ke klasifikaci historického rozhovorů, představuje jeho možnosti a limity a upozorňuje na řadu dílčích problémů spojených s metodou.

VOTAVOVÁ, J. Stručný nástin historie Českého rozhlasu. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1993. - Autorka faktografickou formou představuje rozhlasové pořady, které vznikaly v šedesátých letech 20. stol. Podává základní portrét relací, které do značné míry tvořily aktuální ráz tehdejšího Československého rozhlasu.

Sborníky:

Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v ČsRo). Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999 – Sborník ze semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedry žurnalistiky Institutu pro komunikační studia a žurnalistiku FSV UK, který se konal 15. 4. 1999 v Praze.

K rozhlasové historii a teorii. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2001. – Sborník příspěvků z jarního semináře 2001 Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedry žurnalistiky Institutu pro komunikační studia a žurnalistiku FSV UK v Praze.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Při podrobném vyhledávání v již obhájených bakalářských, magisterských či doktorandských pracích toto téma nebylo nalezeno.

V průběhu práce na tématu budu čerpat také z níže uvedených obhájených kvalifikačních prací:

KOTALOVÁ, Zdenka. Jan Petránek – rozhlasový publicista. Praha, 2010. 60 s. Bakalářská práce, Fakulta sociálních věd.

KŮSTKOVÁ, Tereza. Zahraniční korespondent Karel Kyncl. Praha, 1999. 116 s. Diplomová práce, Fakulta sociálních věd.

NACHTMANNOVÁ, Iva. Specifikace práce zahraničního zpravodaje : se zřetelem na

střední a východní Evropu. Praha 1999, 72 s. Bakalářská práce, Fakulta sociálních věd.

ROTOVÁ, Tereza. Samizdatové Lidové noviny 1987–1989. Praha, 2009. 75 s. Bakalářská práce, Fakulta sociálních věd.

ŠENKÝŘOVÁ, Markéta. Kontrola rozhlasových vln - Československý rozhlas v 50. a 60. letech. Praha, 2010. 69 s. Diplomová práce, Fakulta humanitních studií.

VÍTKOVÁ, Věra. Vývoj a současnost Zápisníku zahraničních zpravodajů. Praha, 1997. Praha 68 s. Bakalářská práce, Fakulta sociálních věd.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM/KOU SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. POČÁTKY ZAHRANIČNÍHO ZPRAVODAJSTVÍ.....	5
1.1 PŘENOSY ZE ZAHRANIČÍ V OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	5
1.2 REPORTÁŽE ČESKOSLOVENSKÉHO ROZHLASU ZE ZAHRANIČÍ V LETECH 1945–1948.....	6
1.2.1 Československý rozhlas v letech 1945–1948.....	6
1.2.2 Reportáže Františka Gela z Norimberku 1945–1946.....	7
1.2.3 Další osobnosti počátků zahraničního zpravodajství.....	8
2. VYSÍLÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO ROZHLASU DO ZAHRANIČÍ OD ZAHÁJENÍ V ROCE 1936 DO KONCE 60. LET 20. STOL.	10
3. REDAKCE MEZINÁRODNÍHO ŽIVOTA ČESKOSLOVENSKÉHO ROZHLASU.....	13
3.1 POLITICKÁ A SPOLEČENSKÁ SITUACE V ČESKOSLOVENSKU V 50. A 60. LETECH 20. STOLETÍ.....	13
3.1.1 Cenzura.....	14
3.2 ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS V 50. A 60. LETECH 20. STOLETÍ.....	17
3.2.1 50. léta – roky budovatelského vysílání a politických procesů.....	17
3.2.2 60. léta – zlaté období Československého rozhlasu.....	19
3.2.3 Rozložení národního a celostátního vysílání Československého rozhlasu ve druhé polovině 60. let 20. století, programové okruhy.....	25
3.2.4 Slyšitelnost domácího rozhlasového vysílání a vysílačová technika.....	31
3.2.5 Statistiky radiopřijímačů v roce 1965.....	31
3.3 VZNIK REDAKCE MEZINÁRODNÍHO ŽIVOTA A JEJÍ ČINNOST DO ROKU 1968.....	32
3.3.1 Zahraniční zpravodajové do roku 1966.....	35
3.3.2 Zahraniční zpravodajové 1967–1968.....	37
3.3.3 Zahraniční zpravodajové – finanční náklady.....	40
3.3.4 Šéfredaktoři Redakce mezinárodního života.....	40
3.3.5 Činnost vybraných publicistů do roku 1968.....	42
3.3.6 Monitor ČTK.....	50
3.3.7 Nejvýznamnější pořady Redakce mezinárodního života.....	52
3.3.8 Dopisové ohlasy na vysílání RMŽ v letech 1966–1969.....	59
4. PRAŽSKÉ JARO – ZLOMOVÝ MEZNÍK	62
4.1 SRPNOVÉ UDÁLOSTI ROKU 1968. POLITICKÁ A SPOLEČENSKÁ SITUACE.....	62
4.2 SRPEN 1968 V ČESKOSLOVENSKÉM ROZHLEASE.....	62
5. OBDOBÍ NORMALIZACE (70. LÉTA 20. STOL.).....	66
5.1 POLITICKÁ A SPOLEČENSKÁ SITUACE V ČESKOSLOVENSKU V 70. A 80. LETECH 20. STOLETÍ.....	66
5.1.1 70. léta – normalizace.....	66
5.1.2 80. léta – přestavba socialismu.....	67
5.2 ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS V 70. A 80. LETECH 20. STOLETÍ.....	68
5.3 ČINNOST VYBRANÝCH PUBLICISTŮ PO SRPNU 1968.....	72
6. ČINNOST VYBRANÝCH NOVINÁŘSKÝCH OSOBNOSTÍ PO ROCE 1990.....	75
6.1 POLITICKÁ A SPOLEČENSKÁ SITUACE.....	75
6.2 ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS V 90. LETECH 20. STOLETÍ.....	75
6.3 ČINNOST VYBRANÝCH NOVINÁŘSKÝCH OSOBNOSTÍ PO ROCE 1990.....	76
ZÁVĚR.....	79
SUMMARY.....	82
POUŽITÁ LITERATURA.....	83
SEZNAM ZKRATEK.....	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	89
PŘÍLOHY	

Úvod

Československý rozhlas ve druhé polovině 60. let 20. století každodenním působením podstatně zasahoval do všech oblastí společenského života v tehdejší Československu. Svými propagandistickými a organizátorskými pořady se snažil ovlivňovat posluchače a agitovat pro plnění úkolů při výstavbě socialismu. O masovém působení svědčí rovněž skutečnost, že v roce 1968 dosáhl počet platících koncesionářů rozhlasu téměř 3 300 000¹.

Redakce mezinárodního života (RMŽ) Československého rozhlasu byla v roce 1962 ustavena jako součást Hlavní redakce zpravodajství (HRZ) a na jejích dílčích redakcích² se nejvíce soustředily požadavky propagandistické práce. Jedním z hlavních úkolů Redakce mezinárodního života bylo přiblížit posluchačům problémy současného světa, život v cizích zemích, a učinit to formou živou a současně politicky účinnou. Rubrika měla v rozhlase svým způsobem výsadní postavení. Její členové byli ostatními zaměstnanci rozhlasu považováni za jazykově vybavené, nadané a vzdělané profesionály a svým způsobem za elitní klub. V době izolace občanů od života a dění v ostatních státech se zahraniční korespondenti prostřednictvím pracovních pobytů dozvídali, jak se domácí propaganda rozchází se skutečným stavem věcí.

Pro Redakci mezinárodního života byl důležitou skutečností příchod novináře Milana Weinerja do jejího vedení v roce 1963. Weiner zde setrval do roku 1968, kdy vážně onemocněl. Tento muž věděl, že nastoupil do společnosti kvalifikovaných, pracovitých sólistů a mladých individualit a byl pevně odhodlán vytvořit z nich jedinečný kolektiv. Tento záměr se mu podařilo naplnit. V jeho týmu pracovali např. Luboš Dobrovský, Jiří Dienstbier, Karel Jezdinský, Karel Kyncl, Jan Petránek a Věra Šťovíčková. Především díky Milanu Weinerovi nabyla redakce na významu a stala se z ní nejdůležitější redakce politického vysílání.³ Weiner byl fenoménem událostí roku 1968 a podle pamětníků patřil k nejpozoruhodnějším postavám v celém rozhlase. Je mu připisována zásluha o možnost využívání zahraničních agentur AFP a Reuters. Byl autorem a organizátorem rozhlasových pořadů s velikým posluchačským a politickým

¹ Počet obyvatel ČSSR byl v roce 1968 necelých 10 milionů. In.: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 199.

² Pro rozčlenění dílčích redakcí Hlavní redakce zpravodajství (HRZ), viz kap. 3.2.2.

³ Rozumí se v tehdejší Československu.

ohlasem (*Písničky s telefonem, Svět dnes večer*, nedělní zahraničněpolitické komentáře).⁴

Vývoj Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v letech 1966 až 1969 nebyl dosud historicky zpracován. Memoárová literatura je zaměřena především na činnost rozhlasu v srpnu 1968. Širší práce, které se zabývají činností RMŽ v daném období, řeší kladené otázky jen v obecné rovině. Dlouholetým členem redakce byl novinář Jan Petránek. Bakalářskou práci *Jan Petránek – rozhlasový publicista*, kterou jsem zpracovala s přihlédnutím k jeho práci zahraničního zpravodaje v letech 1961–1968, jsem obhájila v roce 2010. Svou diplomovou prací o Redakci mezinárodního života navazuji na předchozí zpracovaný text.

Důležitými prameny pro mou stať byly interní dobové dokumenty soustředěné v Archivu Českého rozhlasu (A ČRo)⁵, dále historické monografie a odborná literatura z oblasti rozhlasové žurnalistiky z knihovny Českého rozhlasu i Národní knihovny ČR a zvukové záznamy z Archivu Českého rozhlasu. Práce s rozhlasovými archivními záznamy nebyla jednoduchá, jelikož mnoho zvukových nahrávek bylo z archivu v období normalizace odstraněno. Zásadním zdrojem pro mne ovšem byly výsledky orální historie, tedy výzkumné metody vystavěné na osobních rozhovorech s pamětníky. Podkladem pro studium tohoto výzkumného postupu se stala monografie *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin* autora Miroslava Vaňka, která vznikla v Centru orální historie, jenž je součástí Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky. S Miroslavem Vaňkem jsem se také osobně setkala, a to především proto, abych si ujasnila některá fakta, jež popisuje ve své knize.

Práci jsem rozdělila na úvod, šest hlavních tematických celků a závěr. Tematické části jsem seřadila chronologicky tak, aby na sebe přehledně navazovaly. V úvodu vysvětluji osobní motivaci k volbě tématu a prezentuji chronologické rozdělení textu. V první kapitole nazvané Počátky zahraničního zpravodajství popisují rozhlasové přenosy ze zahraničí v období druhé světové války.⁶ Zmíněny jsou rovněž reportáže Františka Gela z procesů s nacistickými zločinci, které byly z německého Norimberku odvysílány v letech 1945–1946. První část popisuje rovněž činnost prvních rozhlasových zpravodajů. Ve druhé kapitole se podrobněji zabývám vznikem vysílání

⁴ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 282.

⁵ Tištěné archiválie týkající se daného období nejsou systematicky zpracované a postrádají signatury.

Československého rozhlasu do zahraničí a jeho proměnami v padesátých a šedesátých letech 20. století. Ve třetí kapitole, nejdůležitější části práce, pojednávám o vzniku Redakce mezinárodního života a změnách, které provázely její zařazení do proměňující se struktury organizace Československého rozhlasu ve sledovaném období. Uvádím přehled a stručné životopisy ředitelů ČsRo, zmiňuji šéfredaktory Redakce mezinárodního života a předkládám životopisy vybraných novinářských osobností. Součástí této kapitoly je rozložení národního a celostátního vysílání Československého rozhlasu ve druhé polovině 60. let 20. století. Zlomový mezník v životě Redakce mezinárodního života v období tzv. pražského jara i srpna 1968 je zpracován ve čtvrté části. V páté kapitole se zabývám aktivitami ČsRo a činností vybraných publicistů v období normalizace. Šestá část zahrnuje politické změny a aktivity vybraných novinářů po roce 1990. Závěrečné odstavce obsahují shrnutí a celkové hodnocení. Pro snazší pochopení historických souvislostí předkládám v úvodu každé tematické části krátký exkurz do politické a společenské situace v daném období a popisuji celkovou situaci v Československém rozhlase.

Při psaní jsem se snažila dodržet obsahovou strukturu výchozích tezí s jednou drobnou výjimkou: rozhodla jsem se kromě Jiřího Dienstbiera,⁷ Evy Ješutové, Ondřeje Neffa, Jana Petránka a Věry Šťovičkové-Heroldové, hovořit také se Slávou Volným ml., synem rozhlasového reportéra Slávy Volného. Setkání s těmito osobnostmi bylo nenahraditelné, jelikož byly ochotny poskytnout mi řadu zajímavých podrobností a umožnily mi tak zpracovat toto odborné pojednání.

⁶ Zaměřila jsem se na relace vysílané ze SSSR, Velké Británie a USA, které byly pro budoucí rozhlasové zpravodaje příkladem a inspirací.

⁷ Osobní rozhovor vznikl v roce 2010 a jeho záznam je součástí soukromého zvukového archivu autorky.

1. Počátky zahraničního zpravodajství

1.1 Přenosy ze zahraničí v období druhé světové války

Na místě, kde hovoříme o počátcích našeho zahraničního zpravodajství, je třeba zmínit zahraniční přenosy ze Sovětského svazu, Velké Británie a USA v období protektorátu Čechy a Morava. Jednalo se o československé vysílání BBC a vysílání sovětského státního rozhlasu v češtině a slovenštině.⁸ Cizojazyčné vysílání přenášel Hlas Ameriky.

Přenosy z Londýna probíhaly po dvou liniích. První z nich bylo oficiální vysílání BBC *Volá Londýn*⁹. Denně šlo o osm relací obsahujících většinou zpravodajství a publicistické komentáře, přeložených z angličtiny. Vedoucí Československé sekce, stejně jako všech ostatních sekcí zahraničního vysílání, byli výhradně Britové. Zcela jinou organizaci měla druhá linie, vysílání exilové vlády, kterému BBC propůjčilo svoje studia i rozhlasovou frekvenci. Bylo zřízeno Rozhlasovým odborem exilového ministerstva zahraničí. Vysílalo se živě, což se týkalo nejen redaktorů a hlasatelů, ale i stálých komentátorů politiků – Jana Masaryka, Prokopa Drtiny¹⁰, Jaroslava Stránského, Vlado Clementise a dalších. Jen zcela výjimečně se vysílalo ze záznamu.¹¹ Do protektorátu se vysílalo rovněž ze SSSR.¹² O to se staral sovětský státní rozhlas. Obsah a forma byly v kompetenci KSČ. Pořady v němčině, italštině, angličtině a francouzštině pak přinášela stanice Hlas Ameriky¹³. Z USA byly později vysílány rovněž dialogy Jiřího Voskovce a Jana Wericha.¹⁴

Za poslech zahraničního rozhlasu hrozil v Protektorátu Čechy a Morava koncentrační tábor, za rozšiřování zpráv i trest smrti. Poslech zahraničního rozhlasu byl přesto mezi českým obyvatelstvem hojně rozšířen.¹⁵ Protektorátní rozhlasové vysílání bylo inspirativní pro poválečné novináře Československého rozhlasu. Miloslav Pátek o tom napsal: „*Po revoluci jsme se vrhli, či spíše byli vrženi na informování. Byli jsme*

⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 106.

⁹ Vysílání BBC *Volá Londýn* bylo zahájeno 8. září 1939.

¹⁰ Prokop Drtina vystupoval pod pseudonymem Pavel Svatý.

¹¹ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 17.

¹² České vysílání z Moskvy započalo svou činnost v létě 1941 programem *Za národní osvobození*. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 106.

¹³ Stanici *Hlas Ameriky* uslyšeli posluchači poprvé 24. února 1942.

¹⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 174–175.

¹⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 106.

ještě oslněni úspěchem zahraničního českého vysílání za protektorátu a zavládlo v nás přesvědčení, že český posluchač bude poslouchat Zdeňka Nejedlého, Pavla Svatého i ostatní stejně nadšeně z Prahy, jako je poslouchal kdysi z ciziny.“¹⁶

1.2 Reportáže Československého rozhlasu ze zahraničí v letech 1945–1948

1.2.1 Československý rozhlas v letech 1945–1948

Bezprostředně po skončení druhé světové války¹⁷ nahradil rozhlas nefungující poštovní, telefonní, telegrafní i železniční spojení, zprostředkoval úřední výzvy a pomohl sjednotit mnoho rodin rozvrácených válkou. Zapojil se do obnovy a výstavby státu, stal se však i významným politickým nástrojem.¹⁸ V prvních měsících se potýkal s obnovou poničených prostor a technického vybavení a rovněž hledáním kvalifikovaných zaměstnanců. Na podzim roku 1945 bylo vytvořeno samostatné rozhlasové zpravodajství,¹⁹ jehož hlavní relací se staly *Rozhlasové noviny*²⁰. Programové možnosti byly omezeny pokrytím území vysílacím signálem. Rozhlasová technika zaostávala za zahraniční. Objevili se první zahraniční zpravodajové.²¹ Po politickém převratu v únoru 1948 byl Československý rozhlas plně podřízen zájmům propagandy KSČ.²²

¹⁶ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 17.

¹⁷ 8. května 1945.

¹⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 120.

¹⁹ Předválečná tradice vedla rozhlas k naprosté závislosti na ČTK. Její zprávy četl v prvním období redaktor do vysílání přímo z budovy agentury a později je, buď bez úprav, nebo s drobnými změnami, předčítali hlasatelé. O vytvoření rozhlasového zpravodajství se zasloužil šéfredaktor rozhlasového zpravodajství Jiří Hronek. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 98.

²⁰ Byly vysílány od podzimu roku 1945. Prameny se rozcházejí v určení přesného data. Jednalo se o září či říjen.

²¹ V meziválečném období ČsRo žádné vlastní zahraniční zpravodaje neměl, jelikož příprava zpravodajství pro rozhlasové vysílání byla výhradně v kompetenci ČTK (viz výše).

²² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 183.

1.2.2 Reportáže Františka Gela z Norimberku 1945–1946

Pro politické zpravodajství bylo velmi důležité vybudování vlastní sítě zahraničních zpravodajů. Průkopnickým činem byla v tomto ohledu cesta Františka Gela²³ jako mimořádného zpravodaje do německého Norimberku, odkud od 20. listopadu 1945 do dubna 1946 zprostředkoval posluchačům jednání soudního tribunálu a komentoval proces s nacistickými zločinci. Gel odeslal z Německa celkem 800 depeší.²⁴ Jeho příspěvky se vysílaly dvakrát denně večer jako součást *Rozhlasových novin*.²⁵ Miloslav Pátek o tom ve svém díle *Rozhlasáci* píše: „V Norimberku bylo tehdy akreditováno 480 zpravodajů. Přímé rádiové spojení s Prahou neexistovalo, Gelovy depeše pražskému rozhlasu telegrafovali angličtí spojari do New Yorku, odtamtud je Američané přetelegrafovali do Prahy, samozřejmě katastrofálně zkomolené. Tak se také stalo, že Rozhlasové noviny neměly o prvním dnu přeličení ani slovo. V psychickém stresu si Gel vzpomněl, že mezi Lisabonem a Vladivostokem býval podzemní kabel, jehož jeden úsek procházel z Norimberka do Prahy. Zašel do ruin norimberské pošty, v plánech kabel vyšťoural a pak už bylo jen dílem okamžiku, aby se ozval melodický ženský hlas: „Zde Praha Žižkov, meziměsto.“ Gel o tom jednou řekl, že nikdy v životě mu žádná žena neřekla nic sladšího. Jenomže pak zasáhl kapitán americké vojenské policie. Telefonováním z obsazeného Německa porušil pan redaktor okupační statut a musí být proto zatčen. Šel to hlásit výš, ale tam zvítězil zdravý respekt k sedmé velmoci a tak byli ochotni zamhouřit oči, ovšem s podmínkou, že pan redaktor víckrát nebude telefonovat. Místo kajicných slibů se zatčený Gel zeptal, kdo může povolit telefonování. Byl to velitel Mezispojenecké okupační komise v Berlíně. Gel ihned telegrafoval do Berlína a za pět hodin došel glejt, v němž velitelé čtyř okupačních mocností povolují telefonáty do Prahy. Od té doby měl Československý rozhlas z norimberského procesu nejrychlejší informace a reportáže. Byly natolik poslouchané, že pražské biografy posunuly začátky

²³ Fratišek Gel, vlast. jm. František Feigel (1901–1972) – publicista, reportér, spisovatel a pedagog. V letech 1946–1953 redaktor Čs. rozhlasu Praha, z toho 1946–1948 redaktor a reportér zpravodajství a *Rozhlasových novin*. Proslavil se především jako mimořádný zpravodaj v Německu, svými reportážemi z norimberského procesu s válečnými zločinci (1945–1946) a jako jeden ze zakladatelů českého populárněvědeckého feature (např. pásma o J. Heyrovském, A. S. Popovovi a dalších). In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 74.

²⁴ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 27.

²⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 215.

svých večerních představení a Hronkovi²⁶ si osobně stěžoval jeden z představitelů pražských kavárníků, že to Gelovo vysílání jim kazí kšefty. Rada šéfa Rozhlasových novin byla strohá: „Dejte si do kaváren rozhlasové přijímače“.²⁷

Gel si všechny údaje pečlivě ověřoval. Svědčí o tom rovněž stať Miloslava Pátka, která pokračuje: „Na samý závěr, v předvečer poprav válečných zločinců, posílali skoro všichni zpravodajové závěrečné zprávy předem. To je koneckonců běžná novinářská praxe, všechno už je skončeno, tak na co ještě čekat. Nikoliv Gel. V době, kdy většina jeho kolegů byla někde na flámu nebo spokojeně spala, zavolal Gel do Prahy nočního redaktora, že se něco děje, a proto, aby nedával do ranního vysílání žádnou zprávu o popravě a čekal na zavolání. Pražský kolega byl pochopitelně otráven, protože ranní zpravodajství měl zručný redaktor hotové nejdéle do dvou v noci a pak mohl jít spát. Gel zavolal v půl sedmé ráno. Bombu. Göring spáchal sebevraždu. Všechny československé noviny²⁸ přinesly zprávu o jeho popravě. Československý rozhlas ohlásil první na světě, co se skutečně stalo.“²⁹

1.2.3 Další osobnosti počátku zahraničního zpravodajství

Kromě Františka Gela patřil mezi první zahraniční zpravodaje jeho kolega Václav Linhart, který jako doprovod oficiální vládní delegace vycestoval na první zasedání Organizace Spojených národů do Londýna v únoru 1946 a na mírovou konferenci do Paříže ve stejném roce. Skromná síť vlastních zahraničních zpravodajů ČsRo pokrývala do roku 1948 Londýn (Václav Linhart³⁰), Varšavu (Karel Hrabal³¹) a Bělehrad (Miroslav Čapek³²), dopisovatel byl v Moskvě a stálí spolupracovníci působili v Berlíně, Paříži a Vídni. V roce 1948 přibyli zpravodajové v tehdejším západním Německu (Vladimír Veselý³³) a USA (Miloš Midloch³⁴).

²⁶ Jíří Hronek (1905–1987) – v letech 1945–1948 šéfredaktor rozhlasového zpravodajství a zakladatel zpravodajské redakce ČsRo. Zasloužil se o vznik relace *Rozhlasové noviny*. Získal pro rozhlas F. Gela a K. Pecha, kteří se pravidelně podíleli na přípravě besed *Rozhlasových novin*.

²⁷ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 27.

²⁸ Stejně jako většina novin a rozhlasů po celém světě.

²⁹ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 27.

³⁰ Podle dostupných pramenů byl Václav Linhart zahraničním zpravodajem v Londýně v letech 1947–1948.

³¹ Karel Hrabal byl zahraničním zpravodajem ve Varšavě v letech 1947–1950.

³² Miroslav Čapek byl zahraničním zpravodajem v Bělehradě v letech 1947–1948.

³³ Vladimír Veselý byl zahraničním zpravodajem v tehdejším západním Německu v letech 1948–1949.

³⁴ Miloš Midloch byl zahraničním zpravodajem v USA v roce 1948.

Po únoru 1948 pak nastalo období tvrdé represe. Rozhlas předal svou skromnou síť zpravodajů Československé tiskové kanceláři.^{35,36} Stalo se tak po nástupu Marie Kořátkové³⁷ do funkce vedoucí redakce *Rozhlasových novin*. Tato žena viděla v Sovětském svazu velký vzor. Byla přesvědčena, že rozhlas vlastní zpravodaje nepotřebuje a za účinnější považovala překlady sovětských textů. Miloslav Pátek k tomu ve své stati napsal: „Marie Kořátková došla k názoru, že rozhlas nepotřebuje svoje vlastní zpravodaje a s klidným svědomím je předala ČTK (měli sice pracovat jak pro ČTK, tak i pro rozhlas, ale to se nedodržovalo).“³⁸

³⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 261.

³⁶ VOTAVOVÁ, Jarmila. *Stručný nástin historie Českého rozhlasu. (Příspěvek k 70. výročí)*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Studijní a výzkumné oddělení. 1993, s. 90.

³⁷ Marie Kořátková (1904–1967) – novinářka. V letech 1933–1935 vedoucí redaktorka komunistického časopisu pro ženy *Rozséváčka*, v letech 1935–1939 vedoucí redaktorka periodika *Svět sovětů*. V roce 1939 emigrovala s manželem do SSSR, po válce se stala šéfredaktorkou *Světa sovětů*. Od 1. 5. 1948 do 31. 8. 1949 pracovala v ČsRo. Po odchodu J. Hronka byla šéfredaktorkou *Rozhlasových novin*. V ČsRo působila do roku 1951. Informace o pozdějších aktivitách M. Kořátkové do roku 1967 nezjištěny. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 134.

2. Vysílání Československého rozhlasu do zahraničí od zahájení v roce 1936 do konce 60. let 20. stol.

Zahraníční vysílání (ZV) Československého rozhlasu patřilo mezi hlavní propagandistické nástroje ČSSR v zahraničí. Pod názvem *Radio Praha* bylo určeno pro posluchače různých zemí a světadílů, obsahově bylo přizpůsobováno aktuální situaci a šířeno prostřednictvím krátkovlnných vysílačů.³⁹ Přehled jazyků a počet odvysílaných hodin v letech 1954–1969 ilustruje tabulka v Příloze č. 5.

Potřeba zahraničního vysílání vzrostla v první polovině třicátých let, kdy na krátkých vlnách začaly vysílat Velká Británie, Německo a Sovětský svaz. Také Československé ministerstvo zahraničí pocítilo nutnost zřídit krátkovlnné stanice určené k propagaci vlastní politiky v zahraničí. První pokusné přenosy začaly v červenci roku 1935,⁴⁰ pravidelné vysílání *Radio Praha* bylo zahájeno 31. srpna 1936. Bezprostředně po skončení druhé světové války⁴¹ bylo obnoveno krátkovlnné vysílání v pěti jazycích. Hlavní náplní pořadů bylo mluvené slovo.⁴² V dalších měsících po válce vysílalo *Radio Praha* sedm hodin denně v osmnácti jazycích.⁴³ Po roce 1948 patřilo vysílání do zahraničí mezi hlavní propagandistické nástroje KSČ v zahraničí.⁴⁴

V roce 1952 došlo k reorganizaci ČsRo podle sovětského vzoru a vysílání do zahraničí se stalo samostatným celkem, který měl tři hlavní části. Jednalo se o ústřední redakci, jež produkovala základní texty v češtině, dále jazykové redakce a konečně redakci mezinárodní spolupráce. Ta vyráběla tzv. pořady na export, které byly zasílány zahraničním rozhlasovým redakcím k odvysílání a postupně nahradily vysílání do socialistických zemí.⁴⁵ V padesátých letech se jeden program vyráběl pro tzv. spřátelené státy a jiný pro nepřátelské⁴⁶. Napsané texty byly nejprve podrobeny cenzurní kontrole (viz kap. 3.1.1) a teprve pak přeloženy do cizích jazyků. Rozsah vysílání *Radio Praha*

³⁸ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 88.

³⁹ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 56.

⁴⁰ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 563.

⁴¹ V období druhé světové války *Radio Praha* do zahraničí nevysílalo.

⁴² V předválečném období byla důležitou součástí programu také hudba.

⁴³ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 563.

⁴⁴ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 56.

⁴⁵ KRUPIČKA, Miroslav. *Radio Praha 65 let*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2001, s. 24.

⁴⁶ Kapitalistické.

v tomto období prudce vzrostl. Jestliže v roce 1949 dosahovala celková doba vysílání 10 hodin, v roce 1954 to bylo 14,5 hodiny.⁴⁷

Redakci zahraničního vysílání zasáhlo velmi tvrdě období politických procesů padesátých let. Nejbližší spolupracovník a spoluobžalovaný Rudolfa Slánského Bedřich Geminder zastával v té době funkci ředitele Zahraničního vysílání. Spolu s ním byl vtažen do politického procesu i jeho poradce a komentátor André Simone a náměstek ministra zahraniční Artur London, jehož manželka pracovala ve francouzském vysílání. Geminder a Simone byli stejně jako Slánský popraveni, London odsouzen na doživotí a jeho manželka vypovězena. Jejich obvinění a trest provázela i další rozsáhlá výměna zaměstnanců.⁴⁸

V šedesátých letech pracovala v redakci řada nových tzv. kádrových posil, tedy pracovníků s nedostatečnou odbornou a jazykovou vybaveností, jejichž hlavní a častou jedinou kvalifikací byla příslušnost ke komunistické straně. Redakce připravovala v tomto období více než 30 hod. vlastního programu denně. Informovala především posluchače evropských, afrických a latinskoamerických zemí o životě lidí v socialistickém Československu. Vysílání komentovalo vnitropolitické a mezinárodní události a zařazovalo do svých programů publicistické a umělecké pořady.⁴⁹

Zahraniční vysílání v srpnu a na podzim 1968

Zahraniční vysílání v srpnu 1968 probíhalo z objektu ČsRo v Nuslích. Bylo omezeno na desetiminutové zpravodajské relace, které nesměly obsahovat neověřené informace. Vysílalo se v němčině, angličtině, méně ve španělštině, francouzštině, češtině a slovenštině.⁵⁰

Po srpnu 1968 obnovilo zahraniční vysílání svoji činnost v plném rozsahu.⁵¹ Do řídicích funkcí redakce byli jmenováni lidé ochotní prosazovat současnou politiku

⁴⁷ KRUPIČKA, Miroslav. *Radio Praha 65 let*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2001, s. 24.

⁴⁸ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 237.

⁴⁹ Archiv ČRo, zpráva bez názvu s datem 25. 5. 1966. Dokument se týká vysílání ČsRo do zahraničí. Podpis autora zcela chybí. Uloženo ve složce 1966.

⁵⁰ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 28.

⁵¹ Až na vysílání ve svahilštině, jehož vysílací čas byl využit pro jiné jazyky. In: JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 28.

strany. V rámci personálních čistek byla z původního počtu 350 zaměstnanců *Radia Praha* propuštěna více než třetina.⁵²

Zahraniční vysílání se koncem šedesátých let dále rozvíjelo. Objem vysílání opět přesáhl třicet hodin denně, délka pořadů se prodloužila na šedesát minut. Rozhlas dostával až 100 000 dopisů ročně s posluchačskými ohlasy na zahraniční vysílání. Z *Radia Praha* odcházelo 200 000 zásilek s různými propagačními materiály. V řadě zemí, především rozvojových, vznikaly Kluby posluchačů *Radia Praha*.⁵³

Základní redakcí, která ve druhé polovině šedesátých let 20. stol. bezprostředně připravovala budoucí zahraniční korespondenty na jejich práci, byla Redakce mezinárodního života. V tomto přípravném období strávil budoucí korespondent část přípravné doby také v zahraničním vysílání redakce *Radia Praha*.

Zahraniční vysílání Československého rozhlasu ve druhé polovině 60. let 20. stol. –
technické zabezpečení

Československé zahraniční vysílání pracovalo ve druhé polovině šedesátých let především na krátkovlnných pásmech, ve večerních a nočních hodinách však využívalo i jednoho středovlnného kmitočtu, který byl pro tuto dobu odnímán celostátnímu okruhu domácího vysílání (ČS I).

V ČSSR byla přijata základní směrnice pro výstavbu prostředků, určených pro zahraniční vysílání v roce 1961. V realizaci některých zbývajících anténních systémů a dvou vysílačů však docházelo ke značným průtahům. Také usnesení předsednictva ÚV KSČ z roku 1965 uložilo provedení technického zajištění zahraničního vysílání ČsRo na úseku vysílačové techniky. Splnění tohoto úkolu nebylo ale technicky zabezpečeno, jelikož vysílače plánované na rok 1966 nebylo možné uvést do provozu pro nedostatek stavební kapacity.⁵⁴

⁵² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 564–565.

⁵³ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 563

⁵⁴ Archiv ČRo, 15stránkový dokument bez názvu, data a jména autora, s. 12. Dokument se týká vysílání ČsRo do zahraničí. Uloženo ve složce 1966.

3. Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu

3.1 Politická a společenská situace v Československu v 50. a 60. letech 20. století

V Komunistické straně Československa (KSČ) se v padesátých letech šířilo ovzduší vzájemné nedůvěry.⁵⁵ Strana se obávala ztráty mocenského postavení, jež získala po únoru 1948. Trvalou součástí života společnosti se staly perzekuce spojované v poúnorovém období s tzv. kultem osobnosti, které po jeho odeznění ztratily svou původní zběsilou iracionalitu.⁵⁶ Na přelomu 50. a 60. let docházelo ve společnosti, zejména v jejích intelektuálních vrstvách, ke zvláštnímu vzepětí, kterému se obecně říká „atmosféra 60. let“. Jeho živnou půdou byla nespokojenost s dosavadním stavem.⁵⁷ Ústavou z roku 1960 byl završen proces označovaný jako vítězství socialismu a KSČ měla tímto nástrojem svou vedoucí úlohu potvrzenou. Změnil se název republiky – z původního Československá republika (ČSR) na Československá socialistická republika (ČSSR). V šedesátých letech docházelo k liberalizaci režimu, která se odrážela především v počtu udělených amnestií a rehabilitacích politických vězňů. Reformy vzešly z řad proreformních komunistů, kteří se nebáli otevřeně vyjadřovat své názory. Na IV. sjezdu Svazu spisovatelů, který se konal ve dnech 27. – 29. června 1967, došlo k dosud největšímu střetu mezi zastánci a odpůrci reformem. Spisovatelé vědomě riskovali konflikt s mocí, volali po „evropském kontextu“ a po návratu do kulturně-civilizační sféry odpovídající historii a tradicím českého národa.⁵⁸ Pro některé mělo vystoupení následek v podobě vyloučení z KSČ.⁵⁹

Politickým změnám roku 1968 předcházela jednání Ústředního výboru KSČ (ÚV KSČ) v prosinci 1967. Na ně navázali politici plenárním zasedáním 3. ledna 1968. V komunistické straně pak nastaly personální změny a do funkcí nastoupili noví lidé.

⁵⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 236.

⁵⁶ ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 713.

⁵⁷ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 8.

⁵⁸ ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 777.

⁵⁹ HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha – Brno : Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV a Doplněk, 2004, s. 11. Vyloučení z KSČ byli např. Ivan Klíma, Antonín J. Liehm a Ludvík Vaculík.

Dne 5. ledna byl zvolen novým prvním tajemníkem strany Alexander Dubček⁶⁰. Byl to zásadní přelom, jelikož tím byly rozděleny funkce prezidenta a prvního tajemníka ÚV KSČ; obě doposud zastával Antonín Novotný.^{61,62} Prezident Novotný odstoupil 22. března a 30. března zvolilo Národní shromáždění novým prezidentem generála Ludvíka Svobodu.^{63,64} Poté započaly rehabilitace osob, které byly postiženy nezákonnými procesy v předchozích letech. V dubnu pak poslanci projednali a přijali tzv. Akční program⁶⁵, který měl vést k demokratizaci socialistického režimu a zároveň ke konci stalinismu⁶⁶. Pražské jaro byl trojitý proces: sebetransformace mocenské sféry, sociální hnutí usilující o demokratizaci a modernizaci společnosti a hnutí za národní emancipaci Slováků.⁶⁷ Na počátku jara roku 1968 se sice režim výrazně uvolňoval, ale komunistická strana se stále snažila kontrolovat veškerá média a omezit přístup k informacím, které nesvědčily v její prospěch. Dne 26. června 1968 parlament schválil novelu tiskového zákona, jímž byla zrušena cenzura (viz kap. 3.1.1). Následujícího dne byl v *Literárních listech* a několika denících zveřejněn manifest známý jako *Dva tisíce slov* (plným názvem *Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem*), který shrnoval myšlenky pražského jara. Jeho autorem je spisovatel Ludvík Vaculík. Provolání, vedle kritického pohledu na minulost, vyznívalo jako výzva k nápravě; rozbouřilo a zdramatizovalo politický život v zemi.⁶⁸

3.1.1 Cenzura

Nástup cenzury byl spjat s nastolením komunismu po únoru 1948. Cenzuru zprvu prováděly komunistické instituce, a to zejména Kulturní rada a Lektorská rada ÚV KSČ, tiskový odbor ÚV, odbor vydavatelský a odbor umění, jako součást nového

⁶⁰ Alexander Dubček (1921–1992) – československý komunistický politik, hlavní osobnost pražského jara 1968. Do politiky se vrátil po r. 1989: V letech 1990–1992 byl předsedou Federálního shromáždění ČSFR, 1992 předsedou a poslancem Sociálně-demokratické strany Slovenska (SDSS).

⁶¹ Antonín Novotný (1904–1975) – československý komunistický politik, 1953–1968 první tajemník KSČ, prezident Československa v letech 1957–1968.

⁶² VONDROVÁ, Jitka, NAVRÁTIL, Jaromír, MORAVEC, Jan. *Komunistická strana Československa: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. 1. vyd. Praha – Brno : Doplněk, 1999, s. 553.

⁶³ Ludvík Svoboda (1895–1979) – československý komunistický politik a prezident Československa v letech 1968–1975.

⁶⁴ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 781.

⁶⁵ Akční program sliboval svobodu slova ve sdělovacích prostředcích i umělecké tvorbě a měl navodit tzv. „socialismus s lidskou tváří“. In: ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 782.

⁶⁶ Stalinismus – politická teorie a praxe spojená s osobností sovětského politika Josifa Vissarionoviče Stalina. Systém, ve kterém byla veškerá moc soustředěna v rukou vedení komunistické strany a tajné policie. Odpůrci režimu byli trestáni a fyzicky likvidováni.

⁶⁷ PAUER Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy: pozadí – plánování – provedení*. Milada Kouřimská a Milan Kouřimský. 1. vyd. Praha : Argo, 2004, s. 33.

oddělení škol, vědy a umění. Tiskový odbor ÚV vydával závazné směrnice, odpovědnost za obsah mediálních sdělení však měli vedoucí pracovníci redakcí.⁶⁹

V roce 1953 vznikla tajným vládním usnesením⁷⁰ specializovaná cenzurní instituce Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD).⁷¹ Tento státní úřad, který fungoval nejprve jako instituce vlády a záhy přešel do kompetence ministerstva vnitra, kontroloval více než 13 let bez zákonného podkladu veškeré mediální výstupy.⁷² Statut HSTD formuloval při kontrole médií dva úkoly: ochranu státního tajemství a ochranu obecného zájmu. Přestože byla cenzurní opatření vypracována s důslednou pečlivostí a byla úzkostlivě dodržována, jejich urputnost příležitostně polevovala a v některých případech se rozhlasovým novinářům dařilo nacházet v byrokratickém systému slabá místa. Pro zajímavost uvádím zkušenost Věry Šťovíčkové-Heroldové, kterou připomněla v osobním rozhovoru: „*V jistém období se všechno v redakci podrobilo sovětskému vzoru, a to včetně vysílání zpráv, reportáží a rozhovorů. Natočené materiály bylo třeba nejprve přepsat, aby mohly být před zveřejněním zkontrolovány cenzorem. Každý vyhotovený text se vkládal do desek, říkalo se jim po ruském vzoru papky (četlo se s výrazným přízvukem na první slabice). Jedna každá zpráva dostala razítko REVIDOVAL, REDIGOVAL a odpovědné osoby se musely vedle příslušného razítka po přečtení a schválení podepsat. Pak byly desky dopraveny pracovníkům Hlavní správy tiskového dohledu ke kontrole. No, a když konečně papky doputovaly do hlasatelny, tak to bylo včera, víte?*“ Tolik ze vzpomínek Věry Šťovíčkové-Heroldové na postupy cenzorů v tehdejší Československé rozhlase. Cenzurní praktiky jsou rovněž popsány v knize rozhlasového novináře Slávy Volného *Kvadratura času*: „*Že zavládl nějaký ostřejší režim, jsem poznal i ve styku s našimi koniáškami, jak jsme říkali pracovníkům Hlavní správy tiskového dozoru, tedy HSTD, neboli bez příkras cenzury. Za ta léta spolupráce jsme si na sebe zvykli a měli jsme docela přátelský vztah. Často, když jsem*

⁶⁸ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 785.

⁶⁹ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968. Společnost a moc*. Praha : Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, o. s. 2008, s. 268.

⁷⁰ Usnesení bylo vyneseno 22. dubna 1953. In : KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 139.

⁷¹ Cenzurou byla v tomto období pověřena Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD), po ruském vzoru se pro ni někdy užíval také pojem *Glavlit* (podle názvu sovětské státní cenzury). Jednalo se o neveřejný orgán státní správy, který veškeré mediální obsahy podroboval cenzuře ve všech jejích podobách. In: ŠTOVIČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 31.

⁷² HSTD fungovala jako samostatný útvar ministerstva vnitra s úzkými pracovními kontakty na Státní bezpečnost (StB). K lednu 1955 zaměstnávala 149 lidí, v závěru svého působení koncem 60. let jich řídila přibližně 400. Sídlila v Praze, pobočka byla v Bratislavě. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 139.

*dopsal komentář na poslední chvíli a byl jsem v časové tísní, neboť na mne ve studiu již čekal režisér, zašel jsem osobně do jejich kukaně ve druhém poschodí, kde sídlili, a dali mi na skript razítko, bez kterého nesmělo jít nic na vzduch, jen tak na čestné slovo a ujištění, že tam není nic závažného. Teď už ne. Bedlivě četli slovo za slovem, byli opět bdělí a ostražití.*⁷³ V první polovině 60. let se politická situace částečně uvolnila a poměry v zemi se liberalizovaly. V této souvislosti především spisovatelé a novináři usilovali o omezení či úplné zrušení cenzury. Tento požadavek se stal jedním ze stěžejních bodů obrodného procesu 60. let.⁷⁴

V roce 1966 komunistický režim zformuloval a schválil komplexní tiskový zákon č. 81/1966 Sb. *O periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích* a cenzurní úřad dostal nové jméno. Zanikla tedy HSTD a její funkci převzala Ústřední publikační správa. Poprvé od roku 1948 dala právní norma cenzuře pevné místo v československém právním řádu.⁷⁵ Nový statut a transparentnost cenzory znejistěla a počet cenzurních zásahů mezi lety 1965–1967 významně poklesl.⁷⁶ Navíc proti minulosti došlo k významnému posunu: proti rozhodnutí úřadu bylo možné se odvolat. I přes tyto částečné kompromisy byly cenzurní zásahy časté a tvořily hlavní předmět sporů mezi představiteli moci a kultury či sdělovacích prostředků. Hovoříme o tzv. cenzurní válce, která měla různé formy a intenzitu.⁷⁷ Cenzura byla legalizována a na dalších více než 30 let se stala základním prvkem české mediální legislativy.

Navzdory opakovaným snahám vedení KSČ omezit tiskovou svobodu vyvrcholil nový přístup ke kontrole a řízení médií 26. června 1968, kdy Národní shromáždění přijalo zákon č. 84/1968 Sb., který novelizoval zákon č. 81/1966 Sb., a vyhlásil: *„Cenzura je nepřipustná. Cenzurou se rozumějí jakékoli zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu.“* Tato několikaslovná novela zrušila cenzuru. Již dříve vláda nařízením č. 69 z 13. června 1968 zrušila statut Ústřední publikační správy, a tím tato instituce v podstatě zanikla.^{78,79} Důležité bylo rovněž rozhodnutí

⁷³ VOLNÝ, Sláva. *Kvadratura času*. 1. vyd. Praha : Práh, 2008, s. 197.

⁷⁴ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968. Společnost a moc*. Praha : Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, o. s. 2008, s. 269.

⁷⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 178.

⁷⁶ *ibid.*

⁷⁷ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968. Společnost a moc*. Praha : Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, o. s. 2008, s. 271.

⁷⁸ Nejznámějším dokladem nabyté svobody se stal manifest *Dva tisíce slov* (viz kap. 3.1).

zrušit omezení množství přidělovaného papíru pro jednotlivá vydavatelství, takže deníky již neměly stanovenou maximální výši svého nákladu.⁸⁰

Zrušení cenzury dovedlo KSČ v létě 1968 do situace, kdy v případě řízení médií ztratila svou ústavně ukotvenou vedoucí úlohu. Tento stav ale netrval dlouho. Vláda usnesením č. 292 obnovila 30. srpna 1968 cenzurní instituci a založila Úřad pro tisk a informace (ÚTI). Nový vztah moci a médií upravil 13. září 1968 zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a dalších hromadných informačních prostředků. Zákon znovu umožnil cenzuru, upřesnil smysl existence ÚTI a na Slovensku Slovenského úradu pre tlač a informácie (SÚTI).

Od 1. ledna 1969 vstoupil v platnost Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci a byl ustaven systém dvou národních cenzurních úřadů, zastřešených Federálním výborem pro tisk a informace (FVTI).⁸¹ Dosavadní ÚTI byl přeorganizován v úřad příslušný České socialistické republice a přejmenován na Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI), na Slovensku nadále působil již dříve ustavený SÚTI.⁸²

3.2 Československý rozhlas v 50. a 60. letech 20. století

3.2.1 50. léta – roky budovatelského vysílání a politických procesů

Mezi léty 1948 a 1951 odešla z Československého rozhlasu celá generace zkušených pracovníků, kteří se od počátku podíleli na jeho budování. Komunistická strana, i když si jako jediná z poválečných stran uvědomovala význam propagandy, neměla dostatek prověřených předválečných novinářů, aby jimi rozhlas obsadila.⁸³ Za velké množství výpovědí nemohla zajistit náhradu z řad zkušených, a dostatečně spolehlivých,

⁷⁹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 187.

⁸⁰ BEDNARÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011, s. 310.

⁸¹ FTVI vymezenou funkci vykonával zpočátku jen sporadicky a od roku 1970 nebyl vůbec svoláván. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 194.

⁸² Podrobněji viz monografii autorů Končelík Jakub, Večeřa Pavel, Orság Petr *Dějiny českých médií 20. století*.

⁸³ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 8.

komunistických novinářů a intelektuálů a vsadila na revoluční mládí, které vynesla vlna osvobození.⁸⁴ Novinářka Věra Šťovíčková-Heroldová na to ve své knize vzpomíná: *„Odešla skutečná elita rozhlasu, lidé, kteří rozhlas opravdu uměli dělat, ale po únorovém nástupu komunistických kádrů novému vedení vadili, protože ‚měli zkušenosti s jinou dobou‘. A tyto odcházející bylo třeba nahradit větším množstvím mládeže, která nebude zmítána pochybnostmi, protože nemá vůbec žádné zkušenosti, tím méně s jinou dobou; a tak tu práci, kterou by pořídil jeden zkušený redaktor, prostě udělají tři tyto nedovzdělané ‚děti‘. Tehdy nešlo o to vychovat z nás vzdělané novináře, ale o to, abychom plnili úkoly – a plnili je v intencích doby.“*⁸⁵ Mladí redaktoři zpočátku pracovali v oddělení tzv. zpravodajské směny⁸⁶, které připravovalo pravidelné zpravodajství. Tam je posílaly redakce, jejichž kmenovými členy byli.

V roce 1952 došlo k zásadním změnám ve vnitřním uspořádání rozhlasu podle sovětského vzoru. Jejich hlavním cílem bylo zajistit, aby pořady vyhovovaly potřebám režimu.⁸⁷ Rozhlasová žurnalistika se orientovala na budovatelské úkoly a na pokračující obnovu poválečného hospodářství. Stranické orgány rovněž rozhodly, že budou odvíšlány zvukové nahrávky z politických procesů, které probíhaly v letech 1950–1952.⁸⁸ V souvislosti s proměnou ČsRo vznikl Československý rozhlasový výbor, do jehož čela byl jmenován ministr informací Václav Kopecký. Jeho jmenování mělo spíše formální charakter, výkonné funkce byly svěřeny náměstkům. Prvním byl Jozef Vrabc, kterému byl současně ponechán titul oblastního ředitele ČsRo na Slovensku. Další trojice náměstků byla vyslána z Moskvy,⁸⁹ aby i v Praze zajistila sovětskou linii. Byli to JUDr. Josef Urban, Aleš Suchý a Jaromír Hřebík. Byli sice jmenovaní ještě další náměstkové a členové rozhlasového výboru, většinou z řad hudebních skladatelů (např. Jiří Pauer) nebo spisovatelů (např. Josef Věromír Pleva), ti ale neměli na řízení rozhlasu téměř žádný vliv. Miloslav Pátek o tom napsal: *„V přeměně rozhlasové žurnalistiky na sovětskou bezvýraznost, suchost a podřízenost demagogické propagandě stranických*

⁸⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 237.

⁸⁵ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 20.

⁸⁶ Zpravodajskou směnou se rozuměla skupina redaktorů zodpovědná v ČsRo za tvorbu zpravodajství. Bývalo zvykem, že začínající novináři museli nejprve projít zkušeností ve směně, což trvalo několik let (obvykle dva a více). Teprve poté mohli přejít do jedné z rubrik (ty se později přejmenovaly na redakce).

⁸⁷ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 243.

⁸⁸ *ibid.*: 257

⁸⁹ Trojice pracovala v československé redakci moskevského rozhlasu.

orgánů měl rozhodující slovo náměstek Jaromír Hřebík. Náměstkem ředitele rozhlasu se stal ve svých třiceti letech a dělal dojem pravého „sovětského člověka“. Robustní, se sklonem k tloustnutí, na první pohled ruský medvěd, který nemá rád nepříjemnosti, problémy a nerad je řeší. Klid, pohoda, dobré jídlo a pití, to mu vyhovovalo. Sovětskou linii držel pevně, často opakované heslo Sovětský svaz náš vzor převedl na heslo Sovětský rozhlas náš vzor. (...). Zavedl tzv. papky, což byly byrokratické průvodní listy ke každému příspěvku a zprávám a ještě celou řadu dalších nesmyslných rozhodnutí.“⁹⁰

Vládním usnesením č. 807 z 30. září 1959 O změnách v organizaci rozhlasu a televize byl zrušen Československý výbor pro rozhlas a televizi (ČVRT) a obdobně i Slovenský výbor pre rozhlas a televíziu. Československý rozhlas i Československá televize (ČsT) se staly samostatnými ústředními organizacemi a rozpočtovými jednotkami. Právní úprava ČsRo byla stanovena nařízením vlády č. 63/1959 Sb.^{91,92} Od tohoto opatření podléhal rozhlas přímému řízení, vlivu a kontrole Ústředního výboru KSČ. Vedoucí úloha strany a princip stranického řízení spočívaly v přímém řízení ústředního ředitele ČsRo orgány ÚV KSČ. Jiří Hubička k tomu ve svém článku v odborném periodiku *Svět rozhlasu* napsal: „Svěření rozhlasu a televize pod přímou správu ÚV KSČ bylo motivováno především snahou upevnit služební postavení nejmocnějších médií ve vztahu k oficiální moci. Nejvyšší straničtí představitelé si v souvislosti s nepokoji v Maďarsku v roce 1956 uvědomili nebezpečí, které se začalo v tuto chvíli sice rýsovat, které však bylo z jejich hlediska reálné.“⁹³

3.2.2 60. léta – zlaté období Československého rozhlasu

Rozmezí let 1959–1968 je považováno za období renesance rozhlasu.⁹⁴ Posлуhači vděčně přijímali otevřenější a kritičtější příspěvky, větší objem živého vysílání i aktuální zpravodajství. Změna v celkovém pojetí se projevila rovněž v ústupu

⁹⁰ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 87.

⁹¹ Vládním nařízením č. 63/1959 Sb. o změnách v organizaci rozhlasu a televize, novelizovaný zákonem č. 17/1964 Sb., byl konstituován ČsRo jako samostatná ústřední organizace s celostátní působností, která současně může svým jménem nabývat práv a zavazovat se. Tato právní úprava umožnila postupně řešit celou řadu dříve existujících problémů a v nové soustavě řízení dávala předpoklady dalšího rozvoje a zhodnocení výsledků ČsRo. Spolu s jednotlivými opatřeními stranických a státních orgánů umožnila vyvíjet soustavné úsilí o zvyšování úrovně zejména po stránce ideově-programové. In: Archiv ČRo, Materiál pro schůzi předsednictva kolegia ČsRo dne 16. června 1966, s. 2.

⁹² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 291.

⁹³ HUBIČKA, Jiří. *Ing. Karel Hoffmann, CSc.* Praha : Český rozhlas. *Svět rozhlasu*, 2009, č. 21, s. 68–70.

⁹⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 289.

oficiálnosti a v důrazu na přirozený projev.⁹⁵ V šedesátých letech vznikla řada nových rozhlasových pořadů, které se v rozhlasovém vysílání udržely desítky let⁹⁶. Jedním z nevýznamnějších bylo *Mikrofórum*, určené převážně mladé generaci, jehož první díl byl do programu zařazen v červenci 1965.⁹⁷ *Mikrofórum* vysílalo kromě nahrávek ze záznamu také přímé přenosy z veřejných diskusí.⁹⁸ Zde je třeba zdůraznit, že do té doby byl počet rozhlasových přímých přenosů výrazně omezen, jelikož nebylo možné jejich obsah předem podrobit cenzurní kontrole.^{99,100} Hlavní redakce politického vysílání (HRPV) se od 1. července 1962 reorganizovala a vznikly dva útvary: Hlavní redakce zpravodajství (HRZ) a Hlavní redakce politického vysílání.^{101,102} Tím se Hlavní redakce zpravodajství osamostatnila a byly na ni soustředěny požadavky ideově-politického působení na posluchače. Zásadním pořadem HRZ byly *Rozhlasové noviny*, které obsahovaly v první části aktuální zpravodajství (ekonomické, kulturní, zahraničněpolitické a sportovní), ve druhé pak obsáhlejší příspěvky ve formě črt, poznámek a fejetonů, což se mělo posléze proměnit v pravidelný vnitropolitický komentář. Ten se ovšem dlouho nedařilo vytvářet, neboť na rozdíl od zahraničněpolitických komentářů, například v pořadech *Svět dnes večer*¹⁰³ chyběli erudovaní autoři.¹⁰⁴

⁹⁵ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011, s. 298.

⁹⁶ Některý z nich jsou na programu rozhlasových stanic ČRo dosud, např. *Hajaja, Meteor, Mikrofórum*.

⁹⁷ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 50.

⁹⁸ V rozhlase se poprvé objevil pořad, který spojil zábavu s vážnými otázkami dne a jenž dokázal reagovat na vše, co zajímalo mladé lidi (ve volnějším tvaru a formě, na větší ploše). In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 315.

⁹⁹ Opatření zavedlo Národní shromáždění v roce 1967.

¹⁰⁰ Podrobněji viz kap. 3.1.1 a monografie Evy Ješutové a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*.

¹⁰¹ K této organizační změně vedl rozsah úkolů soustředěných do bývalé HRPV, výrazné odlišení dvou základních metod práce v této redakci i potřeba zkvalitňovat a prohlubovat právě oba odlišné a zcela specifické způsoby práce: pohotovité zpravodajství na jedné straně a na druhé dlouhodobě připravované propagandistické práce, opřené o hluboce specializovanou odbornost. Změna byla umožněna zcela novým pojetím *Rozhlasových novin*, které se rozčlenily na dva samostatné úseky: zpravodajský a propagandistický. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 292.

¹⁰² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 292.

¹⁰³ Vysílal se od roku 1955. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 294.

¹⁰⁴ *ibid.*: s. 293.

O vysoké úrovni rozhlasového vysílání v 60. letech svědčí rovněž řada ocenění na zahraničních festivalech rozhlasové tvorby, kterou získaly hry vyrobené autory Československého rozhlasu.¹⁰⁵

Přes nesporně plodné tvůrčí období rozhlasových pracovníků se ČsRo potýkal se závažnými technickými nedostatky. S výjimkou krajských studií v Plzni a Banské Bystrici byly všechny rozhlasové provozy umístěny v objektech, které svému účelu nevyhovovaly. Vznikly totiž postupnými adaptacemi budov, jež původně sloužily k jiným účelům. Ústřední studio Praha bylo umístěno na osmi místech, vlastní provoz byl rozdělen do třech objektů, z nichž v podstatě žádný nebyl postaven pro rozhlasové účely. Budova na Vinohradech byla v minulosti určena poštovnímu ředitelství, v karlínské nemovitosti původně sídlil Národní dům a dalším objektem v Praze 2 byla původně obytná vila. Prudký vzestup nároků na kvalitu rozhlasového vysílání způsobil, že rozhlasová studia přestala vyhovovat svému účelu. Studiové prostory byly malé, velmi špatně akusticky izolované a nedostatečně větrané.¹⁰⁶

Tabulka 1 Redakce Československého rozhlasu a jejich rubriky v letech 1965 a 1966

HLAVNÍ REDAKCE POLITICKÉHO VYSÍLÁNÍ	HLAVNÍ REDAKCE ZPRAVODAJSTVÍ	HLAVNÍ REDAKCE PRO DĚTI A MLÁDEŽ	HLAVNÍ REDAKCE LITERÁRNĚ DRAMATICKÁ
1. Vnitropolitická rubrika 2. Propaganda 3. Věda a technika 4. Zrcadlo kultury 5. Zemědělská rubrika 6. Průmyslová rubrika 7. Hlavní redakce politického vysílání	1. Mezinárodní rubrika Redakce mezinárodního života (RMŽ) 2. Sportovní rubrika 3. Hlavní redakce zpravodajství	1. Pionýrská jitřenka 2. Literární redakce 3. Hudební redakce 4. Věda a technika 5. Mládežnická redakce 6. Armádní vysílání 7. Hlavní redakce pro děti a mládež	1. Literární redakce 2. Redakce AZ 3. Redakce humoru a satiry 4. Rozhlasové hry

Zdroj: Archiv ČRo

Ředitelé Československého rozhlasu

Ústředním ředitelem ČsRo se stal 1. února 1959 Karel Hoffmann (podrobně o jeho osobnosti viz níže), kterého na návrh ÚV KSČ jmenoval do funkce tehdejší předseda vlády Viliam Široký. Od 25. ledna 1967 byl nástupcem Karla Hoffmanna Miloš

¹⁰⁵ Jednalo se např. o hru *Bylo to na váš účet* Ludvíka Aškenazyho, která získala cenu Prix Italia 1965 nebo *Linku důvěry* Miloslava Stehlíka na Prix Italia v roce 1966.

Marko.¹⁰⁷ Po jeho odvolání 25. července 1968 nastoupil do funkce Zdeněk Hejzlar,¹⁰⁸ který zde setrval do 30. září 1968.¹⁰⁹ Od tohoto data pak neměl rozhlas ústředního ředitele, a proto vládní zmocněnec pro ČsRo Odon Závodský^{110,111} pověřil 29. prosince 1968 s účinností od 1. ledna 1969 prozatímním vedením dosavadního náměstka

¹⁰⁶ Archiv ČRo, zpráva bez názvu s datem 25. 5. 1966. Dokument pojednává o technických nedostatcích. Podpis autora zcela chybí. Složka Záznamy z porad vedení 1966.

¹⁰⁷ Miloš Marko (1922–2008) – v letech 1940–1946 zapsán na právnické fakultě Komenského v Bratislavě, kterou v roce 1946 absolvoval. V období let 1945–1953 byl redaktorem rozličných zvolenských novin, např. Hlas národa, Hlas ľudu, Národná obroda a Pravda. V letech 1953–1958 byl, šéfredaktorem periodika Pravda a později šéfredaktorem Předvoje (1958–1960). Od roku 1954 přednášel externě teorii a historii žurnalistiky na katedře novinářství FF na Komenského univerzitě v Bratislavě. Zahraniční zpravodaj ČTK v Moskvě (1960–1963). V letech 1954–1967 byl náměstkem ústředního ředitele ČsRo a oblastním ředitelem slovenského rozhlasu. V období 1967–1968 byl ústředním ředitelem ČsRo. V rozmezí let 1968–1969 byl radou Československého velvyslanectví v NDR. Po několikaměsíčním působení v diplomatických službách se vrátil do funkce náměstka ústředního ředitele a oblastního ředitele pro Slovensko. Od roku 1969 byl členem předsednictva ÚV Svazu československo-sovětského přátelství. Od roku 1971 poslanec Slovenské národní rady. V roce 1972 se stal předsedou Zväzu slovenských a místopředseda Svazu čs. Novinářů. Dále náměstkem ústředního ředitele ČsT a oblastní ředitel Slovenské televize (1973–1984). Vědecký pracovník Ústavu marxismu-leninismu při ÚV KSS v letech 1984–1989. Miloš Marko patřil spolu s Bohuslavem Chňoupkem a Jánem Riškem do trojice slovenských normalizačních novinářů, kteří se navzájem průběžně obměňovali v čele nejdůležitějších masmédií. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 163. BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 163–164.

¹⁰⁸ Zdeněk Hejzlar (1921–1993) – pro účast na domácím odboji vězněn v koncentračním táboře Buchenwald (1943–1945). Zakladatel a později předseda Svazu české mládeže (1945–1952), 1948–1952 poslanec NS, 1949–1951 člen ÚV KSČ. V roce 1952 obviněn ze spoluúčasti na tzv. protistátním a protistranickém spiknutí Slánského a spol. Je vězněn, vyšetřován, zbaven všech funkcí a vyloučen z KSČ. Později poslán na nucené práce do praporů PTP (1952–1955), kde pracuje jako horník. Po propuštění z PTP pracuje jako horník v Ostravě, pak valcír ve Válcovně a železárně K. Gottwalda (1956–1958). Po částečném politickém uvolnění v letech 1959–1965 studoval historii na Palackého univerzitě v Olomouci. V letech 1964–1968 pracoval jako ředitel ZŠ při Pedagogické fakultě v Ostravě. V roce 1968 byl rehabilitován a 25. července se stal ústředním ředitelem ČsRo. Na tzv. Vysočanském sjezdu byl zvolen členem předsednictva KSČ. Po srpnové invazi sovětských vojsk bylo odvolání Z. Hejzlar z místa ředitele rozhlasu jedním z hlavních požadavků Moskvy. Na svou funkci rezignoval k 25. září 1968. Poté zastával dočasně diplomatickou funkci ve Vídni. V dubnu 1969 byl znovu vyloučen z KSČ a odvolán zpět do Prahy. Namísto návratu však v roce 1969 emigroval do Švédska, kde v letech 1970–1987 pracoval jako vědecký pracovník Institutu pro mezinárodní politiku. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 81.

¹⁰⁹ Koncem září rezignoval Zdeněk Hejzlar na funkci ústředního ředitele a krátce poté odešel do emigrace. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 353.

¹¹⁰ Odon Závodský byl od 30. srpna 1968 do 1. února 1969 jmenován vládním zmocněncem pro ČsRo. V této funkci zastával umírněné proreformní názory a snažil se chránit rozhlasové pracovníky a účastníky srpnového vysílání před očerňováním a pronásledováním ze strany sovětských orgánů a konzervativních komunistů. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 284.

¹¹¹ Nevyjasněné kompetence vládního zmocněnce a jeho vztahů ke všem třem vládám vedly k tomu, že nebyly provedeny zásadní změny v organizační ani programové struktuře. In: JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 29.

ústředního ředitele ČsRo Rostislava Běhala.^{112,113} Dne 20. června 1969 byl do funkce ústředního ředitele jmenován Bohuslav Chňoupek,¹¹⁴ kterého 8. září 1970 vystřídal Ján Riško,¹¹⁵ jenž setrval ve funkci až do 30. června 1989. Pak ho nahradil Karel Kvapil^{116,117} který vykonával funkci ústředního ředitele ČsRo od 1. července 1989 do 3. prosince 1989.¹¹⁸

¹¹² Rostislav Běhal (1922–2007) – nedokončil VŠ obchodní, v letech 1956–1960 FF UK, rigorózní zkoušku složil v roce 1964. V letech 1941–1952 vystřídal různá zaměstnání, pracoval např. jako účetní, účetní referent a zásobovač. V letech 1952–1957 ekonomický redaktor a později vedoucí redaktor Besedy *Rozhlasových novin* ČsRo, zástupce hlavní redakce politického vysílání (1958–1961), náměstek ústředního ředitele (1962–1969), v letech 1969–1970 pracoval ve studijním oddělení ČsRo. Později z rozhlasu propuštěn za účast na demokratizačním procesu 1968. V letech 1971–1990 pracoval ve skladovém provozu podniku Mototechna. Po roce 1990 pracoval v ČsRo jako redaktor a především historik. Je autorem řady publikací o rozhlasové práci. BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 33–34.

¹¹³ Platnost tohoto pověření zanikla odvoláním Rostislava Běhala z funkce náměstka ústředního ředitele po nástupu nového ústředního ředitele Bohuslava Chňoupka, a to 20. června 1969. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 292.

¹¹⁴ Bohuslav Chňoupek (1925–2004) – studoval Vysokou školu hospodářských věd v Bratislavě, kterou absolvoval v roce 1950. V roce 1948 se stal redaktorem studentského časopisu *Borba*, později mládežnického periodika *Smena* (1955–1958). V letech 1960–1965 byl dopisovatelem deníku *Pravda ze Sovětského svazu*. Po návratu se stal šéfredaktorem bratislavského týdeníku *Predvoj*. Náměstek ministra kultury a informací (1967–1969). V letech 1969–1970 byl ústředním ředitelem ČsRo. Z této funkce byl odvolán prezidentem ČSSR Ludvíkem Svobodou, aby se stal velvyslancem v SSSR (1970–1971). Ministr zahraničních věcí (1971–1988). V letech 1972–1990 byl poslancem Sněmovny lidu FS. Po listopadu 1989 odešel z politického života a v březnu 1990 byl vyloučen z KSČ. Bohuslav Chňoupek patřil spolu s a Jánem Riškem a Milošem Markem do trojice slovenských normalizačních novinářů, kteří se navzájem průběžně obměňovali v čele nejdůležitějších masmédií. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 148., s. 105–106.

¹¹⁵ Ján Riško (1930) – vystudoval VŠ politických a hospodářských věd v Praze (1948–1953), rigorózum na Filozofické fakultě UK v Praze (1975). V letech 1953–1956 pracoval jako redaktor deníku *Mladá fronta* v Praze, dále jako redaktor *Smeny* (1956–1959) a *Pravdy* (1960–1967) v Bratislavě. V letech 1967–1970 byl vedoucím odboru ČTK v Moskvě. V roce 1970 pracoval v sekretariátu prvního tajemníka KSČ G. Husáka. Ústředním ředitelem ČsRo byl od 8. září 1970 do 30. června 1989. V letech 1971–1986 poslanec Sněmovny lidu FS, 1986–1990 poslanec sněmovny národů FS. Předseda svazu novinářů (1983–1989). Jánem Riško patřil spolu s a Bohuslavem Chňoupekem a Milošem Markem do trojice slovenských normalizačních novinářů, kteří se navzájem průběžně obměňovali v čele nejdůležitějších masmédií. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 208.

¹¹⁶ Karel Kvapil (1945) – vyučený mechanik, zeť normalizačního politika A. Indry. Vystudoval odbornou učňovskou školu (1959–1962), všeobecnou vzdělávací školu pro pracující (1968–1969) a VŠ politickou KSČ (1973–1977). Na této škole obhájil v roce 1988 kandidátskou práci na téma *Kritika soudobé buržoazní ideologie*. Nejprve pracoval jako soustružník a mechanik v pražském podniku Chirana. Do ČsRo nastoupil v roce 1969 bez jakékoli předchozí publicistické či novinářské praxe na místo redaktora-komentátora jako jedna z prvních ideových posil, které měly po srpnové invazi 1968 nahradit propuštěné rozhlasové pracovníky. Od 1. ledna 1972 byl jmenován šéfredaktorem politické publicistiky. Tuto funkci zastával do roku 1980, a to s výjimkou let 1974–1978, kdy byl vyslán jako zahraniční zpravodaj do Londýna. Jako zpravodaj ve Španělsku pak působil v letech 1980–1981. V období 1981–1985 byl šéfredaktorem RMŽ, později náměstkem ústředního ředitele ČsRo (1985–1989). V červenci 1989 byl jmenován ústředním ředitelem ČsRo. K 3. prosinci 1989 byl funkce zbaven. Ve výpovědním období pracoval u odposlechové služby (do 30. dubna 1990). In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 148.

Karel Hoffmann, ústřední ředitel Československého rozhlasu v letech 1959–1967

Karel Hoffmann¹¹⁹ (1924) přešel do rozhlasu z ústředního sekretariátu KSČ, kde vykonával funkci vedoucího Odboru tisku, rozhlasu a televize. Skutečnost, že byl do úlohy ústředního ředitele rozhlasu v roce 1959 jmenován, svědčí o tom, že v jeho osobě shledávala vládnoucí politická strana zkušeného odborníka a současně stranicky spolehlivého člověka. Téměř celá 60. léta do velké míry určoval chod Československého rozhlasu a nelze mu upřít kladné skutečnosti, které se v období, kdy funkci vykonával, odehrály. Doktor Rostislav Běhal k tomu řekl: „*Měl v sobě sice deseti lety vypěstovanou, hluboce vžitou kázeň vůči stranickému aparátu, ale byl inteligentní, pracovitý a měl nesmírnou ctižádost ukázat, jak se to dělá, aby rozhlas přeměnil v respektovaný, poslouchaný a účinný orgán strany.*“¹²⁰ Ke svým podřízeným byl Hoffmann v jistém smyslu tolerantní, ale současně byl znám svým výrokem „*Mýlit se, soudruzi, můžeme jenom se stranou!*“¹²¹ Po svém odchodu z rozhlasu, a zejména pak v době normalizace, se Hoffmann vypracoval do řady významných vládních a stranických funkcí,¹²² včetně ministra kultury a informací¹²³ a ředitele Ústřední správy spojů (ÚSS). V srpnu 1968, kdy vedl ÚSS, vydal přímý pokyn ke zveřejnění tzv. zvacího prohlášení objasňujícího a ospravedlňujícího vojenskou intervenci, který zaměstnanci neuposlechli.¹²⁴

¹¹⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 235.

¹¹⁸ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 148.

¹¹⁹ Karel Hoffmann (1924) – v letech 1945–1950 studoval VŠ politickou a sociální v Praze. V rozmezí let 1942–1944 byl nasazen ve Škodových závodech jako pomocný dělník, 1949–1959 vedoucí Odboru tisku, rozhlasu a televize na ústředním sekretariátu ÚV KSČ. V letech 1957–1962 člen redakční rady časopisu Tvorba; 1966–1968 a 1969–1989 člen ÚV KSČ. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 87.

¹²⁰ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 13.

¹²¹ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 292.

¹²² Karel Hoffmann zastával v době normalizace mnoho významných politických funkcí: 1969–1971 ministr-předseda Výboru pro pošty a telekomunikace; 1971–1987 předseda Ústřední rady odborů; 1971 kandidát předsednictva ÚV KSČ; 1971–1987 člen předsednictva ÚV Národní fronty; 1971–1989 poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění (FS) ČSSR; od roku 1971 člen předsednictva FS; od roku 1973 člen Generální rady, Byra a místopředseda Světové odborové federace (SOF); 1987–1989 člen sekretariátu a tajemník ÚV KSČ. Po listopadové revoluci 1989 odešel z politického života. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 87.

¹²³ Práci ministra vykonával od 20. 1. 1967–8. 4. 1968. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 199.

¹²⁴ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 189.

Současný pohled na osobnost Karla Hoffmanna je ovlivněn srpnovými událostmi 1968 a soudními procesy, které se v této souvislosti odehrály od poloviny 90. let do roku 2004. Hoffmann byl odsouzen za sabotáž na čtyři roky nepodmíněně. Pro více podrobností viz titul *Od mikrofonu k posluchačům*, část zpracovanou Milanem Ryklem.¹²⁵ Jiří Hubička ve své stati poznamenal: „Rykl ve své práci uznává, že Hoffmann měl pro řízení rozhlasu dobré předpoklady, ale svůj soud završuje citátem Hoffmannových slov, jímž akcentuje především služebnost a podřízenost stranickému orgánu jako základní rys Hoffmannova stranického působení (...). Nikdo přirozeně nemůže tvrdit, že by Karel Hoffmann vystupoval v úloze ředitele rozhlasu jako nezávislá, svobodná osobnost. Do funkce šéfa tak významného sdělovacího prostředku by se ovšem po celá čtyři desetiletí po únoru 1948 člověk bez příslušnosti a loajality k vrcholným stranickým orgánům nikdy dostat nemohl.“¹²⁶

3.2.3 Rozložení národního a celostátního vysílání Československého rozhlasu ve druhé polovině 60. let 20. století, programové okruhy¹²⁷

Vysílání ČsRo tvořily v šedesátých letech dva celostátní programové okruhy¹²⁸, dva národní okruhy, regionální a národnostní vysílání a vysílání do zahraničí. Uspořádání rozhlasových vysílačů a rozdělení kmitočtů umožňovaly tyto poslechové možnosti:

Národní okruh Praha: dobrá slyšitelnost v denní i noční době s výjimkou jižního a západního českého pohraničí a Ostravska. Byl šířen středovlnnými vysílači, ve všech českých krajích byl posilován rozhlasem po drátě a v Severomoravském kraji i VKV vysílačem.

Národní okruh Bratislava: dobrá slyšitelnost v denních hodinách. Večer a v noci byl poslech nevyhovující, a to zejména ve Středoslovenském kraji a východní části zejména ve Středočeském kraji a východní části Východočeského kraje. Byl šířen středovlnnými vysílači, posilován rozhlasem po drátě a VKV vysílači.

¹²⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 289–301.

¹²⁶ HUBIČKA, Jiří. *Ing. Karel Hoffmann, CSc.* Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 21, s. 68–70.

¹²⁷ Archiv ČRo, dokument *Doplňující informace o rozložení národního a celostátního vysílání v ČSSR*. Dokument není signován a má datum 10. března 1968. 5 s. Uloženo ve složce 1968.

¹²⁸ Pojem okruh byl používán, protože ani jeden z rozhlasových programů nebyl šířen jediným vysílačem, který by pokrýval zvukovým signálem celé čs. území. I pro jediný společný program byla používána vždy celá síť vysílačů, která byla navzájem propojena spojovými kabely do simultánního vysílacího okruhu.

Československo I: v denní době na střední a dlouhé vlně dobrá slyšitelnost na celém území republiky kromě východní části Východočeského kraje. Večer a v noci byla nedostatečně pokryta signálem středovlnných a dlouhovlnných vysílačů valná část západní poloviny Čech, severních Čech a hlavní město Prahu.¹²⁹ Nebyla také zabezpečena slyšitelnost na východním Slovensku, proto tam i v českých krajích¹³⁰ byly nasazeny VKV vysílače.

Československo II: celé území českých krajů bylo postupně pokryto dobrým signálem, ale na Slovensku v důsledku prozatímního řešení distribuční sítě byl poslech nekvalitní.

Rozhlas po drátě se stal postupem doby nákladný a nevýhodný. Prakticky nikdy nepokrýval celé území. V úvahách o diferenciaci okruhů a programové koncepci byl spíše přítěží. Nebyl perspektivní, a proto začal odumírat.¹³¹

Velmi krátké vlny (VKV) byly ve druhé polovině šedesátých let jediným prostředkem zabezpečujícím technicky kvalitní vysílání na celém území. Výstavba sítě VKV byla levnější než náklady na rozhlas po drátě.¹³²

Po srpnové okupaci 1968 a po návratu do hlavní budovy na Vinohradské třídě nebylo obnoveno vysílání samostatného okruhu Československo II, orientovaného na vysoce náročné umělecké, diskusní a vzdělávací pořady. Z celkového rozsahu 70 hodin denně bylo vysílání rozhlasu zredukováno na 56 hodin, z toho po 19 a půl hodinách na českém a slovenském národním okruhu a 17 hodin na druhém tzv. celostátním okruhu Československo I. Krajská studia s výjimkou Ostravy obnovila vysílání v plném rozsahu. Zachován zůstal podíl krajů v ústředních programech, u hudebních pořadů došlo k jeho zvýšení.

Proces diferenciacie programových okruhů, spojený s jejich výraznou profilací, byl zahájen roku 1970, když od 1. září dosavadní okruh Československo I nahradil celostátní zpravodajský okruh Hvězda.¹³³

Stávající uspořádání, jež bylo ustanoveno po vzniku samostatného českého a slovenského rozhlasu, nebylo možné v tomto období měnit ani rozšiřovat, jelikož to

¹²⁹ Vysílač Mělník byl v tu dobu používán pro vysílání do zahraničí a také docházelo k silné interferenci

¹³⁰ Vyjma Severomoravského kraje.

¹³¹ Viz kap. 3.2.5 a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 328.

¹³² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 328.

¹³³ JEŠUTOVÁ, Eva. *Český rozhlas, jeho předchůdci a stanice v historickém vývoji*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 23–29.

nedovolovala stávající základna vysílačů, její stavba a nedostatek přidělených vlnových rozsahů.

Tabulka 2 Rozložení národního a celostátního vysílání ČsRo ve druhé polovině 60. let 20. století

	Národní okruh český <i>Národní okruh Praha</i>	Národní okruh slovenský <i>Národní okruh Bratislava</i>	Celostátní okruh Československo <i>Československo I</i>	Celostátní okruh Třetí program <i>Československo II</i>	Regionální vysílání	Národnostní vysílání
Koncepce programu	<i>Řídilo s plnou autonomií ústřední studio v Praze.</i>	<i>Řídilo s plnou autonomií ústřední studio v Bratislavě</i>	<i>Vznikal za spolupráce speciální redakce pro tento celostátní okruh, zřízené v pražském studiu a obdobné redakce bratislavské. Koncepce schvalování na společných schůzích programových vedení obou rozhlasů.</i>	<i>Obsah tvořilo společné vysílání redakcí pro celostátní okruh Třetí program v Praze i Bratislavě, a samostatné národní vysílání, řízené ústředním studiem v Praze nebo Bratislavě.</i>	<i>Připravovali ředitelé krajských studií. Koncepci vysílání předkládali vedení do Prahy k připomínkám.</i>	<i>Na českém území: <u>Německé</u> - (30 min. denně), připravovala zvláštní redakce v Praze, šířil vysílač v severočeském kraji. <u>Polské</u> – bylo součástí ostravského regionálního vysílání (10–15 min. denně).</i>

Výroba programu a jeho dramaturgie	<i>Vznikal za spolupráce z individuální účasti ústředního studia v Praze a regionálních studií v českých krajích. Výjimečně používány i zvukové snímky (zejména dokumenty a hudba) slovenských studií.</i>	<i>Vznikal za spolupráce z individuální účasti Bratislavy a slovenských regionálních studií (B. Bystrica, Košice). Hojně používá hudebních snímků a zvukové dokumenty z českých studií.</i>	<i>Přibližně 70 % programu připravovala česká studia a 30 % slovenská. Po roce 1970 se počítalo s podíly 50:50.</i>	<i>Všemi českými i slovenskými studií podle jejich možnosti vyhovět charakteru vysílání. Podíl Slovenska na tomto okruhu byl 12 %. Výhledově asi 15% (1972).</i>	<i>Ve všech krajích 30 min. mezi 12.00–13.00 a 60 min. odpoledne.</i>	<i>Na slovenském území: <u>Maďarské</u> – (průměrně 6 hodin denně), připravovala bratislavská redakce. <u>Ukrajinské</u> – (30 min. denně), připravovalo a odbavovalo studio Prešov.</i>
Odbavování programu	<i>Z Prahy a větších regionálních studií (Brno, Ostrava).</i>	<i>Z Bratislavy, v menší míře i z B. Bystrice a Košic.</i>	<i>Vždy z toho studia, které program připravilo.</i>	<i>Pro dosažení lepší kvality zvuku všech programů byl odbavován výhradně z Prahy nebo z Bratislavy.</i>		
Vysílací jazyk	<i>Čeština.</i>	<i>Slovenština.</i>	<i>Čeština a slovenština (a to i ve společných, jazykově smíšených pořadech, např. ve zpravodajství).</i>	<i>Čeština a slovenština.</i>		
Charakter programu	<i>Program pro masového (spíše staršího) posluchače, obsahuje větší množství pořadů propagandistických a</i>	<i>Totožný s charakterem českého národního okruhu, koordinovány a proto shodné jsou i vysílací časy</i>	<i>Pořad pro mladší posluchače a pro ty, kdo rozhlas poslouchají při nějaké jiné činnosti (např. práci, učení, apod.)</i>	<i>Program pro náročného posluchače a posluchače se specializovanými zájmy. Přinášel náročná i soudobá</i>		

	<i>výchovných.</i>	<i>hlavních pořadů, zejména zpravodajských.</i>	<i>Proto větší podíl zábavné, hlavně moderní hudby, zpravodajské relace a výchovné pořady zpracovány kratší formou a vkládány mezi hudbu¹³⁴.</i>	<i>moderní díla, realizoval se ve velké míře přenosy koncertů, obsahoval náročné teoretické besedy a diskuse, jazykové kurzy, výběr vzdělávacích pořadů pro dospělé, apod.</i>		
Způsob šíření	<i>Sítě středovlnných vysílačů a rozhlasu po drátě.</i>	<i>Šíření středovlnných vysílačů, rozhlasu po drátě a sítě vysílačů pracujících na VKV.</i>	<i>Dlouhé vlny (DV) Střední vlny (SV) Velmi krátké vlny (VKV)</i>	<i>Výhradně VKV.</i>		
Pokrýval	<i>Celou oblast, slaběji slyšitelný (někde téměř neslyšitelný) v severomoravském a západní části jihočeského kraje)¹³⁵.</i>	<i>Výhradně území Slovenska, středovlnné vysílání je ovšem špatně slyšitelné ve středoslovenském kraji, proto do šíření zapojeny i vysílače VKV. Z českého území obstojně slyšitelný i na Slovensku.</i>	<i>DV - celé území republiky s výjimkou východního Slovenska, nepříliš slyšitelná také ve středočeském kraji). SV - jen v českých krajích, zejména na Ostravsku a Budějovicku. VKV – na území celé republiky</i>	<i>Celé území. Problémem ovšem bylo, že jen asi 25 % posluchačů mělo přijímače schopné zachytit i signál VKV (tj. asi 1 milion Posluchačů).</i>		

Zdroj: Archiv ČRo

¹³⁴ Hlavním zpravodajským pořadem byly tzv. celostátní rozhlasové noviny nazvané *Den v Československu*. Pro toto zpravodajství byla řídicím studiem vždy jeden týden Praha a druhý Bratislava. Obě studia do nich dodávala přibližně 15 min. zpráv a reportáží.

¹³⁵ Názvy krajů odpovídají územnímu rozčlenění tehdejší ČSSR.

3.2.4 Slyšitelnost domácího rozhlasového vysílání a vysílačová technika

Za provoz rozhlasových vysílačů a šíření vysílaných programů ČsRo odpovídala ve sledovaném období Ústřední správa spojů, která byla již zmíněna v souvislosti s osobností Karla Hoffmanna (viz kap. 3.2.2). Programy domácího vysílání byly šířeny dlouhovlnným vysílačem, sítí středovlnných vysílačů, vysílači pracujícími na velmi krátkých vlnách a jako doplňkový prostředek byla užívána síť rozhlasu po drátě (viz kap. 3.2.5). Stav pokrytí území ČSSR byl ovšem považován za neuspokojivý. Poslechové možnosti na středních a dlouhých vlnách se neustále zhoršovaly. I když na vysílačích nebo anténních systémech byly prováděny dílčí úpravy, nebyl stav těchto prostředků schopen ani sledovat, tím méně předstihnout zhoršující se vývoj poslechových podmínek. Neuspokojivý stav byl rovněž konstatován v provozní spolehlivosti VKV vysílačů. Jejich srovnatelně horší kvalita proti VKV vysílačům provozovaným v sousedních kapitalistických zemích (Rakousku a Německé spolkové republice) mohli posluchači přímo srovnat. Mimo to byly vysílače pracující na VKV velmi často pro havarijní stav dlouhodobě vyřazeny z provozu, nebo byly provozovány s malým výkonem, jelikož docházelo k rušení televizního vysílání.¹³⁶

3.2.5 Statistiky radiopřijímačů v roce 1965

Počet **prodaných radiopřijímačů** na vnitřním trhu ČSSR činil v roce 1965 celkem 325 613 kusů. Členění celkového počtu prodaných radiopřijímačů podle druhů (např. přijímače s VKV a přenosné transistorové přijímače) nebylo podchyceno^{137 138}.

Počet **povolení rozhlasu po drátě** činil k 31. prosinci 1965 celkem 626 663¹³⁹ (v českých krajích 497 335 a 129 328 na Slovensku).¹⁴⁰ Z celkového počtu **zapojených reproduktorů rozhlasu po drátě**¹⁴¹ k 31. prosinci 1965, který činil v ČSSR 1 132 225

¹³⁶ Archiv ČRo, 15stránkový dokument bez názvu, data a jména autora, s. 8-9. Dokument popisuje slyšitelnost domácího rozhlasového vysílání. Uloženo ve složce 1966.

¹³⁷ Statistiky sledovalo Ministerstvo vnitřního obchodu ČSSR.

¹³⁸ Archiv ČRo, zpráva z 15. února 1966. Zpracoval Odbor statistiky a rozborů. Uloženo ve složce 1966.

¹³⁹ Po dosažení tohoto počtu se tento v dalších letech prakticky nezvyšoval. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 156.

¹⁴⁰ Archiv ČRo, zpráva z 15. února 1966. Zpracoval Odbor statistiky a rozborů, s. 1. Uloženo ve složce 1966.

¹⁴¹ Rozhlas po drátě, tzv. dráták, byl oblíbenou formou poslechu rozhlasu. Jeho základní síť byla dokončena v roce 1954. Stát postupně přestal tento jednocelový komunikační prostředek udržovat,

(v českých krajích 887 971 a na Slovensku 244 254) připadal přírůstek za rok 1965 v ČSSR 64 691 (v českých krajích 47 344 a na Slovensku 17 347).¹⁴²

3.3 Vznik Redakce mezinárodního života a její činnost do roku 1968

Od svého vzniku až do konce druhé světové války neměl ČsRo žádné vlastní zahraniční zpravodaje, jelikož příprava zpravodajství pro rozhlasové vysílání byla výhradně v kompetenci ČTK. Na podzim 1945 zásluhou Jiřího Hronka, který se zasadil o vznik historicky první zpravodajské redakce Československého rozhlasu, vznikla redakce *Rozhlasových novin*, která zpracovávala informace ze zahraničí jako součást svých relací.

Vnitřní reorganizace rozhlasu v roce 1952¹⁴³ znamenala největší zásah do jeho organizační struktury v celé dosavadní historii.¹⁴⁴ Změna přinesla také vznik samostatné redakce zabývající se výhradně informacemi ze zahraničí, a to Redakce mezinárodního života (RMŽ),¹⁴⁵ která byla součástí publicistické redakce Hlavní redakce politického vysílání (HRPV).^{146,147}

V roce 1962 se stala Redakce mezinárodního života dílčí rubrikou Hlavní redakce zpravodajství (HRZ). Jejím vedením byl pověřen Igor Kratochvíl. Z novinářů se zde setkali např. Věra Šťovičková, Jiří Brunner, Miroslav Čapek, Ludvík Čermák, Jiří Dienstbier, Luboš Dobrovský, Květoslav Faix, Jiří Frodl, Vilém Fuchs, Karel Jezdinský, Jaroslav Jírů, Karel Kyncl, Václav Novotný, Miloslav Panchártek (pracoval pod pseudonymem Miloslav/Míla Pátek), Jan Petránek, Jiří Ruml, Dušan Ruppeltdt, Čestmír Suchý a Jan Vinař. Věra Šťovičková o tom v knize *Po světě s mikrofonem* píše: „*Pomalou se začínal rodit kolektiv budoucí slavné zahraniční redakce šedesátých let. Přicházeli postupně, pořadí si nepamatují. Vzdělaný rusista a gentleman Luboš*

ale i tak zůstal oblíben až do počátku 90. let. In: KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 156.

¹⁴² Archiv ČRo, zpráva z 15. února 1966. Zpracoval Odbor statistiky a rozborů, s. 2. Uloženo ve složce 1966.

¹⁴³ Přeměna probíhala podle sovětského vzoru. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 245.

¹⁴⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 245.

¹⁴⁵ Je možné setkat se rovněž s názvem Rubrika mezinárodního života.

¹⁴⁶ HRPV byla rozdělena na redakci zpravodajství a redakce publicistické.

¹⁴⁷ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 245–246.

Dobrovský, chytrý a pohotový Jiří Dienstbier s trvalým zájmem o vyšší politiku a slečny, muž mnoha jazyků Karel Jezdinský, nesmírně pracovitý Karel Kyncl, který neplýtl minutami na zbytečnosti a s nímž mě později pojilo i hlubší kamarádství, a také nad poměry informovaný Vašek Novotný a Čestmír Suchý, který nebyl sice výrazný pisatel, ale zato byl skvělý organizátor a stal se nepostradatelnou organizační duší redakce. (...) V posledním roce uvolněného vysílání dorazil do redakce Jarda Jirů, vzdělaný a nadržovaný touhou psát, který se rychle zabydlel a pak s námi vypadl. A ovšem Honza Petránek.¹⁴⁸ V osobním rozhovoru Věra Šťovíčková-Heroldová vzpomínala na mladého Jana Petránka takto: „Vždycky byl a dodnes je založením recesista a v naší redakci vážných tváří působil osvěžujícím způsobem, byť šel šéfům občas na nervy. Během porady si třeba vyskočil mezi dveře a vise na nich poslouchal, jak se hovor odvíjí. Samozřejmě byl sesazen dolů a pokárán. Na nás ostatní ale působil jako osvěžení.“ Jan Petránek na své kolegy v osobním rozhovoru zavzpomínal: „Tahle parta se vždycky nějak přátelsky hádala o podstatě věci. Byla to kouzelná doba mládí, ale taky obrovská radost dělat v rozhlase, který v té době skutečně sehrál obrovskou úlohu. Samozřejmě, občas jsme si nabili hlavy o různé zákazy, ale svět jsem měl otevřený ke studiu a náš Zápisník zpravodajů (viz kap. 3.3.7), kde se literatura a novinářský pohled mísily velice živým způsobem, jsem miloval.“

Ve druhé polovině šedesátých let došlo v zahraničním zpravodajství k významnému posunu. Ačkoli do té doby platila přísná zásada využívat při přípravě zpráv výhradně zpravodajské agentury ČTK¹⁴⁹ a TASS¹⁵⁰, redaktorský tým RMŽ si vymohl přístup k agenturám AFP¹⁵¹ a Reuters¹⁵² a tím se mu dařilo objektivizovat informace.¹⁵³ Tato změna je připisována zejména šéfredaktorovi Milanu Weinerovi, jenž ji prosadil. Věra Šťovíčková-Heroldová k tomu ve svém příspěvku na semináři

¹⁴⁸ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 45–46.

¹⁴⁹ ČTK – tehdy Československá tisková kancelář, oficiální národní tisková agentura. Založena 28. října 1918, zanikla 31. 12. 1992. Jejím nástupcem je současná ČTK (Česká tisková kancelář). In: OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha : Libri, 2002, s. 18.

¹⁵⁰ TASS – sovětská tisková agentura, Telegrafnoje agentstvo Sovětskovo Sojuza, pod tímto názvem od roku 1925, dříve pod názvem ROSTA.

¹⁵¹ AFP – Agence France-Presse, francouzská mezinárodní univerzální tisková agentura se širokým tematickým záběrem. Hlásí se k tradici první tiskové agentury, kterou založil v Paříži Charles Havas roku 1835. In: OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha : Libri, 2002, s. 18.

¹⁵² Reuters – anglická mezinárodní univerzální tisková agentura se širokým tematickým záběrem. Vznikla roku 1851 v Londýně. In: OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha : Libri, 2002, s. 18.

Sdružení pro rozhlasovou tvorbu v dubnu 1999 řekla: „*Ačkoli mně jako téma byla zadána zahraniční redakce v šedesátých letech, musím začít lety padesátými, neboť bez nich by šedesátých let nebylo zapotřebí. Pokud jde o zahraniční zpravodajství, platila jediná zásada: Dočkej času jako Četka TASSu. Vlastní názor byl nežádoucí, základním stovebním kamenem byla zpráva Četky, která byla v závorce uvozena slůvkem TASS. Tato zpráva se směla pouze zkracovat.*“¹⁵⁴ Redakci mezinárodního života se dařilo díky jazykovým znalostem redaktorů a sledování zahraničního tisku, přesněji řečeno tiskových orgánů zahraničních komunistických stran, získávat přehled o skutečné situaci ve světě. Mezi nejvýznamnější šéfredaktory Redakce mezinárodního života patřil Milan Weiner.

Koncem šedesátých let někteří novináři z Redakce mezinárodního života přispívali do časopisu Reportér. Psali do něj např. Jiří Dienstbier, Karel Jezdinský, Věra Šťovičková-Heroldová a Jan Petránek. Z rozhovoru s novinářem Ondřejem Neffem vyplynulo: „*Šéfredaktorem byl Stanislav Budín, který se přátelil se šéfredaktorem RMŽ Milanem Weinerem.*“

Tabulka 3 Zaměstnanci Redakce mezinárodního života v letech 1965–1966

Pracovní zařazení	Počet zaměstnanců
Vedoucí redaktor	1
Redaktoři	8
Zahraniční korespondenti	7
Techničtí redaktoři	2
Administrativní pracovnice	1
Celkem	19

Zdroj: Archiv ČRo

¹⁵³ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 294.

¹⁵⁴ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 37.

3.3.1 Zahraniční zpravodajové do roku 1966

V důsledku opatření šéfredaktorky redakce *Rozhlasových novin* Marie Koťátkové a převedení zahraničních zpravodajů do kompetence ČTK po únoru 1948 (viz kap. 3.3), trpěla zahraniční redakce zpočátku velmi omezeným stykem se světem. V této době cestovali novináři ČsRo do zahraničí jen výjimečně, příspěvky do *Rozhlasových novin* byly psány převážně na základě informací převzatých ze zahraničního tisku, většinou sovětského. Dalším způsobem získávání zpráv ze zahraničí byly rozhovory s lidmi, kterým byly cesty do ciziny povoleny. Věra Šťovičková-Heroldová na to ve své knize vzpomíná: „*Rozhlas v první fázi vlastní korespondenty v cizině neměl, a tak jsme alespoň před mikrofonem zpovídali každého, kdo směl z republiky vystrčit nos. Kromě vyvolených umělců to byli hlavně sportovci. Vzpomínám na fotbalovou jedenáctku, která sehrála zápas v Albánii. Jela jsem na letiště, abych mladé muže rovnou odchytila. Představovala jsem si besedu s nimi jako neškodný koktejl – trochu romantiky, hory hned za městem, škipetářské tradice a něco budovatelských úspěchů, aby to prošlo. Kluci pozvání ochotně přijali, ale u mikrofonu se ukázalo, že jim albánští hostitelé, ještě mnohem bdělejší než u nás, ukázali všehovšudy pouze hotel a stadion. Pro jistotu je nezavedli ani na hlavní náměstí. Kluci mi nabídli kromě stadionu pro útěchu ještě letiště, ale to bylo na seznamu zakázaných slov zase u nás.*“¹⁵⁵

Pouze Miroslav Čapek měl za sebou dvouletou praxi ze zpravodajského pobytu v Bělehradě.¹⁵⁶ Prvním zahraničním korespondentem padesátých let se stal v roce 1955 Květoslav Faix, a to ve východním Berlíně. Věra Šťovičková-Heroldová vycestovala ve stejném roce do Varšavy, aby odtud zpravodajsky informovala o podpisu Varšavské smlouvy¹⁵⁷. Jako další zahraniční korespondent odjížděl do Budapešti v roce 1956 Ladislav Porjes. V Moskvě bylo zpravodajské místo obsazeno po XX. sjezdu KSSS¹⁵⁸ Jiřím Brunnerem. V roce 1957 byla překonána dlouholetá mezinárodní izolace, když mantinely sovětského bloku překročili tři noví zahraniční dopisovatelé. Dušan Ruppeldt

¹⁵⁵ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 33.

¹⁵⁶ Pravděpodobně v letech 1947–1948. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 51.

¹⁵⁷ Varšavská smlouva byl vojenský pakt evropských zemí, existoval v letech 1955–1991. Vznikl na základě *Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci*. Smlouva byla podepsána 14. května 1955 Albánií, Bulharskem, Československem, Maďarskem, Německou demokratickou republikou (NDR), Polskem, Rumunskem a SSSR ve Varšavě. Formálně byl pakt reakcí na vstup Spolkové republiky Německo (SRN) do Severoatlantické aliance (NATO).

¹⁵⁸ XX. sjezd KSSS se konal 14. – 26. února 1956.

odjel do Indie, Jan Vinař do Číny a Ludvík Čermák¹⁵⁹ do Spojených států. Miloslav Panchártek byl později zpravodajem v Bělehradě (1958–1961) a poté v Londýně, Ladislav Porjes v Budapešti (1956–1959), Dušan Ruppeldt v Indii (1957–1961), střídal ho Jan Petránek (1961–1962), Jiří Ruml v Berlíně (1959–1961), Věra Šťovičková byla již v druhé polovině padesátých let zpravodajka ve Varšavě, poté putovní zpravodajka po afrických zemích.¹⁶⁰ Karel Kyncl odjel do USA v lednu 1962¹⁶¹, kde střídal Ludvíka Čermáka. Kyncl se ze Spojených států vrátil 23. srpna 1965. Koncem roku 1966 se stal putujícím korespondentem pro jihovýchodní Asii. V praxi to znamenalo soustředit maximum informací o území od Pákistánu po Japonsko a od Vietnamu po Nový Zéland.¹⁶²

Milan Weiner vypracoval počátkem roku 1966 plán výměny zahraničních zpravodajů a současně zásady postupu jejich střídání (viz kap. 3.3.2). ČsRo měl počátkem března 1966 celkem 7 stálých zahraničních korespondentů, a to v Moskvě (Jan Petránek), Berlíně (Ladislav Porjes), Bonnu (Vilém Fuchs), Paříži (Ludvík Čermák), Londýně (Vladimír Kučera), New Yorku (Miloslav Pátek) a Montevideu (Dušan Ruppeldt). Současně již druhý rok fungovali tzv. putující korespondenti, kteří byli v HRZ celkem tři: jeden pro socialistické státy (kromě těch, v nichž měl rozhlas stálé korespondenty), jeden pro Afriku a jeden pro jihovýchodní Asii. Společně s ČTK měl rozhlas jediného korespondenta, a to v Tokiu. Druhé společné korespondentské místo v Libanonu bylo ČTK zrušeno. Kromě toho ČsRo spolupracoval se souhlasem ČTK s řadou jejich korespondentů např. v Alžíru, Bejrútu, Káhiře, Akkře a Římě, přičemž těmto korespondentům jejich příspěvky proplácel ČsRo v korunách.

Tento systém byl v zásadě uspokojivý a nevyžadoval hlubší změny. Určitý nedostatek však viděla HRZ při pokrytí Sovětského svazu a jihovýchodní Asie. Bylo rozhodnuto, že Sovětský svaz vyžaduje jednoho korespondenta na krytí hlavních politických a ekonomických událostí v Moskvě a druhého pro práci reportéra pro zajímavé náměty v celém Sovětském svazu. Bylo tedy navrženo, že kromě Jana Petránka, kterému byl pobyt v SSSR prodloužen do konce roku 1967¹⁶³, bude další

¹⁵⁹ Ludvíka Čermáka vystřídal v únoru 1962 Karel Kyncl. Kyncl nejprve přešel do RMŽ z Armádní redakce, aby se mohl na svou novou funkci připravit. In: POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, s. 104.

¹⁶⁰ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 95.

¹⁶¹ Místo korespondenta ve Spojených státech přijal Karel Kyncl od tehdejšího ústředního ředitele Karla Hoffmanna.

¹⁶² POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 132.

¹⁶³ Toto rozhodnutí souviselo se skutečností, že rok 1967 byl rokem padesátého výročí VŘSR a předpokládalo se velké vyčerpání zpravodajů.

místo obsazeno Lubošem Dobrovským, a to v průběhu roku 1967. Kromě situace v Moskvě bylo třeba řešit obnovu stálého korespondentského místa v Indii. Toto místo bylo z úsporných důvodů zrušeno v roce 1962. Náhradou za toto opatření byl zřízen systém putujících korespondentů a nově bylo zřízeno místo v Montevideu (1963). Roční zkušenosti s korespondentským místem v Latinské Americe však ukazovaly, že problematika tohoto kontinentu je posluchačům rozhlasu více vzdálena, než problematika jihovýchodní Asie, a že došlo k přesunu událostí do této oblasti. Proto Weiner doporučil, aby rozhlas požádal o možnost současného otevření obou korespondentských míst, a to jak v Latinské Americe, tak i v jihovýchodní Asii. Podle potřeby by vysílal svého korespondenta buď do Montevidea, nebo do jihovýchodní Asie, pravděpodobně do Indie. Takový způsob by podle Milana Weinera nevyžadoval žádného dodatečného personálního nebo finančního schvalování a rozhlasu by bylo ponecháno na vůli, aby rozhodl, ve které z těchto oblastí bude korespondent více zapotřebí. V souvislosti s tím měla být upravena práce putujícího korespondenta pro jihovýchodní Asii, přičemž by v žádném případě nemělo dojít k jejímu zrušení, ale pouze k případnému rozdělení úkolů mezi stálým korespondentem a korespondentem putujícím.¹⁶⁴

3.3.2 Zahraniční zpravodajové 1967–1968

Československý rozhlas měl v říjnu 1967 stále zahraniční korespondenty v Moskvě (Luboš Dobrovský a Jan Petránek), východním Berlíně (Ladislav Porjes), Bonnu (Vilém Fuchs), Paříži (Ludvík Čermák), Londýně (Vladimír Kučera), Washingtonu (Miloslav Pátek) a Montevideu (Dušan Ruppeltdt), pro které platilo období pravidelného tříletého střídání. Kromě toho měl rozhlas čtyři putující korespondenty, tři v Praze (pro Afriku a Střední východ, jihovýchodní Asii a pro evropské socialistické země) a jednoho v Bratislavě (pro Rakousko). Ve stejné době měl jedno společné místo s ČTK. Dopisovatel ČTK v Tokiu byl povinen menší část svého pracovního úvazku plnit pro ČsRo. Tento systém se však příliš neosvědčil. Vhodnějším se jevílo spolupracovat s těmi korespondenty ČTK, kteří mohli být za své příspěvky honorováni, protože v tomto případě měli o spolupráci zájem. V porovnání s ČTK měl rozhlas jen poměrně malý počet korespondentů. Zatímco rozhlas měl sedm stálých míst, měla jich ČTK více než třicet. Milan Weiner se domníval, že i když nelze srovnávat potřebu korespondentů

¹⁶⁴ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 1–3. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

pro agenturu, která je třemi čtvrtinami své činnosti zaměřena na produkci zahraničního zpravodajství a pro rozhlas, bylo by vhodné uvážit doplnění počtu korespondentů ČsRo zejména tam, kde místa byla zrušena pouze z úsporných důvodů a jejich zrušení vedlo k nedostatečnému krytí zemí z hlediska zpravodajství významných. Weiner proto doporučil nerušit v souvislosti se zřízením místa v Dillí zpravodajské místo v Montevideu, ale obsadit místa obě. Dále pak doporučil obnovit místo v Bělehradě, jelikož předpokládal, že z tohoto místa by byl zpravodajsky pokryt celý Balkán, a to by umožnilo zvýšit počet materiálů ze socialistických zemí. Konečně bylo doporučeno obnovit místo v oblasti arabských zemí, a to v Bejrútu, kde nebylo třeba řešit potíže spojené s cenzurou. V případě, že by nebylo schváleno místo v Bejrútu (ať už z politických nebo finančních důvodů) bylo doporučeno zřídit zpravodajské místo v Káhiře.¹⁶⁵

Z dokumentu *Návrhy zásad pro výměnu zahraničních korespondentů*¹⁶⁶ vyplývá, že nabídky na obsazení korespondentských míst mohly podávat všechny redakce ČsRo. Zpracované podklady předkládala Hlavní redakce zpravodajství vedení ČsRo k rozhodnutí. V případě, že byli na některá korespondentská místa dva kandidáti nebo více, mohlo vedení ČsRo před konečným rozhodnutím uložit uspořádání konkurzu z jazykových a věcných znalostí z dané země, stejně jako z novinářských schopností. Základní redakcí, která bezprostředně připravovala budoucí korespondenty na jejich práci, byla Redakce mezinárodního života. V tomto přípravném období strávil budoucí korespondent část přípravné doby také v redakci Vysílání do zahraničí (viz kap. 2). Cílem Milana Weinerja bylo, aby v zásadě všichni členové RMŽ byli zahraničními korespondenty ČsRo. Pokud by z rodinných nebo jiných důvodů nebyl již výhled, že zahraničními korespondenty zůstanou, měli odejít do jiných redakcí rozhlasu, a to především na vedoucí místa, aby bylo využito jejich zkušeností.¹⁶⁷

Šéfredaktor Milan Weiner se snažil změnit dosavadní postup, podle kterého se korespondenti střídali na různých místech bez ohledu na prohlubování specializace a znalostí jednotlivých zemí a oblastí. Snažil se dosáhnout toho, aby se novináři vraceli

¹⁶⁵ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 1–3. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

¹⁶⁶ Archiv ČRo, *Návrhy zásad pro výměnu zahraničních korespondentů ČsRo v letech 1966–1969* – Vyplývá z Materiálu pro schůzi předsednictva ze dne 7. března 1966, který předložil Jiří Kmoch a vypracoval Milan Weiner, s. 1–3. Uloženo ve složce 1966.

¹⁶⁷ Archiv ČRo, *Návrhy zásad pro výměnu zahraničních korespondentů ČsRo v letech 1966–1969* – Vyplývá z Materiálu pro schůzi předsednictva ze dne 7. března 1966, který předložil Jiří Kmoch a vypracoval Milan Weiner, s. 1–3. Uloženo ve složce 1966.

do míst, kde již jednou byli. V mezidobí při pobytu v Praze se měli věnovat studiu a zpracovávání materiálů především z této své oblasti. Weiner chtěl pro každé korespondentské místo vytvořit dvojice nebo trojice redaktorů, kteří by se střídali na korespondentském místě nebo místech v určitém teritoriu světa. Navrhované zásady se osvědčily a v tomto smyslu byly také předloženy návrhy na střídání korespondentů v dalším období. Nadále mělo být dodržováno pravidlo tříletého střídání korespondentů. Milan Weiner se však domníval, že toto nemusí být dodržováno striktně. Zejména v případech, kdy se korespondent osvědčil a prokázal znalost země, tematiky a rozličných novinářských forem, měla být tříletá doba prodloužena. V opačném případě naopak zkrácena. Milan Weiner byl v tomto ohledu prozíravý: *„Je prokázáno, že zahraniční korespondenti ČsRo patří mezi pracovně nejvytíženější zpravodaje. Za tohoto stavu se korespondenti nevěnují dostatečně vnitřní informační činnosti, a to jak politické, tak i činnosti jednotlivých rozhlasových stanic, přičemž právě takové zprávy by prospěly při přípravě organizačních změn v našem vysílání, zejména pak při zpracování výhledu do r. 1980.“*¹⁶⁸

Splnění všech naplánovaných úkolů vyžadovalo rozšíření korespondentské sítě ČsRo. Uvažovalo se zejména o vyslání korespondenta nebo korespondentů na Dálný východ, a to do Tokia. Zde však bylo nutné vzít v úvahu vysoké náklady. Zvažovalo se také zpravodajské pokrytí v Pekingu.¹⁶⁹ Umístění zahraničních zpravodajů v jednotlivých státech a obdobích viz Příloha 2.

Zásady pro výměnu zahraničních korespondentů v letech 1966–1969:

1. stálí zahraniční korespondenti se vraceli do zemí nebo oblastí, v nichž v minulosti pracovali;
2. základní redakcí, odkud byla prováděna výměna korespondentů, byla RMŽ HRZ a vysílaný korespondent se stával jejím kmenovým členem.
3. pokud podávaly návrhy na korespondentská místa jiné hlavní redakce, stávali se navržení redaktoři členy RMŽ a do této rubriky se také vraceli.

¹⁶⁸ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 3. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

¹⁶⁹ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 1–3. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

3.3.3 Zahraniční zpravodajové – finanční náklady

Jeden korespondent v zahraničí představoval ve druhé polovině šedesátých let náklady přibližně ve výši 300 000 devizových korun ročně. Praxe ČTK i Rudého práva a dosavadní praxe ČsRo byla taková, že jako rozpočtovým organizacím přidělovalo potřebné částky ministerstvo financí na základě schválení systemizovaného místa politickými orgány.¹⁷⁰ Podle představ tehdejšího šéfredaktora Milana Weinera měli zahraniční korespondenti plnit úkoly, které přesahovaly rámec Hlavní redakce zpravodajství a vzhledem k této skutečnosti měl výběr pracovníků pro RMŽ, odkud byli korespondenti vysíláni, vycházet právě z HRZ a měl by být navíc uskutečňován a schvalován na úrovni vedení ČsRo. Vedení mělo rozhodovat o zařazování těch pracovníků, kteří by z jakýchkoli důvodů nemohli pracovat v zahraniční rubrice a jako zahraniční korespondenti. Zvláštní péče pak měla být věnována československým pracovníkům čs. redakce moskevského rozhlasu. Aby byla zajištěna koordinace jejich výběru a perspektivního využití, koordinačním centrem se stala Hlavní redakce zpravodajství, která po dohodě s náměstkem pro domácí vysílání připravovala potřebné náklady na výběr a kádrové využití. Zároveň s návrhy na zřízení dalších korespondentských míst bylo nutno projednat možnost zřízení dalších putujících korespondentů. Nejvhodnější se jevil zřízení těchto míst pro úsek EHS a NATO v Bruselu při zahraniční rubrice domácího vysílání, pro oblast rozvojových zemí při zahraničním vysílání a pro Maďarsko v Bratislavě. Pro korespondenta v Bruselu bylo zapotřebí zabezpečit akreditaci, stejně tak jako pro putujícího korespondenta pro Vídeň.¹⁷¹

3.3.4 Šéfredaktoři Redakce mezinárodního života

Do roku 1952 vedl Redakci mezinárodního života Miroslav Čapek.¹⁷² Vystřídal ho Karel Šubrt (viz kap. 3.3.5), který stál v jejím čele do roku 1958.¹⁷³ Věra Šťovičková

¹⁷⁰ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 4. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

¹⁷¹ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 4. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

¹⁷² Miroslav Čapek (1921) – v letech 1932–1940 studoval reálné gymnázium v Praze 8, pak byl tři roky zaměstnán jako úředník v módní firmě F. Čapek v Libni. V letech 1943–1945 byl totálně nasazen jako úředník v ČKD. V roce 1945 absolvoval kurz státní informační služby pro budoucí novináře a současně pracoval v jugoslávské redakci ČsRo, kde se později uplatnil. Od června do listopadu 1947 mu bylo nabídnuto místo zahraničního zpravodaje v Bělehradě. V červenci 1948 stal vedoucím zahraničněpolitické rubriky *Rozhlasových novin*. V letech 1956–1957 byl vedoucím RMŽ, odkud odešel do ČTK. V březnu 1957 odjel jako zpravodaj ČTK do Paříže. Přibližně od poloviny 70. let do

o tom ve své knize napsala: „*Když v padesátých letech nastoupil Karel Šubrt, ve funkci vystřídal vysokého a štíhlého, po vzoru britských gentlemanů lehce ironického Mirka Čapka, který přirozeně neodolal nabídce ČTK na místo zpravodaje v Paříži. Karel byl zjevem spíše venkovský strejda s řídnuocími vlasy, oblečení tuctově nepadnoucího, trochu přiohnutý, kolem padesátky, snad rozvedený, neosobní, s nímž jediným tématem rozhovoru byla práce.*“¹⁷⁴ Karel Šubrt byl v době, kdy vedl RMŽ, současně stálým autorem nejpopulárnějšího pořadu redakce *Nedělní poznámky* ke světovým událostem (viz kap. 3.3.7).

V roce 1962 se stala Redakce mezinárodního života dílčí rubrikou Hlavní redakce zpravodajství (HRZ) a jejím vedením byl současně pověřen Igor Kratochvíl (viz kap. 3.3.5, 5.3 a 6.3). V roce 1963 vystřídal Kratochvíla¹⁷⁵ Milan Weiner (viz kap. 3.3.5). Karel Jezdinský k Weinerově osobě v časopise *Reportér* č. 11 z roku 1969 napsal: „*S příchodem Milana Weinera do pražského rozhlasu, do funkce šéfa RMŽ, nastává v naší publicistice postupný sice, ale zásadní zlom, odvážný po stránce formální i obsahové, avšak odvážný už, či ještě v době, kdy odvaha byla rizikem. Nic na tom nemění, že mohl postihovat nejdříve jen jednu část publicistiky, onu zahraničně-politickou, neboť postupem času, jak se po Lednu ukázalo zcela zřetelně – zasáhl a nakazil i odvětví další.*“¹⁷⁶ Věra Šťovíčková-Heroldová o Weinerovi ve své knize píše: „*Na jaře roku 1963 přišel jako zjevení do redakce nový šéf, Milan Weiner, a teprve s ním byla redakce kompletní. Všichni pochopili, že je konec improvizace a provizorních šéfů (...). Věděl, co chce, a my jsme k tomu byli dobře připraveni. Respektoval individuality, ale redakci vedl on. Uměl svůj záměr vysvětlit. Uměl nás získat pro svou představu a do třetice uměl všechno zorganizovat. Chvilku jsme se ježili, ale brzy jsme*

roku 1991 připravoval pro ČsRo pořady věnované francouzskému šansonu. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Miroslav Čapek*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2011, č. 24, s. 71.

¹⁷³ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 216.

¹⁷⁴ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 29.

¹⁷⁵ Odchod Igora Kratochvíla z funkce šéfredaktora RMŽ komentoval Karel Kyncl v rukopisu z 10. 3. 1990: „*Na počátku šedesátých let jsem se chystal na odjezd do New Yorku jako stálý zpravodaj rozhlasu a zatím jsem pracoval v zahraničněpolitické rubrice. Jednoho krásného rána jsem přišel do práce a zjistil jsem, že Igor Kratochvíl přes noc zmizel a v RMŽ po něm zůstal jen zapečetěný psací stůl. V průběhu dne jsme se dozvěděli, podrobnosti. Kratochvíl byl na hodinu vyhozen a je pravděpodobně ve vazbě. Byl prý členem protistátní, protistranické a projugoslávské skupiny (...).*“ In: POKORNÝ, Milan. *Dvoji domov Karla Kyncla*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1999, s. 71 d.

¹⁷⁶ JEZDINSKÝ, Karel. *Připsáno Milanu Weinerovi*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 21, s. 56–57.

jeho osobnímu kouzlu podleli.¹⁷⁷ V roce 1968 Milan Weiner vážně onemocněl (viz kap. 3.3.5) a od listopadu 1968 do března 1970 byl vedením Redakce mezinárodního života pověřen Čestmír Suchý.^{178,179}

3.3.5 Činnost vybraných publicistů do roku 1968

Pro přehlednost jsou jména osob řazena abecedně podle příjmení:

Ludvík Čermák (17. 8. 1918 – 27. 4. 1979)

Studoval reálné gymnázium v Praze. V rozhlasu pracoval od roku 1947. Byl členem programového týmu Mezinárodní výstavy rozhlasu – MEVRO, která se konala v roce 1948, kdy ČsRo slavil čtvrtstoletí své existence. Po ní přešel do hudebního oddělení, krátce pracoval v mládežnické redakci. Později se mu podařilo, v rozporu s dosavadním zaměřením a kvalifikací nastoupit do Redakce mezinárodního života. Znalost angličtiny přispěla k tomu, že mohl vyjet do USA jako zahraniční zpravodaj (1957–1962). V letech 1965–1970 byl zpravodajem v Paříži. V říjnu 1971 byl z rozhlasu propuštěn. K jeho další činnosti viz kap. 5.3.

Jiří Dienstbier (20. 4. 1937 – 8. 1. 2011)

Novinář, politik a diplomat Jiří Dienstbier studoval v letech 1955–1960 Filozofickou fakultu UK. Současně pracoval jako zahraničněpolitický redaktor a komentátor rubriky mezinárodního života v Československém rozhlasu (1958–1959). V letech 1964–1967 byl zahraničním korespondentem pro Dálný východ (východní Asie, Hanoj) a 1968–1969 zahraničním korespondentem v USA. Byl také jedním z organizátorů úspěšného rozhlasového pořadu *Písničky s telefonem*. Aktivní účastník protiokupačního vysílání v srpnu 1968. Po propuštění z rozhlasu v roce 1970 pracoval nejprve jako dokumentátor projekčního ústavu, pak jako noční hlídač a topič. K jeho další činnosti viz kap. 5.3 a 6.3.

¹⁷⁷ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 48.

¹⁷⁸ Čestmír Suchý (1921–2005) – novinář a pedagog. V letech 1965–1969 zahraničněpolitický redaktor a komentátor ČsRo. Od listopadu 1968 do března 1970 byl pověřen vedením redakce mezinárodního života, v letech 1970–1971 redaktor zpravodajské směny. Zúčastnil se protiokupačního vysílání v srpnu 1968, signatář Charty 77. Od roku 1990 byl členem rady Syndikátu novinářů. Od února 1990 přednášel na katedře žurnalistiky FSV UK, v roce 1990 byl zvolen děkanem a 1991 proděkanem. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 237.

¹⁷⁹ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 237.

Igor Kratochvíl (28. 7. 1924 – 23. 8. 2007)

Vystudoval reálné gymnázium a Vysokou školu politickou a sociální v Praze (1945–1949).¹⁸⁰ Od roku 1945 byl členem KSČ. Vedoucí mezinárodního oddělení ÚV ČSM (1948). V roce 1952 přešel jako vedoucí odboru pro kulturní styky se zahraničím na ministerstvo informací a osvěty, odtud nastoupil základní vojenskou službu. V období let 1953–1959 přednášel na Vojenské politické akademii, dále krátce pracoval na ministerstvu zahraničí. V roce 1960 nastoupil do ČsRo. Funkci vedoucího RMŽ přijal v roce 1962. Hovořil rusky, anglicky a německy, což při své práci plně využil. Později byl obviněn kvůli nežádoucím politickým kontaktům v Jugoslávii. Z rozhlasu byl na hodinu propuštěn a současně vyloučen z KSČ. V letech 1962–1963 pracoval jako svářeč v závodě Prefa Holešovice. Dalších pět let byl hlavním redaktorem zahraniční redakce Státního nakladatelství technické literatury. V roce 1968 se vrátil do rozhlasu. V lednu 1969 byl jmenován náměstkem ústředního ředitele ČsRo pro zpravodajství a publicistiku. Členství v KSČ mu bylo usnesením sekretariátu ÚV KSČ z 27. května 1968 vráceno se zpětnou platností. V červenci 1969 nabízel písemně své propuštění z rozhlasu a v lednu 1970 svůj návrh opakoval a bylo mu vyhověno. Igor Kratochvíl rozvázal pracovní poměr dohodou k 15. dubnu 1970. Od ledna 1970 mu byl povolen vstup do ČsRo pouze s povolením osobního oddělení. K jeho další činnosti viz kap. 5.3 a 6.3.¹⁸¹

Karel Kyncl (6. 1. 1927 – 1. 4. 1997)

Životopis Karla Kyncla byl podrobně zpracován několika autory např. v diplomové práci Terezy Kůstkové *Zahraniční korespondent Karel Kyncl* (1999) a v monografiích Milana Pokorného *Dvoji domov Karla Kyncla* (1999) a *Karel Kyncl. Život jako román* (2005).

V letech 1938–1946 studoval reálné gymnázium v Praze Vršovcích. V období 1946–1948 absolvoval tři semestry novinářské fakulty VŠ politické a sociální v Praze. Byl členem Dismanova rozhlasového dětského souboru (1943–1948). Spolu s Pavlem Kohoutem provázal slovem živé vysílání ČsRo z Mezinárodní výstavy rozhlasu MEVRO (1948). Pak krátce pracoval v oddělení agitace ÚV KSČ a v kulturní rubrice

¹⁸⁰ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 138.

¹⁸¹ KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ing. Igor Kratochvíl*. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 61–62.

Mladé fronty. V roce 1950 nastoupil do redakce Armádního rozhlasu, která byla součástí ČsRo. Zde působil do roku 1961, kdy přešel do Redakce mezinárodního života. V letech 1962–1965 působil jako zpravodaj v USA.¹⁸² K volbě vedení ČsRo přidělit Kynclovi místo zpravodaje v USA se v knize *Karel Kyncl. Život jako román* píše: „Muž, který mne posléze velmi neměl rád, tehdejší ředitel rozhlasu Karel Hoffmann mne požádal, abych dělal zahraničního zpravodaje. Na nejzásadnějším místě, ve Spojených státech.“¹⁸³ Podle dostupných pramenů se zmíněný rozhovor K. Kyncla s ředitelem Hoffmannem odehrál v roce 1960. Kyncl tak vysvětloval svůj přestup z armádní redakce do Redakce mezinárodního života a rovněž dodal, že mu Hoffmann dal na vybranou mezi USA a Indií.¹⁸⁴ V srpnu 1968 byl Karel Kyncl v Japonsku na dvouměsíční služební cestě. Několik dní po sovětské invazi odcestoval z Tokia do Bělehradu, kde skupina českých politiků a ekonomů uvažovala o vytvoření exilové vlády. Kyncl se o tom dozvěděl z anglického vydání tokijských novin. Domluvil se telefonicky s tehdejším ministrem zahraničí Jiřím Hájkem, kterého dobře znal, že vypomůže při komunikaci s médii. Jelikož se koncepce exilové vlády záhy ukázala jako nereálná, odcestovala skupina 29. srpna 1968 z Bělehradu do Vídně. Měsíc po obsazení Československa, 21. září 1968, se Karel Kyncl vrátil z Vídně do Prahy. V rozhlase dal výpověď 25. září, jeho pracovní poměr skončil 31. října, později nastoupil do Československé televize.¹⁸⁵ V roce 1969 byl vyloučen z KSČ a propuštěn z ČsT. K jeho další činnosti viz kap. 5.3 a 6.3.

Ondřej Neff (26. 6. 1945)

Spisovatel a publicista Ondřej Neff se narodil v Praze jako syn spisovatele Vladimíra Neffa a herečky Vlastimily Petrovičové. Po maturitě pracoval v časopise *Svět v obrazech* (1962–1963). Do ČsRo nastoupil jako elév na podzim roku 1966. Pracoval zde i v době srpnové invaze 1968 (viz kap. 5.3 a 6.3).

Miloslav Panchártek, (Miloslav/Míla) Pátek (1921 – 30. 3. 1992)

Vystudoval obchodní akademii v Plzni. Za první republiky nesměli středoškolsí studenti psát do novin bez souhlasu ředitele školy. Autor si tedy vymyslel pseudonym

¹⁸² BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011, s. 316.

¹⁸³ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 95.

¹⁸⁴ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 95.

¹⁸⁵ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 156.

ze začátku a konce občanského příjmení Panchártek – Pátek. V roce 1946 pracoval v rozhlasu jako redaktor noční směny. V roce 1947 byl vyslán na půl roku do Plzně, aby zde vybudoval krajské zpravodajství. V Plzni pak zůstal jako vedoucí redaktor zpravodajství a zástupce ředitele. V polovině roku 1952 byl přeložen do Prahy a stal se zástupcem šéfredaktora politického zpravodajství ČsRo. Odtud byl na základě rozhodnutí KV KSČ v Plzni v lednu 1953 propuštěn pro údajnou stranickou nespolehlivost. Po delší zdravotní přestávce pokračoval roku 1954 v ČsRo jako řadový redaktor v pražské Redakci mezinárodního života. Byl zahraničním zpravodajem v Jugoslávii (1958–1959), na Středním východě (1959–1962), ve Velké Británii (1962–1963) a v USA (1965–1967). V roce 1970 z ČsRo odešel. K jeho další činnosti viz kap. 5.3.

Jan Petránek (28. 12. 1931)

Životopis Jana Petráneka byl podrobně zpracován v bakalářské práci *Jan Petránek – rozhlasový publicista*, kterou jsem obhájila v roce 2010. Jan Petránek studoval v letech 1947–1951 obchodní akademii v pražské Resslově ulici. V srpnu 1951 nastoupil do Československého rozhlasu. Práci v rozhlasu mu doporučil třídní profesor z obchodní akademie, který věděl, že rozhlas hledá nové zaměstnance s výbornou znalostí českého jazyka a dobrým hlasem. Ke svým pohnutkám se Jan Petránek vyjádřil takto: „*Do rádia jsem přišel už kvůli tomu, že jako absolvent obchodní akademie jsem nejevil přílišný zájem dostat se skutečně do ekonomického sektoru. Po druhé světové válce navíc nebylo příliš pracovních příležitostí a účetního jsem dělat nechtěl.*“ Na tu dobu dále vzpomíná: „*Přišel jsem do rozhlasu a pracoval jsem tam od srpna 1951, tedy necelý rok, protože pak jsem musel na vojnu a tu mi Čepička¹⁸⁶ protáhl (jako všem mým vrstevníkům) na dva roky a sedm měsíců.¹⁸⁷ Takže jsem se vrátil do rozhlasu až v lednu 1955.*“¹⁸⁸ Zájem o zahraniční politiku zdědil Jan Petránek po svém otci. Říká k tomu: „*Hltal jsem vše, co se týkalo Asie, Afriky, Latinské Ameriky. Za mou orientaci na Asii mohl můj táta, ruský legionář. Jednou mi řekl: ‚Chceš-li pochopit, kam se kutálí zeměkoule, sleduj to, co zraje a co se bude dít v těch nejchudších částech světa. Ale připrav se na to, že budeš*

¹⁸⁶ Alexej Čepička (1910–1990) – český komunistický politik, zeť Klementa Gottwalda. V letech 1950–1956 ministr národní obrany. In: ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s 951.

¹⁸⁷ Důvodem bylo povinné mimořádné vojenské cvičení, tzv. skrytá mobilizace, která souvisela s poválečnou situací v Evropě (příprava na válku). Tato cvičení byla organizována v letech 1951–1954.

¹⁸⁸ SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů*. 1. vyd. Praha : Libri, 2008, s. 147.

muset strávit a pochopit věci, které byly, jsou a ještě budou strašlivě a neuvěřitelně kruté.“¹⁸⁹

První zemí, ve které Jan Petránek pracoval jako zahraniční zpravodaj Československého rozhlasu, byla Indie. Jeho pracovní pobyt trval od září 1961 do července 1962 (zpravodajská mise trvala přesně 303 dnů).¹⁹⁰ Působil zde jako dopisovatel pro celou Asii. Kromě výkonu novinářského povolání ale nebyl ochoten spolupracovat s československou vojenskou rozvědkou, která byla v té době odnoží sovětské špionáže.¹⁹¹ Tato zpučnost moci měla své důsledky, jak o tom pro *Almanach českých novinářů* napsal: „*Špiona jsem dělat nemínil – kvůli tomu za mnou zas nesměla a nemohla přijet žena s dětmi, neboť nedostala pas (...).*“¹⁹² Jan Petránek byl z Indie předčasně, po necelém roce odvolán. Kvůli nesouhlasu spolupracovat s tajnými službami byla další zpravodajským místem Moskva (1962–1967), nikoli New York, jak si přál. Říká o tom: „*Na Západ už jsem nikam nemohl, a tak jsem přijal jedinou možnost, která mi byla nabídnuta – vystřídat našeho zpravodaje v Moskvě.*“ Do Moskvy přijel 14. října 1962, v první den tzv. raketové krize.¹⁹³ V osobním rozhovoru na to vzpomínal takto: „*Jako reportérovi mi štěstí přálo – naservírovalo mi události přímo pod nos. Přiletěl jsem do Moskvy v okamžiku, kdy propukla kubánská raketová krize, kdy se Chruščov a Kennedy nejen obrazně řečeno dotýkali pověstných a prokletých červených knoflíků, jejichž zmáčknutím by nastal atomový konec světa. To bylo v polovině října 1962. Byl jsem pár hodin v Moskvě – a už jsem v ty dny, patřící historii dvacátého století k těm nejdramatičtějším, poznal zásadní hlubinu izolace sovětské společnosti od zbytku zeměkoule.*“ V červenci roku 1968 byl Jan Petránek požádán, aby na několik týdnů zastoupil ve Velké Británii svého kolegu Jiřího Frodla, který tam pracoval jako zvláštní zpravodaj Československého rozhlasu. Nastoupil do londýnské pobočky rozhlasu a denně dojížděl do sídla BBC. V polovině srpna 1968 se Jan Petránek z pracovní cesty do Británie vrátil. Krátce poté spolu s celou svou rodinou

¹⁸⁹ SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů*. 1. vyd. Praha : Libri, 2008, s. 155.

¹⁹⁰ *ibid.*: s. 155.

¹⁹¹ *ibid.*: s. 147, 155.

¹⁹² *ibid.*: s. 157.

¹⁹³ Kubánská raketová krize (též karibská krize) – vypukla v roce 1962 v důsledku rozmístění sovětských jaderných raket středního doletu na Kubě. V reakci na to vyhlásily USA blokádu Kuby, která měla zabránit dopravení dalších raket na toto území. To se zdařilo, jelikož sovětská plavidla se na hranici kontrolované zóny skutečně zastavila. Po dalších jednáních byly odstraněny již instalované rakety, Spojené státy se zavázaly, že nenapadnou Kubu a že stáhnou rakety středního doletu z Turecka. Karibské krize znamenala reálnou hrozbu válečného konfliktu.

odjel na venkov. Tam ho zastihla zpráva o invazi spřátelených vojsk. K jeho další činnosti viz kap. 5.3 a 6.3.

Věra Šťovíčková-Heroldová (3. 11. 1930)

Věra Šťovíčková-Heroldová popsalala podrobně svůj život v monografii *Po světě s mikrofonem* (2009). Po absolutoriu reálného gymnázia Charlotty Masarykové v Praze působila Věra Šťovíčková v letech 1949 až 1951 jako redaktorka zpravodajství v Československém rozhlasu a v letech 1951 až 1970 jako redaktorka a komentátorka Redakce mezinárodního života. Jelikož hovořila francouzsky, zabývala se frankofonními oblastmi. Když začaly africké kolonie usilovat o nezávislost, ukázala se aktuální tato problematika. Na území afrického kontinentu nebyla do té doby stanovena stranická linie ve smyslu zpracování informací a ze strany vedení rozhlasu se ukázala jistá váhavost poslat do oblasti ženu redaktorku. Přesto se stala roku 1960 zahraniční dopisovatelkou pro africkou oblast. Na počátku byl stálý pobyt v Conakry¹⁹⁴ (1960–1962). V dodatku ke smlouvě s datem 5. 12. 1960 je formulován rozsah jejích povinností takto: „*Sledovat situaci v Africe na jih od čáry Somálsko, Etiopie, Súdán a arabské země Severní Afriky a hlavně v místě stálého působení, tj. V Guineji, dále Kongu (Leopoldville), v Ghaně, Mali, Senegal, Mauretánii, Siera Leone, Libérii, Ubangi Šari,*¹⁹⁵ *Nigérii, Togu a v portugalských a britských koloniích. Jako vybavení se zaznamenává: přenosný magnetofon, stacionární magnetofon,*¹⁹⁶ *radiopřijímač, osobní vůz čs. značky.*“ Postupem času se pro ČsRo ukázalo finančně efektivnější, bude-li posílat reportéra na africký kontinent z Prahy a původně stálá zpravodajka zastávala od roku 1964 funkci tzv. putujícího korespondenta. V srpnu 1968 se Věra Šťovíčková aktivně účastnila protiokupačního vysílání. Z toho důvodu byla v roce 1970 z rozhlasu propuštěna. K její další činnosti viz kap. 5.3 a 6.3.

Karel Šubrt (16. 6. 1906 – 15. 8. 1975)

Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1925–1944 zaměstnanec Poštovní spořitelny a poštovních úřadů. Současně 1936–1938 redaktor časopisů nakladatelství Melantrich, kde si osvojil novinářské řemeslo. V letech 1944–1945 byl vězněn na Pankráci a v Terezíně. Po válce se k práci novináře nevrátil

¹⁹⁴ Conakry – hlavní a současně největší město afrického státu Guinea.

¹⁹⁵ Dnešní Středoafriická republika.

¹⁹⁶ Byl určen ke stříhání a úpravě nahrávek.

a pracoval v družstvu Dílo. V té době zastával rovněž funkci předsedy ONV ve Frýdlantu. Do rozhlasu nastoupil v roce 1950. Začínal ve vnitropolitické redakci (1950–1952), ale později přešel jako vedoucí do Redakce mezinárodního života (1952–1958), kde byl rovněž hlavním komentátorem. Mezi pořady, které připravoval, patřily *Komentáře týdně* a *Nedělní poznámky ke světovým událostem*.¹⁹⁷ Podle pamětníků a dostupných pramenů ovšem neměl potřebné organizační schopnosti.¹⁹⁸ V roce 1958 onemocněl a po uzdravení byl v ČsRo jmenován vedoucím publikačního oddělení. V roce 1961 se publikační oddělení stalo součástí studijního a výzkumného oddělení, které bylo roku 1970 zrušeno. Podrobnosti o činnosti Karla Šubrtu po roce 1970 nebyly nalezeny.

Milan Weiner (29. 3. 1924 – 25. 2 1969)

Pro rasové zákazy Milan Weiner nedokončil reálné gymnázium v Praze, léta 1942 až 1945 prožil v koncentračních táborech. Po roce 1945 studoval na VŠ politické a sociální v Praze a zúčastnil se novinářského kursu. V letech 1948–1950 redaktor Rudého práva a ČTK, 1950–1952 v souvislosti s tehdejšími politickými procesy a jimi vyvolanou protizidovskou vlnou odvolán, 1952–1957 se léčil na tuberkulózu. Od roku 1955 pracoval na ministerstvu výkupu jako tiskový referent a po sloučení ministerstva výkupu s ministerstvem potravinářského průmyslu se stal vedoucím tiskového odboru Ústřední správy nákupu. V roce 1963 nastoupil do ČsRo a v letech 1963–1968 byl vedoucím Redakce mezinárodního života.¹⁹⁹ Eva Ješutová o tom v rozhovoru řekla: „Byl to zkušený novinář, leč v 50. letech byl odstaven mj. i z rasových důvodů. Podobných případů bylo více. Po odhalení kultu osobnosti a následných rehabilitací byli tito lidé rodnou stranou dosazováni do vysokých funkcí.“ S příchodem Milana Weinerja do pražského rozhlasu nastal v tehdejší československé publicistice postupný, ale zásadní zlom. Karel Jezdinský v článku pro časopis *Reportér* v roce 1969 napsal: „Z invence Milana Weinerja jsme byli bohatší o Svět dnes večer, nenatáčený a bezprostřední, o stejně bezprostřední živé besedy, kulaté stoly, podnětné a přemýšlivé nedělní poznámky. Těch nápadů měl mnoho a stále víc. Zdaleka ne všechny se mu

¹⁹⁷ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 254.

¹⁹⁸ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 83.

¹⁹⁹ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 282.

podářilo uskutečnit. Jako šéf byl špatný organizátor²⁰⁰, byl především novinář, který chtěl a musel psát. Byli jsme však bohatší už v té první etapě – objektivnější a zasvěcenější informace aspoň o vnějším světě. A byli jsme také bohatší o nové, mladé a schopné lidi, které pomáhal prosazovat a kterým vytvářel ty nejlepší podmínky. Z této neformální neorganizované školy vznikal prostor pro Jiřího Dienstbiera, Luboše Dobrovského i generaci ještě mladší, která ve Weinerově redakci začínala způsobem čistě elévským a o níž, jak jsem přesvědčen – ještě uslyšíme.²⁰¹ Nebylo vůbec nutno vždy souhlasit s Milanem Weinerem. Nerespektovali jsme ho pro jeho funkci, nýbrž pro jeho elán, znalosti a zásadní postoje.²⁰² Milan Weiner byl autorem a organizátorem rozhlasových pořadů s velikým posluchačským a politickým ohlasem např. *Písničky s telefonem*, *Živá slova*, nedělní zahraničněpolitické komentáře.²⁰³ Jarmila Votavová k na semináři Sdružení pro rozhlasovou tvorbu řekla: „Lidé, kteří ještě v letech 1962–1963 rozhlasové komentáře neposlouchali, se později stali jejich pravidelnými posluchači. Svědčil o tom nebývalý telefonický a dopisový ohlas. Maxima dosáhl v roce 1968, kdy k Weinerovu komentáři vysílanému v březnu přišlo poštou do rozhlasu 1800 dopisů.“²⁰⁴ Z návrhu na udělení vyznamenání²⁰⁵ Milanu Weinerovi v roce 1967: „Soudruh Milan Weiner pracuje ve funkci vedoucího zahraniční rubriky HRZ od r. 1963. V tomto období se stala rubrika jednou z nejprogresivnějších v ČsRo. Podstatně rozšířil rozsah vysílání zahraniční rubriky. Zavedl několik typů úspěšných pořadů (*Svět dnes večer*, *Agentura Mikrofóra* a další). Zaktivizoval práci zahraničních korespondentů, takže jejich produkce je dnes asi dvojnásobně vyšší a patří k nejvyšší ve světovém průměru. Sám je výrazně autorsky činný. Píše k nejzávažnějším problémům světové politiky a vytvořil svými pracemi model pro některé typy pořadů (např. *Nedělní poznámka*). Vybudoval kádrově redakci ve velmi kvalifikovaný kolektiv. Pracuje 3 roky jako člen výboru ZO KSČM, patří k nejaktivnějším referentům ÚV KSČ z oblasti mezinárodní politiky. V současné době pracuje v komisi ÚV KSČ pro přípravu porady komunistických a

²⁰⁰ Věra Šťovíčková-Heroldová oproti tomu věří, že šéfredaktor Weiner byl organizátorem dobrým (viz kap. 3.3.4).

²⁰¹ Jedním z elévů byl publicista Ondřej Neff.

²⁰² Svět rozhlasu č. 21, 2009, str. 56-57. článek napsal Karel Jezdinský pod názvem *Připsáno Milanu Weinerovi*. Článek byl převzat z časopisu Reportér 11/1969.

²⁰³ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 282.

²⁰⁴ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 20.

²⁰⁵ Nepodařilo se zjistit, o jaké vyznamenání se jednalo.

*dělnických stran. Vyznamenání: Medaile za věznění, Pamětní medaile k 20. výročí osvobození ČSSR v r. 1965, I. cena Ceny XIV. Ročníku novinářské soutěže J. Fučíka za soubor komentářů k událostem světa 1966–1967.*²⁰⁶ Milan Weiner v roce 1968 těžce onemocněl a v únoru 1969 své nemoci podlehl.²⁰⁷

3.3.6 Monitor ČTK

Monitor byl tištěný, denně vydávaný bulletin, který obsahoval utajené informace o vývoji v Československu i ve světě. Jeho zpracování patřilo zpočátku do kompetence ČsRo.²⁰⁸ Monitor převzala od rozhlasu Československá tisková kancelář k 1. lednu 1954.²⁰⁹ Předáním Monitoru ČTK neztratil rozhlas jen nemovitosti, technické vybavení, zkušené kádry a finanční příjmy získané prodejem monitorovaného materiálu nerozhlasovým, celostátním orgánům a institucím. Ztratil především důležitý zpravodajský zdroj, kterým mohl bez prostředníků operativně zásobovat všechny zpravodajské úseky a současně vedení ČsRo. Monitor zahrnoval mimo jiné přepsané obsahy z českého a slovenského vysílání Rádia Svobodná Evropa²¹⁰. Také pro Jana Petránka byl Monitor zajímavou tiskovinou. Říká o něm: *„Monitor ČTK – to byl doslova velký chameleon. Na bílých stránkách byly jen přísně tajné pokyny pro pány šéfredaktory. Pak byl červený monitor – červené stránky, informující všechny vyvolené o stranických a vládních akcích. Tady musím dodat to, co jsem vlastně dlouhé roky nevěděl nebo jsem to prostě nedomyslel. Monitor četky dostávali všichni papalášové – ve vládě, na krajských i okresních národních výborech, na stranických sekretariátech, čili partaj se informovala na všech stupních. Rudé právo a další noviny ani nemuseli číst. Všechno podstatné bylo na těch červených stránkách. Nu a pak tu byly modré*

²⁰⁶ Archiv ČRo, *Návrh na udělení vyznamenání*, s. 1. Složka Schůze vedení 1967, Schůze 21, příloha, s. 1.

²⁰⁷ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 282.

²⁰⁸ Monitor ČsRo zahájil svou činnost 7. června 1945 v provizorních místnostech rozhlasu v Karlíně na podnět čs. vlády jako centrální celostátní služba. Dodával odposlouchané a do češtiny přeložené zprávy a komentáře, vysílané zahraničními rozhlasovými stanicemi, a to nejen zpravodajským redakcím v domácím a zahraničním vysílání, ale také Předsednictvu vlády, ÚV KSČ, MZV a jiným ministerstvům, ČTK, Rudému právu a dalším zájemcům ze státního sektoru. In: Archiv ČRo, *Několik informací o činnosti Monitoru ČsRo z let 1945–1954*. Zpráva není podepsaná a je na ní datum 23. října 1967.

²⁰⁹ Archiv ČRo, *Několik informací o činnosti Monitoru ČsRo z let 1945–1954*. Zpráva není podepsaná a je na ní datum 23. října 1967. Podle Programu 21. schůze vedení ČsRo dne 24. října 1967 byla možnost zavedení nového Monitoru na programu tohoto jednání.

²¹⁰ Rádio Svobodná Evropa (RSE; Radio Free Europe/Radio Liberty) – rozhlasová stanice založená Kongresem USA za účelem šíření informací v zemích ovládaných totalitními režimy. Provoz zahájila 1. května 1951 v Mnichově, a to v češtině. Prvním šéfredaktorem v letech 1951–1956 byl novinář Ferdinand Peroutka.

*stránky, které už byly i pro novináře-zpravodaje v redakcích. Ale JEN PRO INFORMACI! Aby se vědělo, co je kde vachrlatého u nás doma i ve světě – aby se to pak v oficiálním zpravodajství řeklo, když už to muselo být, dost kulantně. Modrý monitor, jeho modré stránky – to byl ústupek z kruté cenzury a z nezbytí. To už se psal rok 1956.*²¹¹

V době, kdy byl Monitor v kompetenci ČsRo, sídlilo příslušné pracoviště v bubenečské vile, Slavíčkova 5, která byla vybavena 12 poslechovými pracovišti a americkými komunikačními přijímači zn. Hallicrafter s diktafony britské výroby, kontrolním pracovištěm techniky a vlastním anténním zařízením. Kromě toho mělo monitorovací středisko k dispozici poslechové technické zázemí v Drahelčicích u Prahy, které mělo přímé spojení s Bubencí, kam byla dodávána zachycená modulace stanic, jež nebylo možno v Praze zachytit. Tímto způsobem mohl Monitor zpracovávat několik desítek (35–40) důležitých relací zahraničních rozhlasů denně a plnit i mimořádné operativní požadavky (několikadenní nepřetržité odposlechy, ilegální vysílače, aj). V dobách rozvinutého působení Monitoru byl jeho provoz v činnosti od 6.00 do 2.00 hod. po půlnoci, kdy šel denní bulletin do tisku. Tiskárna pracovala 24 hodin, protože vycházel před šestou hodinou ranní (za uplynulý den). Kromě toho dodával Monitor rozhlasové zpravodajství dvěma dálkopisy do hlavní budovy ČsRo na Vinohradech průběžně ve dne i v noci. Aktuální materiály rozvážel automobil ráno a odpoledne. Při tomto rozsahu činnosti zaměstnával Monitor v průměru 50–60 osob a v určitém období dosáhl stav 82 zaměstnanců.²¹²

V říjnu 1967 zvažovalo vedení rozhlasu zřízení a organizaci vlastního Monitoru, zcela nezávislého na ČTK. V první etapě měl sloužit výhradně interním potřebám rozhlasu. Jeho činnost měla vycházet z pravidelného poslechu zpravodajství, komentářů a přehledů tisku domácího vysílání těchto stanic:

²¹¹ SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů*. 1. vyd. Praha : Libri, 2008, s. 147–148.

²¹² Archiv ČRo, *Několik informací o činnosti Monitoru ČsRo z let 1945–1954*. Zpráva není podepsaná a je na ní datum 23. října 1967.

Tabulka 4 Monitor – plán poslechu zahraničních rozhlasových stanic (1967)

Název rozhlasové stanice	Jazyk vysílání
Norddeutscher Rundfunk Hamburg	německy
Wien I	německy
BBC Home Service	anglicky
A. F. N., Mnichov (pro US armádu)	anglicky
Europe 1	francouzsky
Luxembourg	francouzsky
Voice of America	anglicky
Brazzaville	francouzsky
Káhira	anglicky, ev. arabsky
Buenos Aires	španělsky

Zdroj: Archiv ČRo

Podle předloženého návrhu by Monitor zpracovával odposlouchané relace již ve formě výběru, který by vznikl porovnáváním materiálů s agenturním zpravodajstvím, a s jinými zpravodajskými zdroji ČsRo, a který by byl ihned vyhodnocen, překládán a rozmnožován pro redakce domácího a zahraničního vysílání a pro další vybrané odběratele v rozhlase. Později se o obnovení Monitoru jednalo v listopadu 1968, v návrhu je zmíněno: „*V souvislosti se stanovenými cíli nutno určit, které stanice by připadaly prvořadě pro monitorování. Zdá se, že by se mělo okamžitě jednat o deset – jedenáct stanic, a to: Vltavu, Moskvu, Varšavu, BBC a Deutsche Welle.*“²¹³

3.3.7 Nejvýznamnější pořady Redakce mezinárodního života

V dalších odstavcích budou popsány vybrané pořady, které Redakce mezinárodního života připravovala, nebo se na jejich tvorbě se podílela. V padesátých letech patřily relace *Komentář týdne* a *Nedělní poznámka* mezi zásadní. Kromě těchto dvou pořadů připravovala redakce v roce 1953 ještě pořady *Nad mapou světa* a *Poznáváme SSSR*. Podílela se rovněž na *Besedách s posluchači* (1954) nebo *Tribunách posluchačů* (1958). Od roku 1956 přibyl nový pořad *Obrázky ze světa*, blízký dnešnímu *Zápisníku zahraničních zpravodajů*.²¹⁴ V roce 1960 se začalo s besedami *Co chcete vědět?*

²¹³ Archiv ČRo, *Materiál pro schůzi vedení ČsRo z 12. listopadu 1968*. Návrh na řešení Monitoru, s. 1. Uloženo ve složce Závěry z 22. schůze vedení ČsRo dne 13. listopadu 1968. Šanon Schůze vedení červen-prosinec 1968.

²¹⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 261.

k zahraničním otázkám. Jejich ohlas svědčil o tom, že posluchači chtěli slyšet k aktuální události pohotové slovo odborníka, a to jak zahraničního zpravodaje, tak i specialisty pro příslušnou otázku.

V padesátých letech se na přípravě pořadů podíleli i zahraniční korespondenti, kteří zpracovávali celou řadu typů pořadů a žánrů od zpravodajských až po cestopisy a reportáže. Nejčastěji se však objevovaly jejich krátké příspěvky v *Rozhlasových novinách*. Podle šéfredaktora Weinerja je nejvíce využíval rozhlas v Bratislavě, který zařazoval zpravodajské příspěvky denně. Rovněž využití v zahraničním vysílání bylo vysoké (zhruba 80 %).²¹⁵ Podobných příspěvků k aktuálním událostem odvysílala RMŽ průměrně 50–60 měsíčně.²¹⁶ Další zpravodajskou formou byly příspěvky do pořadu *Svět očima zahraničních zpravodajů*, jenž byl vysílán jednou týdně. Korespondenti dále připravovali seriály rozhlasových cestovních reportáží *Po pěti kontinentech*, pořadů o životě v jednotlivých zemích *Zajímavosti ze světa*, podíleli se na přípravě závažných politických pořadů *Svět u mikrofonu*. V roce 1967 byl pro dopisovatele zřízen zvláštní pořad *Volá vás...* Tento pořad byl dvakrát týdně vysílán na VKV a vyhrazen pohledům na jednotlivé země.

Podle Weinerja byl rozhlas zahraničními zpravodaji dostatečně zásoben materiály zpravodajsko-politického charakteru. Otevřenou otázkou zůstávaly příspěvky o životě v jednotlivých zemích, které by podávaly zasvěcený hlubší pohled na jednotlivé oblasti života, zabývající se otázkami průmyslu, zemědělství, služeb a životního stylu. Tento typ pořadů by podle něj poskytl nejen nezkraslený pohled na jednotlivé země, ale mohl být současně i příspěvkem k řešení některých problémů v tehdejší ČSSR, jelikož by seznamoval s nejzajímavějšími zkušenostmi ze zahraničí. Významnou úlohu měly hrát příspěvky ze socialistických zemí. Rozšíření takových pořadů by si ovšem vyžádalo určité úpravy vysílacího schématu, jelikož stávající schéma k jejich uplatnění možnost nedávalo.²¹⁷

Písničky s telefonem

Vysílaly se od listopadu 1967. Jednalo se o technicky náročný pořad, jelikož byl živě vysílaný. Telefonické rozhovory se přepojovaly přímo do studia, což koncem šedesátých let nebylo ve vysílání ČsRo běžné. U vzniku byla myšlenka Milana Weinerja,

²¹⁵ Archiv ČRo, *Návrh na rozšíření sítě zahraničních zpravodajů*, s 3. Uloženo ve složce Schůze vedení 1967.

²¹⁶ *ibid.*

jak využít nově získané vysílací časy v úterý a ve čtvrtek od 20.00 do 21.30 hod. Dva rozhlasoví redaktori buď uváděli předtočené rozhovory, anebo po telefonu hovořili s lidmi, kteří měli co říci k aktuálnímu společenskému vývoji.²¹⁸ Často se jednalo o diskuse s prominentními politiky. Jednotlivé rozhovory/vstupy byly odděleny populárními písničkami. S většinou telefonujících bylo předem dohodnuto rámcové téma, ale protože se jednalo o živé vysílání, debata často vedla nečekaným směrem. U mikrofonu ve studiu se, pod režijním dohledem Jana Fuchse a technické podpory vedoucího technického úseku Josefa Havlíčka, scházeli vnitropolitici redaktori a redaktori Redakce mezinárodního života.²¹⁹ Věra Šťovíčková-Heroldová o tom v osobním rozhovoru řekla: „*Písničky s telefonem byly příkladným dítětem pražského jara, vysílaly se později večer dvakrát do týdne, a ačkoli je dělali především Weinerovi lidé, „zahraničníci“ jako Kyncl, Jezdinský, Dienstbier, Weiner a já, dobrovolníci z jiných redakcí byli vítáni (...). Pořad se zabýval výhradně domácí problematikou.*“ Karel Jezdinský o tom v Reportéru v roce 1969 napsal: „*Písničky s telefonem byla mánie Milana Weinerja, která ho posedla v době, kdy nikdo ještě nemohl tušit, že se z nich ve změněné době stane veřejná demokratická tribuna. Vysílali jsme je za všeobecné nedůvěry k novému nápadu poprvé v listopadu 1967*“.²²⁰ Podrobněji k pořadu viz příspěvek Jindry Sobiškové-Klímové ve Sborníku ze semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z roku 1999.²²¹

Svět dnes večer

Komentáře k domácí politice, zahraničí a sportu. Pořad byl připravován od roku 1963. Vysílán každý všední den. Zpočátku měl stopáž 10 minut, později prodloužen na 20 minut. Ve druhé polovině šedesátých let sestával ze tří bloků: domácí rubriky, zahraničních událostí a části věnované sportu. V redakci byl slangově označován jako *dvaadvacítka*, jelikož začínal ve 22.00 hodin. Věra Šťovíčková o tomto pořadu napsala: „*Dvaadvacítka byl ve svých počátcích jakýsi přehled (nebo odpad?) zpravodajství dne*

²¹⁷ ibid.

²¹⁸ VOTAVOVÁ, Jarmila. *Stručný nástin historie Českého rozhlasu. (Příspěvek k 70. výročí)*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Studijní a výzkumné oddělení. 1993, s. 91.

²¹⁹ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, 142.

²²⁰ JEZDINSKÝ, Karel. *Připsáno Milanu Weinerovi*. Praha : Československý rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 21, s. 56–57. Článek byl převzat z časopisu Reportér 11/1969.

²²¹ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 18–20.

*s nejmenší poslechovostí. Weiner ji získal pro svoji redakci a vysílání ve 22 hodin se postupně stávalo a stalo klenotem komentovaného zpravodajství. Také proto, že Weiner dosáhl toho, že zprávy agentur Reuters a AFP začaly chodit linkou přímo do redakce. Z informovanosti vyrůstala kvalita komentářů (...) a dobrá pověst dvaadvacítky. Poslech se nevídaně zvedl, lidé nám telefonovali a vzkazovali, že jsou ochotni i odejít z kina před koncem.*²²²

Svět u mikrofonu

Svět u mikrofonu se začal vysílat počátkem roku 1961.²²³ Měl stopáž 30 minut a zařazen byl do programu jednou týdně. *Svět u mikrofonu* byl jedním z několika předchůdců současného *Zápisníku zahraničních zpravodajů*.

Vznik relace měl své kořeny v polovině 50. let, kdy posluchači projevíli velký zájem o cestopisy a vysílání z první cesty Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda. V roce 1954 se pak zrodil první typ pořadu založený na příspěvcích prvních stálých zahraničních korespondentů ČsRo. Jednalo se o půlhodinový *Zápisník zahraničních dopisovatelů*. Věra Šťovíčková-Heroldová o pořadu napsala: „*Před časem si jeden moderátor Zápisníku povzdechl, že se neví, odkdy se tento nejoblíbenější rozhlasový pořad vlastně vysílá. Zavzpomínala jsem na své kolegy a kamarády z oněch dřevních dob, a když jsem si ujasnila, že nikdo z nich už odpovědět nemůže (byla jsem z těch pionýrů nejmladší), vyšlo mi, že tu odpověď musím ve vlastní skříni najít já. I přinesla jsem štafle, snosila na koberec hory papíru a začala se těmi sběrnými surovinami probírat. Podle očekávání jsem svou první reportáž, odeslanou „ze světa“ do Zápisníku zahraničních zpravodajů, našla poměrně brzy. V záhlaví té kopie na průklepovém papíře čtu vlastnoruční poznámku, že text byl odeslán v září 1955.*“²²⁴ Po čase se ukázala určitá jednotvárnost *Zápisníku zahraničních dopisovatelů*, jelikož většina příspěvků, kterou korespondenti zaslali, byla čtena hlasateli, spojována hudbou a doprovázena průvodním slovem. Anna Majznerová k tomu ve svém článku v odborném periodiku *Rozhlasová práce, časopis pro teorii a praxi rozhlasu* v roce 1961 napsala: „*Všechny Zápisníky se sobě navzájem podobaly. Kromě toho v těchto půlhodinách nebylo možno obsáhnout tematiku oblastí, kde rozhlas neměl svého dopisovatele, nedalo*

²²² ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 49.

²²³ MAJZNEROVÁ, Anna. *Jak dostat svět k mikrofonu*. *Rozhlasová práce, časopis pro teorii a praxi rozhlasu*. Praha : Československý rozhlas. 1961, č. 2, s. 24–25.

²²⁴ POKORNÝ, Milan. *Zápisník zahraničních zpravodajů*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1997, s. 6.

se využít citátů ze zahraničního tisku ani politických anekdot a jiných forem, které nespadaly do záhlaví *Zápisníku zahraničních dopisovatelů*.“ Z tohoto důvodu byl pořad v roce 1959 vystřídán půlhodinou s pestřejším složením a vysílán pod názvem *Půlhodinka ze světa*. Části čtené hlasateli byly vystřídány příspěvky zahraničních korespondentů namluvené na pásech, relace obsahovala i krátké žánry, většinou archivní záznamy nebo výroky z tisku. Anna Majznerová ve své stati dále dodává: „Ale vývoj v rozhlasu jde tak prudce směrem k živému slovu, často improvizovanému přímo do vysílání, že ani pořady na zahraničně politická témata nemohly zůstat stranou.“ Začátkem roku 1961 byl představen *Svět u mikrofonu*, jehož důležitým prvkem se staly dříve neužívané živě vysílané vstupy zahraničních korespondentů. Z dostupných pramenů tedy vyplývá pořadí existence pořadů ve sledovaném období následovně: *Zápisník zahraničních dopisovatelů* (1954) → *Půlhodinka ze světa* (1959) → *Svět u mikrofonu* (1961).²²⁵

Věra Šťovíčková v předmluvě ke knize Milana Pokorného *Zápisník zahraničních zpravodajů* zmiňuje: „Učednická léta ve zpravodajské směně pro mne skončila a rozhlasovou reportérkou jsem se stala ve chvíli, kdy vznikl *Zápisník zahraničních zpravodajů*. Do té doby nemělo jedno bez druhého smysl.“²²⁶

Nedělní poznámka ke světovým událostem

Pořad vznikl v první polovině padesátých let. Vysílal se vždy v neděli po polední zpravodajské relaci. Jeho stopáž činila 10 minut. O tomto pořadu napsal Miloslav Pátek ve své stati: „*Nedělní poznámka ke světovým událostem* vybočovala od svého vzniku z běžných rozhlasových tradic. Vznikla vlastně z nouze, protože nedělní polední zpravodajství bylo strohé a bez aktualit, jelikož tiskové agentury začínaly pracovat až v odpoledních hodinách. A tak vznikl nápad doplnit krátké zpravodajství a zprávu o počasí úvahou o tom, co se děje ve světě. Nikoliv komentářem, protože v době nedělního oběda se nikomu nechce poslouchat suché a nezáživné rozbory. Měla to být jakási rozhlasová obdoba poznámek a článků, které kdysi vycházely v dobrých nedělních přílohách novin. Po několik let psal tyto nedělní poznámky převážně Karel Šubrt, dával si záležet, aby měly dobrý novinářský jazyk, nové a neotřelé myšlenky

²²⁵ Další vývoj pořadu *Zápisník zahraničních zpravodajů* je popsán v bakalářských pracích Věry Vítkové *Vývoj a současnost Zápisníku zahraničních zpravodajů* (1997) a Terezy Anteneové *Specifika práce zahraničního zpravodaj Českého rozhlasu se zvláštním zřetelem k přípravě pořadu Zápisník zahraničních zpravodajů v letech 2000–2003* (2004).

²²⁶ POKORNÝ, Milan. *Zápisník zahraničních zpravodajů*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1997, s 8.

*o souvislostech mezinárodních vztahů. Samozřejmě, že byly často vysílány i špatné nedělní poznámky, poplatné režimní propagandě. To bylo zejména po koncepčních i cenzurních zásazích hlavního redaktora Karla Hrabala, který redigoval každou nedělní poznámku a nejednou jí dával číst i ústřednímu řediteli anebo obsah telefonoval na tiskový odbor ÚV KSČ. Přesto všechno bylo dost nedělních poznámek, o nichž se dalo říct, že prohloubily brázdou dobré rozhlasové žurnalistiky, a to se týká zejména druhé poloviny šedesátých let.*²²⁷

Věra Šťovíčková-Heroldová k relaci v odborném periodiku *Svět rozhlasu* v roce 2006 napsala: „Rozhlasovým fenoménem doby se stala Nedělní poznámka ke světovým událostem, kterou Karel²²⁸ psal týden co týden po několik let. Posluchači ji velice cenili, neboť kromě povinné daně v podobě boje za socialismus a mír v ní Šubrt v rámci tehdy ještě velice omezené svobody slova mluvil o tom, co se ve světě toho týdne skutečně událo, o čemž se lidé v domácích médiích zpravidla nedoslechli ani nedočteli. Tak se zrodil pojem šubrtka, a ten si, pokud si dobře pamatují, nevymyslela redakce, ale posluchači, kteří si o ni psali.”²²⁹ Podle Věry Šťovíčkové-Heroldové si Karel Šubrt na psaní nedělních komentářů zakládal a po několik let neumožnil žádnému z podřízených kolegů, aby ho při psaní komentářů zastoupil nebo vystřídal. Věra Šťovíčková-Heroldová k tomu píše: „Napsat si šubrtku bylo tehdy pochopitelně nesplnitelnou touhou každého z nás, redakčních dorostenců a dorostenek, svěřených jeho péči. (...) A Karel nás skutečně učil, texty opravoval, haněl či chválil, ale své šubrtky střežil jako oko v hlavě. Ba nenechal si je vyrvat ani v létě a telefonoval je v obvyklé kvalitě z míst, kde byl právě na dovolené.”²³⁰ Výhodou Karla Šubrtu byla také skutečnost, že měl jako vedoucí pracovník přístup k tajným stránkám Monitoru. Věra Šťovíčková-Heroldová pokračuje: „Karel měl proti nám nepopiratelnou výhodu. Zatímco my jsme se běžně dostali pouze ke zprávám ČTK, on směl číst barevný Monitor (...). Po jeho odchodu jsme se i my dočkali a začali psát šubrtky.”²³¹

V roce 1968 se na přípravě nedělních komentářů podílel Milan Weiner. Věra Šťovíčková-Heroldová k tomu na semináři Sdružení pro rozhlasovou tvorbu v roce 1999 řekla: „Milan debatoval v přímém přenosu s komunistickými konzervativci, to bylo

²²⁷ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 84.

²²⁸ Rozumí se Karel Šubrt.

²²⁹ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Karel Šubrt a "šubrtka"*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2006, č. 15, s. 42–43.

²³⁰ *ibid.*

²³¹ *ibid.*

*něco tak nevidaného, až naskakovala husí kůže. V té době celá země v poledne obědvala s rozhlasem. Nedělní polední komentáře nebyly krotké šubrtky, ale stanoviska k základním otázkám národní existence; s odstupem času vidím, že redakce jimi bezděčně suplovala někdy mdlá a nejistá stanoviska politiků pražského jara.*²³²

Tabulka 5 Pořady připravované RMŽ v 1. pol. roku 1965 a změny od 14. 2. 1966²³³

	Název pořadu	I. pol. 1965		od 14. 2. 1966.	
		počet pořadů	stopáž	počet pořadů	stopáž
1	<i>Svět dnes večer</i>	20	200	20	200
2	Komentáře a příspěvky do <i>Ranních novin</i>	28	140	28	140
3	<i>Zajímavosti ze světa</i>	16	260	12	220
4	<i>Svět u mikrofonu</i>	4	120	4	120
5	<i>Nedělní poznámka</i>	4	40	4	40
6	<i>Komentáře 17.50 a VKV</i>	12	120	-	-
7	<i>Svět černé na bílém</i>	-	-	2	110
8	Příspěvky do <i>Kolotoče</i>	-	-	4	48
9	<i>Kulatý stůl</i>	-	-	1	45
Celkem:		84	880	75	923

Zdroj: Archiv ČRo

²³² HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. dubna 1999, s. 40.

²³³ Archiv ČRo má k dispozici informace o pořadech pouze za některá období.

3.3.8 Dopisové ohlasy na vysílání RMŽ v letech 1966–1969

V této části je předložen souhrn dopisových ohlasů na vysílání Redakce mezinárodního života ve sledovaném období. Texty došlé korespondence byly zaměstnanci dopisového oddělení přepisovány na psacím stroji a tyto kopie se pak staly součástí archivních složek.

Tabulka 6 Počet dopisů adresovaných Redakci mezinárodního života v letech 1966–1969

Rok	Počet dopisů adresovaných RMŽ
1966	údaj/složka není v archivu k dispozici ²³⁴
1967	477
1968	3647
1969	381

Zdroj: Archiv ČRo

1966

Složka obsahující souhrnnou zprávu dopisových ohlasů za rok 1966 není v Archivu Českého rozhlasu k dispozici.

1967

V souhrnné zprávě dopisových ohlasů za rok 1967 se píše: „K novému pořadu *Telefon s písničkou*²³⁵ přišlo sice jen 12 dopisů, ale velmi kladných, ze kterých vyplývá, že pořad bude u posluchačů oblíben. Rovněž pořady *Po pěti kontinentech*, *Svět očima zahraničních zpravodajů* a *Zajímavosti ze světa* jsou u posluchačů velmi oblíbené. Nasvědčuje tomu mnoho kladných dopisů a žádostí o zaslání textů. Ze zahraničních zpravodajů se těší největší oblibě Věra Šťovičková pro velmi zasvěcené a přesvědčivé reportáže a komentáře. Dalším velmi oblíbeným zpravodajem je Jiří Dienstbier.“²³⁶

²³⁴ V Archivu ČRo byl namísto svazku s *Dopisovými ohlasy za rok 1965 a 1966* nalezen strojpisem psaný vzkaz úřednice tohoto znění: „Podle rozhodnutí vedení rozhlasu (s. Běhal) z 23. března 1964 se *Svodky dopisových ohlasů přestávají vydávat*.“ Zprávy za roky předchozí a dále z let 1967 a dalších jsou v rozhlasovém archivu k dispozici.

²³⁵ Úřednice rozhlasu pravděpodobně zaměnila název pořadu. Jednalo se o *Písničky s telefonem*.

1968

Zpráva, týkající se korespondence pro Hlavní redakci zpravodajství za rok 1968, je uvedena odstavcem, který vysvětluje velký nárůst počtu dopisů, jež oproti roku 1967 vrostl o 7 644. Ze zprávy vyplývá, že hlavním důvodem byl polednový politický vývoj. Značná aktivita a angažovanost všech občanů se promítala i v dopisech, a to jak spontánních, tak i v ohlasech na aktuální pořady. Ve velkém počtu reagovali na komentáře M. Weinera, V. Šťovičkové, J. Dienstbiera, K. Kyncla, K. Jezdinského, na pořady *Písničky s telefonem* a besedy *Co chcete vědět?*, aj. RMŽ bylo podle závěrečné roční zprávy adresováno celkem 3 647 posluchačských listů. Nejúspěšnějším pořadem roku byly *Písničky s telefonem* (k nim došlo celkem 929 dopisů). Posluchači zaslali desítky názorů, dotazů a připomínek a v mnoha dopisech děkovali redaktorům. Označovali tento pořad za jeden z nejlepších za posledních 20 let a vyjadřovali politování, že už není vysílán. Uvádím ukázkou jednoho z dopisů, který reagoval na pořad *Písničky s telefonem*: „Dne 9. t. m. jsem vyladil Váš pořad *Písničky s telefonem*. Bylo to ve chvíli, kdy nějaký činitel z Bezpečnosti zdůvodňoval, proč je nutno ještě i dnes rušit pořady zahraničního rozhlasu, konkrétně rozhlasové stanice Svobodná Evropa. Jeho názor je, myslím, zcela nesprávný, a proto jsem se odhodlal Vám napsat tento dopis. Jako jeden z hlavních důvodů bylo uvedeno, že rušení nutno provádět proto, protože Svobodná Evropa negativně ovlivňuje smýšlení našich občanů a vede je k rozkladné činnosti proti našemu státnímu zřízení, případně i k provádění špionáže atd. Celé zdůvodnění vyznělo v tom smyslu, že rušení je prováděno jako preventivní ochrana občanů, aby se vůbec nedostali do pokušení rozkladnou činností, případně špionáž, provádět (...). Myslím, že není možno takovýmto způsobem bojovat za upevnění socialismu v naší vlasti, nebo takovýmto způsobem „chránit“ obyvatelstvo naší země před trestnou činností (...). Dnes, kdy prohlašujeme, že je u nás společnost, kde zájmy všech společenských skupin jsou stejné, kdy nastolujeme demokracii, by nemělo být pro takovou činnost, jako je rušení cizích, byť nepřátelských stanic, v našem státě místo (...). Věřím, že o problému rušení zahraničních rozhlasových stanic bude ještě hovořeno jako o součásti našeho obrodného procesu.“²³⁷

²³⁶ Archiv ČRo, dokument byl určen jen pro vnitřní potřebu a zpracovalo ho ústřední dopisové oddělení Československého rozhlasu v únoru 1968 na základě měsíčních Zpráv o dopisovém a telefonickém ohlasu posluchačů, které měl tento odbor ve své kompetenci.

²³⁷ Archiv ČRo, dopis byl podepsán iniciálami J. R., Praha. Jakékoli datum na listu chybělo. Vzhledem k tomu, že byl dokument uložen ve složce Dopisy 1968, lze usuzovat, že se jedná o tiskovinu z tohoto roku. Pozn.: Autoři dopisů se obávali postihů, a proto ze strachu své texty často nepodepsali.

Relace Milana Weinera, zejména komentáře z 10. března a 12. března měly rovněž velký ohlas. Došlo k nim celkem 1 797 listů. Velká většina posluchačů s názory souhlasila a oceňovala Weinerovu odvahu. Jen nepatrné procento projevilo nesouhlas. Žádosti o texty zahraničních komentářů zaslalo 196 posluchačů. V mnoha dopisech považovali posluchači V. Šťovíčkovou za nejlepší zahraniční reportérku a komentátorku. Největší zájem byl o komentáře V. Šťovíčkové, dále K. Jezdinského a J. Dienstbiera.

1969

Ze souhrnné Zprávy o dopisovém a telefonickém ohlasu posluchačů z roku 1969 vyplývá, že RMŽ HRZ bylo adresováno celkem 381 ze všech došlých dopisů. S největším ohlasem se setkával pořad *Zajímavosti ze světa*, který posluchači velmi kladně hodnotili a většina z nich žádala o zaslání jednotlivých relací, např. o Kubě, životě v USA, o Švýcarsku, Cejlonu, Dubrovniku, Švédsku a Holandsku. V ostatních listech byly různé dotazy např. k Expedici Hirošima, k letu kosmické lodi Apollo 11 a bytovému problému ve Velké Británii. Několik posluchačů zaslalo příspěvky pro další pořady.²³⁸ Ve Zprávě o dopisovém a telefonickém ohlasu posluchačů z července 1969 se mimo jiné píše: „Dva posluchači žádali o zaslání textů relací 20 minut ze světa (18. 7.) a O Cejlonu (J. Petránek), 1 zaslal připomínku k pořadu *Za kulisami světa*, další kritizoval hlasový přednes s. Ruppeldta.“²³⁹

²³⁸ Archiv ČRo, *Zpráva o dopisovém a telefonickém ohlasu posluchačů z roku 1969*, s. 2. Šanon Zprávy o dopisovém ohlasu posluchačů 1969 a 1970.

4. Pražské jaro – zlomový mezník

4.1 Srpnové události roku 1968. Politická a společenská situace

Cílem „osmašedesátníků“ bylo rozvinutí socialistické demokracie. Nikoli tedy obnova vskutku demokratického systému v plném slova smyslu, ale zajištění existujícího systému, tj. vytvoření „socialismu s lidskou tváří“.²⁴⁰ Tento pokus reformátorů z řad KSČ samé ukončil 21. srpen 1968. V noci z 20. na 21. srpna vstoupila na československé území sovětská, bulharská, maďarská a polská vojska spolu s jednotkami NDR, celkem více než půl milionu vojáků. S vědomím, že se intervenci nepodařilo politicky dostatečně zaštitit, dopravili Sověti nejvyšší politické představitele Československa do Moskvy. Ti tam pod nátlakem podepsali 26. srpna tzv. Moskevský protokol, v němž se zavázali k zásadním politickým krokům – mimo jiné i k tomu, že dostanou média pod kontrolu.²⁴¹ V téže době se ve vysočanských závodech sešel mimořádný XIV. sjezd KSČ, jenž mimo jiné odsoudil vpád „spřátelených armád“. Současně Československý rozhlas – ač obsazený sovětskými vojáky – objektivně informoval obyvatele, vyzýval je k jednotě a pasivnímu odporu. Stejně si počínala naprostá většina novin a časopisů včetně Československé televize – pokud mohla vysílat.²⁴²

4.2 Srpen 1968 v Československém rozhlase

Dramatické okolnosti vysílání ČsRo v průběhu sedmi dnů, které následovaly po 21. srpnu 1968, tvoří jednu z nejvýznamnějších kapitol historie rozhlasového vysílání na našem území.²⁴³

Den první – středa 21. srpna 1968

Od časných ranních hodin probíhalo improvizované vysílání nejprve z vysílacího a poté z operativního pracoviště R4²⁴⁴. U mikrofonu se střídali Jeroným Janíček,²⁴⁵ Věra

²³⁹ Archiv ČRo, *Zpráva o dopisovém a telefonickém ohlasu posluchačů z roku 1969*, s. 1. Šanon Zprávy o dopisových ohlasech posluchačů 1969 a 1970.

²⁴⁰ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 713.

²⁴¹ KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim a kol. *Česká média a společnost v 60. letech*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2008, s. 27.

²⁴² DIENSTBIER, Jiří, LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům. Koláž událostí, vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*. 1. vyd. Praha : Práce, 1990, s. 15.

Šťovičková, Karel Jezdinský, Jiří Dienstbier, Jiří Ruml,²⁴⁶ Sláva Volný,²⁴⁷ Jiří Kmoch a hlasatelé Vladimír Fišer, Jiřina Krupičková a slovenský hlasatel Ján Mydžiak.²⁴⁸ U budovy rozhlasu se mezitím shromáždil početný dav odhodlaný jej bránit. Po osmé hodině vnikla zadním vchodem do budovy rozhlasu sovětská vojska. Před devátou hodinou zazněla z operačního studia k posluchačům výzva ke klidu a poté státní hymna. Vzápětí do studia vstoupili sovětsí vojáci a vysílání ukončili. Mezitím však již technici připravili náhradní vysílací pracoviště, takže se rozhlas odmlčel jen na dvě hodiny.²⁴⁹ Šlo o studio umístěné v Balbínově ulici, takzvanou sedmičku.

Vpád armád Varšavské smlouvy zastihl Jana Petránka na chalupě v Jizerských horách, odkud se 21. srpna před polednem vrátil do Prahy. Odpoledne se v živém vysílání zamýšlí nad reakcemi světa: „*Všechny světové vysílačky mluví o blesku z čistého nebe. Až snad na moskevský rozhlas, který vyhrává písně, jako by se nic nedělo. Jenže Československo je okupováno. Druhý 15. březen se u nás bude nazývat už věčně 21. srpnem. Svět také cituje pražský rozhlas. Přináší naše důkazy o tom, že nebyl nejmenší důvod k okupaci, že všechno směřovalo ke stále hlubším demokratickým svobodám a jen tyto svobody mohly dále ovlivňovat vývoj socialismu.*“ Bývalý zpravodaj hovořil také se sovětskými vojáky: „*Jsou to většinou mladí chlapci, politicky málo zkušení a málo politicky myslící. Obracel jsem se proto především k důstojníkům, a byl jsem překvapen, jak jsou překvapeni oni. Čím? Byli poslání do naší země*

²⁴³ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 337.

²⁴⁴ Jedná se o tzv. operativní pracoviště (studio a režii) ve druhém patře budovy na Vinohradech, využívané především pro zpravodajství, ze kterého byly vysílány *Rozhlasové noviny*, hlavní večerní zpravodajská relace Československého rozhlasu. In: JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 16.

²⁴⁵ Jeroným Janiček (1943) – v letech 1967–1970 redaktor ČsRo, výrazný komentátor demokratizačního procesu v srpnu 1968. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 107.

²⁴⁶ Jiří Ruml (1925–2004) – v rozmezí let 1947–1963 redaktor ČsRo. 1970–1990 zákaz publicistické činnosti. Signatář Charty 77. V roce 1987 založil a do roku 1989 vedl samizdatové Lidové noviny. 1990–1992 poslanec Sněmovny lidu Národního shromáždění a předseda parlamentní vyšetřovací komise pro události 17. listopadu 1989. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 211.

²⁴⁷ Sláva Volný (1928–1987) – v letech 1965–1968 redaktor ČsRo. Po roce 1968 emigroval do SRN. Z archivních záznamů vyplývá, že po srpnu 1968 znovu nastoupil do rozhlasu 3. 10. 1968. K 11. 10. 1968 pak na vlastní žádost rozvázal pracovní poměr. Do roku 1987 působil jako významný politický komentátor *Rádia Svobodná Evropa* v Mnichově. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, 277 s.

²⁴⁸ DIENSTBIER, Jiří, LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům. Koláž událostí, vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*. 1. vyd. Praha : Práce, 1990, s. 40.

²⁴⁹ HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu

potlačovat kontrarevoluci, a s údivem shledávají, že situace je zcela jiná. Nikde se nasetkali s pouličními boji Čechoslováků proti Čechoslovákům.“ Petránek následně poděkoval všem ve světě, kdo se okupovaného Československa zastali, a končil slovy: „Jednota národa, která se nyní projevuje, musí rozhodnout. Pravda vítězí, pravda zvítězí... Socialismus zvítězí, ale už nikdy ne ten starý, byrokratický, ale takový socialismus, který vydrží dlouhodobější pohled historie (...).“²⁵⁰

Den druhý – čtvrtek 22. srpna 1968

Dopoledne rozhlas ještě vysílal, ale během dne se stabilizovalo již několik pracovišť se stálým obsazením. Z jednoho měly být vysílány zejména komentované zprávy a komentáře. Druhé pracoviště na Karlově náměstí mělo na starosti oficiální zprávy a informace a třetí, v Nuslích Na Květnici, zprávy ze zahraničí. V Nuslích působilo také zahraniční vysílání, které informovalo v mnoha světových jazycích. V jazycích pěti zemí Varšavské smlouvy promlouvalo i k okupačním vojákům.²⁵¹ Z tohoto studia vysílali také Ondřej Neff a Jan Petránek. Podle slov Jana Petránka to byl právě on, kdo z rozhlasových přijímačů brojil proti okupantům a radil posluchačům: *„Trhejte informační tabule, ať Rusové nevědí, kde jsou.“* Vysílání bylo improvizovaně organizováno asi na šedesáti místech. Studia byla rozmístěna prakticky na celém území republiky a jejich vstupy se štafetově střídaly po deseti minutách.

Den třetí až sedmý – od pátku 23. srpna do úterý 27. srpna 1968

V pátek 23. srpna zazněl mezi mnoha dalšími rovněž příspěvek redaktora Jana Petránka. Šlo o rozhovor s předsedou Národního shromáždění Josefem Smrkovským, natočený v noci na 21. srpna. Hovoří Jan Petránek: *„Na magnetofonovém stroji máme záznam významného dokumentu, který bude bezpochyby dokumentem historickým... Pracovníci spojů se obrátili na soudruha Smrkovského. Ptali se ho, co mají dělat, neboť dostali příkaz od Karla Hoffmanna ze Správy spojů, aby vypnuli vysílačky... Soudruh Smrkovský to rázně odmítl a prohlásil: ‚Tohleto se děje za našimi zády, proti vůli předsednictva strany. Neposlouchejte Hoffmanna, ten to udělal na vlastní pěst.‘ Potom soudruh Smrkovský stačil ještě říci, že budova ÚV KSČ je obklíčena tanky a že jsou tam*

komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999, s. 31.

²⁵⁰ DIENSTBIER, Jiří, LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům. Koláž událostí, vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*. 1. vyd. Praha : Práce, 1990, s. 44.

²⁵¹ *ibid.*: s. 50.

sovětští samopalníci. Seznámil jsem vás předem s obsahem rozhovoru proto, že dokumentární záznam, který nyní uslyšíte, má místy sníženou kvalitu,“²⁵² doplňuje Jan Petránek ve svém hlášení.

Rozhlas vysílal zprávy čistě osobní: o onemocnění nebo úmrtí v rodině, o pobytu a situaci dětí v rekreačních táborech, rodin a jednotlivců na dovolené a služebních cestách. Snažil se tak ulehčit spoluobčanům život zkomplikovaný těmi, kdo údajně přišli ochraňovat jejich bezpečí a blahobyť.²⁵³

Provizorní vysílání ČsRo skončilo v úterý 27. srpna večer projevem Alexandera Dubčeka.²⁵⁴ S posledními slovy Dubčeka projevů krátce před 18. hodinou končí onen sled dramatických událostí, který začal v nočních hodinách 20. srpna a v němž se hrálo vysílání Československého rozhlasu výjimečnou úlohu.²⁵⁵ Řada studií, která obsadila sovětská vojska a po podpisu Moskevského protokolu je uvolnila, musela projít rekonstrukcí, neboť jejich vybavení bylo buď zničeno, nebo odneseno. Provoz byl plně obnoven až 9. září 1968.²⁵⁶

V srpnu 1968 nastala v historii sdělovacích prostředků zcela mimořádná a ojedinělá situace, kdy se na území našeho státu střetávaly čtyři politicky odlišné tendence:

1. legální vysílání Československého rozhlasu;
2. kontravysílání pěti zemí Varšavské smlouvy;
3. vysílání Tirany a Pekingů;²⁵⁷
4. vysílání západních stanic v českém jazyce.²⁵⁸

V srpnových dnech roku 1968 se Československý rozhlas, podruhé ve své historii (poprvé v květnu 1945), stal v mezní situaci sdělovacím prostředkem doslova ve službách národa a státu.²⁵⁹

²⁵² *ibid.*: s. 54.

²⁵³ DIENSTBIER, Jiří, LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům. Koláž událostí, vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*. 1. vyd. Praha : Práce, 1990, s. 51.

²⁵⁴ KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim a kol. *Česká média a společnost v 60. letech*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2008, s. 26.

²⁵⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 345.

²⁵⁶ KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim a kol. *Česká média a společnost v 60. letech*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2008, s. 27.

²⁵⁷ Jednalo se o vysílání z Albánie a Číny v češtině.

²⁵⁸ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 18.

²⁵⁹ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 18.

5. Období normalizace (70. léta 20. stol.)

5.1 Politická a společenská situace v Československu v 70. a 80. letech 20. století

5.1.1 70. léta – normalizace

Obecně byl pojem „normalizace“ užíván v prvních posrpnových dnech v optimistickém smyslu: vyjadřoval naději, že vzdor ústupkům a zdržením bude dosaženo určitých výhod, po kterých se okupační vojska stáhnou ze země, a bude se pokračovat v trendu příznivých změn, jež se otevřely v lednu 1968.²⁶⁰ Nastalo však období politických čistek. Počátkem normalizace se rozumí období po zvolení Gustáva Husáka do čela ústředního výboru KSČ v dubnu 1969. Normalizace v Československu znamenala de facto konec socialistického pojetí dějinného vývoje a obnovení totalitních forem vlády.²⁶¹ Komunistické vedení si uvědomovalo, že základní podmínkou udržení klidu je zachování přijatelných sociálních podmínek života společnosti. Odtud se také odvíjela pozornost věnovaná hospodářské problematice. Tento postup se setkal s úspěchem. Po ekonomické stránce se normalizačnímu režimu zpočátku dařilo nastartovat příznivý vývoj.²⁶² Většina společnosti se smířila s daným stavem a využívala všech výhod, které tzv. reálný socialismus nabízel. Stabilizace ekonomiky umožnila politickým představitelům přistoupit k budování konzumního socialismu. V letech 1969–1975 vzrostly příjmy a osobní i společenská spotřeba; zmírnily se některé sociální problémy, například se zlepšilo postavení důchodců, situace mladých manželství a rodin s dětmi, vzrostla rovněž vybavenost domácností.²⁶³ Tato nová fáze vývoje v Československu byla označena termínem „budování reálného socialismu“.²⁶⁴

Projevila se stagnace v umění a s tím související vznik tzv. „paralelní kultury“. Jedním z jejích projevů byla vystoupení hudební skupiny Plastic People of the Universe, jež byla nejprve sledována a později podrobena perzekuci. Soudní procesy se členy seskupení v letech 1975 a 1976 vedly ke zvýšenému úsilí o ochranu lidských práv,

²⁶⁰ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 345.

²⁶¹ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 715.

²⁶² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 346.

²⁶³ OTÁHAL, M. *Opozice, moc a společnost 1969/1989*. 1. vyd. Praha : Maxdorf, 1994, s. 32.

²⁶⁴ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 714.

k jistému sjednocení do té doby roztržštěných opozičních proudů.²⁶⁵ Vznikla Charta 77.²⁶⁶

5.1.2 80. léta – přestavba socialismu

Normalizační režim v Československu i na počátku osmdesátých let důsledně potlačoval jakékoli nekonformní projevy a aktivity. Prohluboval se rozdíl v životní úrovni mezi Československem a západními zeměmi. V průběhu osmdesátých let začalo Československo zaostávat i za některými jinými socialistickými zeměmi.²⁶⁷ Od počátku 80. let se začaly zřetelněji projevovat zásadní a trvalé neduhy ekonomiky, vyplývající z orientace na těžký průmysl a z centrálního plánování, což se nepříznivě odrazilo na životní úrovni. Především ve druhé polovině osmdesátých let pak procházela Československá socialistická republika (ČSSR) obdobím ekonomických reformních kroků, tzv. přestavbou socialismu, podle sovětského vzoru někdy nazývanou také perestrojka. Perestrojku zahájil v červenci 1985 tehdejší generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS) Michail Gorbačov.²⁶⁸ Jejím záměrem bylo restrukturalizovat sovětskou ekonomiku, která byla na počátku 80. let 20. století hluboce rozvrácena. Na ekonomické reformy perestrojky navazovaly také širší změny vedoucí k demokratizaci společnosti, jejímž hlavním projevem byla politika otevřenosti, tzv. glasnosti.²⁶⁹ Společenské změny byly ovšem prováděny tak, aby byl zachován socialistický režim a vedoucí úloha komunistické strany.

Ani v ekonomické oblasti nebyla perestrojka dostatečně radikální na to, aby napomohla strádajícímu sovětskému hospodářství. Gorbačov sice dosáhl jistých úspěchů, ale některé atributy centrálního řízení, např. regulace cen, nesměnitelnost rublu, neexistence soukromého vlastnictví a pokračující státní dozor nad státním

²⁶⁵ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 348.

²⁶⁶ Charta 77 – prohlášení vyzývající normalizační režim, aby na legálním základě umožnil demokratickou diskusi; podepsáním tohoto textu vzniklo v prosinci 1976 občanské sdružení s širokým politickým spektrem, v němž se setkali vyloučení komunisté, ale i zásadní odpůrci komunismu. Na veřejnosti zastupovali Chartu tři mluvčí; prvním byli bývalý ministr zahraničí Jiri Hájek, filozof Jan Patočka a dramatik Václav Havel. Do roku 1989 vydala Charta 572 dokumentů, prohlášení podepsalo 1883 signatářů. 3. listopadu 1992 ukončila svou činnost. In: ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999, s. 805.

²⁶⁷ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 350.

²⁶⁸ Michail Sergejevič Gorbačov (1931) – sovětský politik. Generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS) v letech 1985–1991. Nositel Nobelovy ceny za mír (1990).

²⁶⁹ Glasnost – označuje politiku maximální otevřenosti o činnosti státních orgánů a minimálního potlačování svobody slova a informací.

hospodařením, zůstaly zachovány. Tato strnulost spolu s národnostními a náboženskými problémy a vysokým vojenským rozpočtem dovedla zemi až k rozkladu. Perestrojka skončila po šesti letech nezdarem a rozpadem SSSR. V konečném důsledku vedl její neúspěch k pádu komunistických režimů v Evropě a ukončení studené války.²⁷⁰ Změny odehrávající se v Sovětském svazu měly velký vliv na dění v Československu.

5.2 Československý rozhlas v 70. a 80. letech 20. století

Prakticky celé období od srpna 1968 do dubna 1969 mělo v ČsRo několik charakteristických rysů. Klíčovou otázkou bylo obsazení funkce ústředního ředitele. Neustálé odkládání jmenování nového ústředního ředitele²⁷¹ a nevyjasněné kompetence vládního zmocněnce a jeho vztahů ke všem třem vládám vedly k tomu, že nebyly provedeny zásadní změny v organizační ani programové struktuře.²⁷² Se zřetelem na politickou situaci se v rozhlase bezprostředně po obnovení činnosti v hlavní budově projevovaly dvě tendence. Většina rozhlasových pracovníků podporovala současné kroky vlády, usilující o plnění závěrů z moskevského protokolu. Druhou tendencí, která se projevila hlavně v uměleckých programech, byl únik ke klasice, především do druhé poloviny 19. století. Problematickým se stalo opětně zařazovat do vysílání tvorbu autorů a interpretů ze zemí tzv. socialistického tábora. Již první pokusy v tomto směru v září a říjnu 1968 narazily na tuhý odpor posluchačů, projevený telefonickými protesty.²⁷³

Celozávodní výbor KSČ svolal na 29. října 1968 poradou, které se kromě jeho členů zúčastnili šéfredaktoři hlavních redakcí, členové vedení ČsRo a členové výborů základních organizací KSČ. Přijaté stanovisko k současné situaci v ČsRo, spolupráci s vedením ČsRo a programovým úkolům kritizovalo nedostatečnou informovanost pracovníků sdělovacích prostředků o politických koncepcích, strategii a taktice nejvyšších politických a stranických orgánů. Opětně zdůrazňoval dlouhodobě

²⁷⁰ Studená válka – léta 1947 až 1991 byla obdobím studené války mezi USA a jejich spojenci sdruženými v NATO na jedné straně a Sovětským svazem a jeho spojenci v rámci Varšavské smlouvy na straně druhé. Součástí studené války byly závody ve zbrojení. Několikrát se vyhrotila natolik, že výrazně vzrostly obavy z možného začátku třetí světové války.

²⁷¹ Po rezignaci Z. Hejzlara na funkci ústředního ředitele, po šestitýdenním působení počátkem září, jeho odvolání z funkce 25. září až do 30. ledna 1969, kdy byl jmenován úřadujícím ústředním ředitelem dosavadní vládní zmocněnec Odon Závodský.

²⁷² JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 29.

²⁷³ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 28.

nekonsolidovaný stav vedení ČsRo, kdy od jarních měsíců prakticky nefungoval a následně ani neexistoval ústřední ředitel.^{274,275}

Základním východiskem pro činnost Československého rozhlasu (a stejně tak dalších hromadných sdělovacích prostředků) se stala rezoluce, přijatá na listopadovém plenárním zasedání ÚV KSČ 14.–17. listopadu 1968 a na ni navazující závěry prosincového (12.–15. prosince) a lednového (16.–17. ledna 1969) zasedání ÚV KSČ. Po zveřejnění listopadové rezoluce byl svolán celopodnikový aktiv, na kterém referovali šéfredaktoři o konkrétním zapracování zásad této směrnice do vysílání svých redakcí. Na základě závěrů, přijatých na tomto aktivu, vedení rozhlasu ke dni 31. ledna 1969 vypracovalo dokument *Základní koncepce programové činnosti Československého rozhlasu v českých zemích*, která v 19 bodech vytyčila nejbližší programové cíle pro jednotlivé oblasti vysílání Československého rozhlasu a určila priority. Současně s programovou koncepcí zpracovalo vedení rozhlasu i *Základní politickou koncepci Československého rozhlasu*. V obou těchto materiálech se vedení ČsRo přihlásilo k aktivní podpoře politiky KSČ.

Bezprostředně po srpnových událostech roku 1968 provedlo vedení rozhlasu řadu personálních opatření a omezilo vystupování některých osobností ve vysílání. Tyto kroky byly provedeny v zájmu nezbytného uklidnění předrážděné atmosféry, jak to vyžadovala potřeba konsolidace stávajících politických a hospodářských poměrů.²⁷⁶ Jiří Dienstbier a Karel Jezdinský byli schváleni jako zahraniční zpravodajové ve Washingtonu²⁷⁷ a v Bělehradu²⁷⁸. Věra Šťovíčková byla pověřena řízením sítí zahraničních korespondentů Československého rozhlasu.²⁷⁹ Z Československého rozhlasu k 1. září 1968 odešli Luboš Dobrovský (do té doby zahraniční zpravodaj v

²⁷⁴ Po odvolání Miloše Marka 25. července 1968 nastoupil do funkce Zdeněk Hejzlar, který zde setrval do 30. září 1968. Od tohoto data pak neměl rozhlas ústředního ředitele, a proto vládní zmocněnec pro ČsRo Odon Závodský, pověřil 29. prosince 1968 s účinností od 1. ledna 1969 prozatímním vedením dosavadního náměstka ústředního ředitele ČsRo Rostislava Běhala. Dne 20. června 1969 byl pak do funkce ústředního ředitele jmenován Bohuslav Chňoupek.

²⁷⁵ *ibid.*: s. 28.

²⁷⁶ Archiv ČRo, Zápis z 22. *Schůze vedení dne 13. listopadu 1968*. In: JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 25.

²⁷⁷ Jiří Dienstbier ve Washingtonu působil v letech 1968–1969. V roce 1970 byl z ČsRo propuštěn. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 58–59.

²⁷⁸ Karel Jezdinský pracoval jako zahraniční zpravodaj v Bělehradě v letech 1968–1969. Z Bělehradu se nevrátil a stal se redaktorem Radia Svobodná Evropa. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 110–111.

²⁷⁹ V této funkci měla podstatně omezenou možnost vystoupit ve vysílání.

Moskvě²⁸⁰) a Karel Kyncl. Kromě toho rozhlas rozvázal pracovní poměr se Slávou Volným, a to po jeho prvním návratu ze zahraničí – 12. října 1968. V dokumentu *Rozbor programové činnosti rozhlasu a jeho postoje k plnění úkolů stanovených rezolucí polistopadového pléna ÚV KSČ*, který je uložen v Archivu ČRo se píše: „V říjnu, kdy se bývalý redaktor ČsRo Volný dal k dispozici vysílání Svobodné Evropy, distancovalo se vedení rozhlasu, jeho redakce i Celozávodní výbor od něj jako od bývalého pracovníka rozhlasu a odsoudilo jeho činnost. Připravujeme zásadní polemický materiál k této činnosti Slávy Volného, chybí nám však nedostatek monitorovacího záznamu jeho komentářů.“²⁸¹

Personální opatření, která přispěla k tzv. konsolidaci poměrů v ČsRo, byla v řadě případů usnadněna odchodem části pracovníků do emigrace. Po 21. srpnu 1968 emigrovalo celkem 86 zaměstnanců.²⁸² Kromě lidí, kteří se nevrátili ze zahraničí a kteří dostali výpověď záhy poté, kdy bylo prokázáno, že se nevrátí, k propouštění pracovníků do května 1969 prakticky nedošlo. Byly však zaznamenány dobrovolné odchody a rezignace.²⁸³

Postupně se v ČsRo obnovovala dřívější praxe, kdy byla jeho činnost bezprostředně řízena usnesením předsednictva či sekretariátu ÚV KSČ. Po stranické i nestránické linii probíhaly postupně prověrky a personální čistky. Čistka komunistické organizace proběhla v rozhlase pod přísným dohledem ÚV KSČ. Svým usnesením ze 7. dubna 1970 zřídil sekretariát ÚV KSČ tzv. řídicí komisi pro výměnu členských legitimací. Dne 14. dubna byl předsednictvem KSČ stanoven „*Postup při výměně členských legitimací v základních organizacích zasažených oportunistem*.“²⁸⁴ Byly ustaveny tzv. *pohovorové komise*. Tyto navrhly do 28. května vyměnit stranické legitimace přibližně 200 členům z původních 735. Ostatním OV KSČ pozastavil členství a pohovory se měly provést pouze s těmi, kteří o to písemně požádají. Z 501 členů, kterým bylo pozastaveno

²⁸⁰ Působil zde od roku 1967. In: BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 61.

²⁸¹ Archiv ČRo, *Rozbor programové činnosti rozhlasu a jeho postoje k plnění úkolů stanovených rezolucí polistopadového pléna ÚV KSČ*, s. 22. Dokument není signován a je na něm datum 19. 5. 1969. Má celkem 31 stran. Uloženo v šanonu Rozbory programové činnosti 1969.

²⁸² JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 47.

²⁸³ Např. koncem září rezignoval na funkci ústředního ředitele Zdeněk Hejzlar, který krátce poté odešel do emigrace, v listopadu 1968 ze svého rozhodnutí přešel do televize Karel Kyncl. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 353.

členství, požádalo o pohovor jen 283 a 11 požádalo o zrušení členství. Do činnosti pohovorových skupin byli postupně zapojováni ti, kteří dostali nový průkaz. Řídící komise celý průběh korigovala. Po jejich ukončení získalo novou legitimaci 271 členů (t. j. necelých 37 % z původních 735 osob), na vyloučení bylo navrženo 143 členů a na zrušení členství 321 osob. Tato čísla po odvolání a revizích některých rozhodnutí komisí doznala ještě změn. Z původních 735 členů komunistické strany bylo 152 vyloučeno a u 347 zrušeno členství. Pro mnohé z bývalých členů KSČ znamenal odchod ze strany i ztrátu zaměstnání.²⁸⁵

V období prověrek nestraníků a příslušníků nekomunistických stran, tedy od 1. října 1970 do 31. ledna 1973, byl ukončen pracovní poměr se 44 vyloučenými a s 56 pracovníky se zrušeným členstvím. K 31. lednu 1973 pracovalo v ČsRo 29 vyloučených, z nichž 20 mělo tzv. záruku a 202 se zrušeným členstvím, z toho 78 se zárukou. Záruku mohli poskytovat pouze prověřeni členové komunistické strany, kteří odpovídali za to, že jejich chráněnci – pro rozhlas zatím těžko postradatelní pro svoje odborné schopnosti – nebudou narušovat proces konsolidace a normalizace rozhlasu.²⁸⁶ Personální opatření, která přispěla k tzv. konsolidaci poměrů v ČsRo, byla v řadě případů usnadněna odchodem části pracovníků do emigrace. Po 21. srpnu 1968 emigrovalo celkem 86 pracovníků.²⁸⁷ Jedním z hlavních úkolů, k němuž se vedení KSČ zavázalo podpisem tzv. Moskevských protokolů v srpnu 1968, bylo ovládnutí sdělovacích prostředků pomocí nových zákonů a opatření a také personálními změnami ve vedení tisku, rozhlasu a televize.²⁸⁸ Československý rozhlas muselo v tomto období opustit na 800 zaměstnanců.²⁸⁹ Ničily se i stopy po nich v archivech a fonotékách. Byla zlikvidována celá knihovna a archiv studijního oddělení s nastříhanými materiály a teoretickými pracemi. Místo dokumentů zůstaly o mnohém i o mnohých jen vzpomínky pamětníků a jejich soukromé archivy a písemnosti.²⁹⁰

²⁸⁴ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 45.

²⁸⁵ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 46.

²⁸⁶ JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlase*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 47.

²⁸⁷ *ibid.*: 47

²⁸⁸ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 351.

²⁸⁹ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, s. 4.

²⁹⁰ *ibid.*

Za základní postuláty žurnalistické i umělecké činnosti v tomto období Československý rozhlas nepokrytě prohlašoval stranickost, ideologii socialismu, proletářský internacionalismus a nesmiřitelnou třídní nenávisť ke kapitalismu.²⁹¹ Avšak koncem sedmdesátých let a zejména v letech osmdesátých se četné pořady začaly vymykat jednotné stranické linii. Ve druhé polovině osmdesátých let se prosazovala větší otevřenost a kritičnost v oblasti publicistiky, ale i v oblasti tzv. uměleckého slova.²⁹²

5.3 Činnost vybraných publicistů po srpnu 1968

Pro přehlednost jsou jména osob řazena abecedně podle příjmení:

Ludvík Čermák

V letech 1965–1970 byl zpravodajem v Paříži. Vedle pravidelného zahraničního zpravodajství využíval svých pobytů v zahraničí k mapování hudebního života, a to zejména v oblasti pop music. Hudebními příspěvky obohacoval vysílání pro děti a mládež a pořady *Mikrofóra*. V říjnu 1971 byl z rozhlasu propuštěn z politických důvodů, ale spolupracoval externě s hudební redakcí. Podrobnosti k jeho pozdější činnosti nebyly nalezeny.

Jiří Dienstbier

Po propuštění z rozhlasu pracoval nejprve jako dokumentátor projekčního ústavu, pak jako noční hlídač a topič. Byl signatářem Charty 77 a jejím mluvčím v letech 1979 a 1985. V letech 1972 až 1982 byl vězněn za údajné podvracení republiky. Mezi roky 1988–1989 byl aktivistou *Hnutí za občanskou svobodu (HOS)*, *Nezávislého mírového sdružení* a dalších opozičních iniciativ. Od 10. 12. 1989 do června 1992 byl ministrem zahraničních věcí ČSFR. Od roku 2008 až do své smrti byl senátorem horní komory Parlamentu České republiky. Je autorem reportážní knihy o vojenském převratu v Indonésii v roce 1965 nazvané *Noc nastala ve tři ráno* (1967). Mezi lety 1968–1969 uveřejnil řadu článků s mezinárodní tematikou v Literárních novinách a v časopise Reportér. V samizdatu založil a redigoval ilegální časopis pro mezinárodní politiku *Čtverec* (1979). Přispíval do samizdatových Lidových novin. Napsal několik divadelních her: *Než upečeme selata* (samizdat 1967), *Vánoční dárek* (samizdat 1977) a

²⁹¹ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 358.

aktovky *Kontest, Hosté* (1978, v rukopise). Spoluautor (s Karlem Lánským) publikace *Rozhlas proti tankům* (samizdat 1988, Práce 1990). Své názory na uspořádání mezinárodních vztahů v Evropě vyložil v knize *Snění o Evropě* (1990). K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Igor Kratochvíl

Po odchodu z rozhlasu v lednu 1969 vystřídal různá zaměstnání. Pracoval např. jako recepční v hotelu, prodavač, později zástupce vedoucího v prodejně Drobného zboží.²⁹³ K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Karel Kyncl

V roce 1969 byl Karel Kyncl vyloučen z KSČ a propuštěn z ČsT. Vystřídal různá zaměstnání. Mimo jiné zpracovával kartotéku jednotné evidence pracujících ve Všeobecné nemocnici na Karlově náměstí, byl dokumentátorem při výzkumu tuberkulózy, knihovníkem v porodnici, prodavačem zmrzliny a překladatelem v družstvu invalidů. Karel Kyncl byl dvakrát vězněn.²⁹⁴ Ve věznicích v Ruzyni, na Pankráci a na Borech strávil téměř tři roky.²⁹⁵ V únoru 1983 spolu s manželkou emigroval do Velké Británie, získal zde politický azyl a pracoval jako redaktor měsíčník *Index on Censorship*. Přispíval do různých československých exilových periodik a spolupracoval s BBC.²⁹⁶ K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Ondřej Neff

V roce 1969 absolvoval Institut osvěty a novinářství v Praze. Do ČsRo nastoupil jako elév na podzim roku 1966. Pracoval zde i v době srpnové invaze 1968. V letech 1970–1971 pokračoval na Filosofické fakultě University Karlovy studiem kulturních dějin Dálného východu. Souběžně byl od roku 1970 zaměstnancem nakladatelství Albatros.

²⁹² ibid.: s. 357.

²⁹³ KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ing. Igor Kratochvíl*. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 61–62. ISSN (neuvedeno).

²⁹⁴ Karel Kyncl byl vězněn poprvé v letech 1972–1973 a podruhé v letech 1981–1982. Během prvního uvěznění (dvacet měsíců) si odpykával trest, k němuž byl odsouzen městským soudem v Praze za své názory a za to, že se jimi netajil, konkrétně podle paragrafu 98, tedy za „podvracení republiky“. Podruhé byl zatčen v květnu 1981 v souvislosti s odhalením zásilky ve francouzském kamionu, která obsahovala tzv. zakázané knihy a časopisy včetně adres jejich příjemců. Byl propuštěn po jedenácti měsících, aniž by jeho obžaloba za „podvracení republiky“ byla kdy soudně projednávána. In: POKORNÝ, Milan. *Dvojí domov Karla Kyncla*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1999, s. 13.

²⁹⁵ ibid.: s. 5.

V letech 1979–1981 vystudoval Institut výtvarné fotografie a současně pracoval v deníku *Mladá fronta* (1979–1985). Ve čtyřiceti letech (1985) se stal spisovatelem z povolání. K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Miloslav Panchártek, (Miloslav/Míla) Pátek

Pro svůj občanský postoj a účast na demokratizačním procesu pražského jara byl v roce 1969 vyloučen ze Svazu novinářů a v roce 1970 odešel z rozhlasu do invalidního důchodu.^{297,298} K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Jan Petránek

Po srpnu 1968 nemohl Jan Petránek více pracovat jako zahraniční publicista. V Československém rozhlasu se tedy věnoval popularizaci vědy, především v oblasti kosmonautiky a výzkumu vesmíru. Spolu s kolegou Ivo Budilem komentovali v Československém rozhlasu v noci z 20. na 21. července 1969 přistání amerických kosmonautů²⁹⁹ na Měsíci. Po propuštění z rozhlasu počátkem roku 1970 se Jan Petránek pokusil najít nové zaměstnání. Složil rovněž zkoušky k získání řidičského oprávnění na nákladní vůz, aby si rozšířil kvalifikaci. Krátce se uplatnil jako textař reklamních plakátů ve státním podniku Kovoslužba, jenž prováděl opravy domácích spotřebičů. I odtamtud byl ale propuštěn. Nakonec získal práci v mazutové kotelně na topný olej podniku Mitas, který vyráběl velkorozměrné pneumatiky na východním okraji Prahy – v Zahradním Městě. Petránkova životní etapa v Mitasu začala 3. ledna 1972 a trvala osmnáct let. K jeho činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

Věra Šťovíčková-Heroldová

V důsledku výpovědi z rozhlasu pracovala v letech 1971 až 1973 v Náprstkově muzeu. Na zásah ÚV KSČ musela toto místo opustit a do roku 1979 byla v domácnosti. Od roku 1980 až do odchodu do důchodu v roce 1987 pracovala v Ústředních skladech hl. m. Prahy. K její činnosti po roce 1990 viz kap. 6.3.

²⁹⁶ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011, s. 316.

²⁹⁷ PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991, s. 103–104.

²⁹⁸ BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992, 188.

²⁹⁹ Posádku kosmické lodi Apollo 11 tvořili Neil Armstrong, Michael Collins a Edwin Aldrin.

6. Činnost vybraných novinářských osobností po roce 1990

6.1 Politická a společenská situace

Brutální potlačení vzpomínkové demonstrace studentů na Národní třídě v Praze v pátek 17. listopadu 1989 se stalo impulsem k rozhodujícímu střetu občanů s totalitní mocí.³⁰⁰ Následně došlo k předání vlády do rukou opozičních sil. Tím se otevřela cesta k obnově státní suverenity a k zásadním změnám společenského uspořádání.³⁰¹ Po revoluci a rezignaci komunistického vedení státu se začala československá společnost přizpůsobovat novým podmínkám. Hlavní polistopadový politický zápas se vedl o dva problémy: o pojetí ekonomické reformy a o podobu společné státnosti.³⁰² Demokratizační polistopadové změny vedly k obnově mezinárodní vážnosti Československa a k posílení suverenity republiky; zvláště k tomu přispěl odchod sovětských okupačních vojsk a zrušení Varšavské smlouvy.³⁰³ K poslednímu prosinci 1992 zanikla Česká a Slovenská Federativní Republika jako společný stát Čechů a Slováků a 1. ledna 1993 vznikla samostatná Česká republika. Prvním prezidentem nového státu byl 26. ledna 1993 zvolen Václav Havel.³⁰⁴

6.2 Československý rozhlas v 90. letech 20. století

V listopadu se média – včetně rozhlasu – vymanila z područí komunistické cenzury. K 1. lednu 1992 vzniká samostatný Český rozhlas.³⁰⁵ V první polovině devadesátých let dochází k expanzivnímu rozvoji soukromého rozhlasového vysílání a Českému rozhlasu ubývá posluchačů. Dochází k reorganizaci okruhů. Rozhlasový rozhovor se stává nejčastějším žánrem, téměř zaniká reportáž. Snižuje se čas věnovaný vzdělávacím pořadům a je výrazně omezena původní dramatická tvorba. S modernizací rozhlasové

³⁰⁰ BĚLINA, Pavel, KUČERA, Jan a kol. *Dějiny evropské civilizace II.* 2. vyd. Praha : Paseka, 1997, s. 280–281.

³⁰¹ ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech.* 3. vyd. Praha : Libri, 1999. s. 823.

³⁰² *ibid.*: s. 823.

³⁰³ *ibid.*: s. 824.

³⁰⁴ Václav Havel (1936–2011) – český dramatik, esejista a politik. Byl devátým, a posledním, prezidentem Československa (1989–1992) a prvním prezidentem České republiky (1993–2003).

³⁰⁵ V období normalizace měl ČsRo federální organizaci. Byl samostatnou jednotkou s celostátní působností na úrovni ústředního orgánu. Jednotnými právními subjekty byly Čs. rozhlas Praha, Čs. rozhlas na Slovensku a jednotlivá krajská studia. Po hospodářské stránce byl ČsRo příspěvkovou organizací se samostatnou kapitolou ve státním rozpočtu. Plnil úkoly podle směrnic a pokynů KSČ.

techniky postupně nastupuje digitální vysílání. Veřejnoprávní rozhlas se potýká s nedostatkem finanční prostředků.³⁰⁶

6.3 Činnost vybraných novinářských osobností po roce 1990

Mnoho pracovníků, kteří byli nuceni opustit Československý rozhlas po roce 1968 z politických důvodů a byli nuceni vykonávat v období normalizace podřadná zaměstnání, se po revoluci v roce 1989 do rozhlasu vrátilo. Věra Šťovíčková-Heroldová na to ve své knize vzpomíná: „*Naléhavě nás zval k návratu také rozhlas. Zváni jsme byli všichni včerejší nepřátelé a nabízela se nám nejrůznější místa, jen si vybrat.*“³⁰⁷ S pracovní nabídkou byl osloven např. Karel Kyncl. Milan Pokorný o tom píše: „*V polovině prosince roku 1989 se ozval u Kynclů telefon. Volali z pražského rozhlasu. Nechtěl by se pan Kyncl vrátit do Prahy? Nabízíme funkci náměstka ústředního ředitele pro politické vysílání! (...) Místo odpovědi na oplátku položil také jednu otázku. Nemohl by pro Československý rozhlas obstarávat zpravodajství z Velké Británie?*“³⁰⁸ Věra Šťovíčková-Heroldová dostala obdobnou nabídku, kterou, stejně jako Karel Kyncl, nevyužila: „*Skutečná úzkost mě jímala z osudu generálního ředitele, jehož jsem do té doby znala jako báječného mužského a ředitele Divadla na Vinohradech, Františka Pavlíčka*“³⁰⁹. Jednou v neděli v poledne mi vyčerpaným hlasem volal, ať se vrátím do rádia a jdu mu dělat náměstka.“³¹⁰

Pro přehlednost jsou jména osob řazena abecedně podle příjmení:

Jiří Dienstbier

Mezi roky 1988–1989 byl aktivistou *Hnutí za občanskou svobodu (HOS)*, *Nezávislého mírového sdružení* a dalších opozičních iniciativ. Od 10. prosince 1989 do června 1992 byl ministrem zahraničních věcí ČSFR. Od roku 2008 až do své smrti v roce 2011 byl senátorem horní komory Parlamentu České republiky. Spoluautor (s Karlem Lánským)

³⁰⁶ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003, s. 397.

³⁰⁷ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 123.

³⁰⁸ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, s. 245.

³⁰⁹ František Pavlíček byl ústředním ředitelem ČsRo od 4. února 1990 do 31. března 1991.

³¹⁰ ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009, s. 123.

publikace *Rozhlas proti tankům* (samizdat 1988, Práce 1990). Své názory na uspořádání mezinárodních vztahů v Evropě vyložil v knize *Snění o Evropě* (1990).

Igor Kratochvíl

Po roce 1990 byl plně rehabilitován. Rehabilitační komise došla k závěru, že důvody jeho odchodu z rozhlasu byly jednoznačně politické, a tudíž šlo o perzekuci pro politické názory. V letech 1990–1991 byl jmenován čs. velvyslancem v Norsku. Od roku 1992 byl v důchodu.³¹¹ V roce 2007 Igor Kratochvíl zemřel.

Karel Kyncl

Zaměstnancem Československého rozhlasu se stal znovu 1. července 1990. Stal se zahraničním zpravodajem ve Velké Británii. Své zahraniční poznámky začal do redakce posílat 22. července 1990^{312,313}. Karel Kyncl zemřel 1. dubna 1997 v Praze.

Ondřej Neff

V letech 1990–1994 byl zaměstnán v deníku *Mladá fronta Dnes* jako šéfredaktor a autor sobotních příloh *Víkend*. V dubnu 1996 založil vlastní internetový deník *Neviditelný pes*. V roce 1999 založil odborný deník *Digineff* věnovaný fotografii. Ve stejném roce se stal spoluzakladatelem Institutu digitální fotografie, kde dosud přednáší. S Českým rozhlasem dosud spolupracuje. Vystupuje např. v publicistickém pořadu *Jak to vidí*, který je součástí dopoledního programu ČRo 2.

Jan Petránek

Po roce 1989 nastoupil do redakce obnovených *Lidových novin*. Od počátku jejich ilegální existence v roce 1987 spolupracoval s redakcí samizdatových *Lidových novin*.³¹⁴ Ke spolupráci ho pozval bývalý kolega z rozhlasové redakce a současně jeden z jejich zakladatelů a později šéfredaktor Jiří Ruml. Z redakce samizdatových *Lidových novin* přešel Petránek do obnoveného deníku *Lidové noviny*. Tam setrval až do roku 1993, kdy odešel ze zdravotních důvodů. Jan Petránek dosud vystupuje jako nezávislý

³¹¹ KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ing. Igor Kratochvíl*. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 61–62. ISSN.

³¹² Zasílal především komentáře pro pořad *Zápisník zahraničních zpravodajů*. In: POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, s. 254.

³¹³ POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005, s. 249.

³¹⁴ Přes opakované pokusy vydavatelů se je nepodařilo zaregistrovat a jejich vydávání legalizovat.

komentátor v rozhlase³¹⁵ a televizi jako publicista a komentátor zejména zahraničních událostí.

Věra Šťovíčková-Heroldová

Od roku 1980 až do odchodu do důchodu v roce 1987 pracovala v Ústředních skladech hl. m. Prahy. V letech 1993–1998 byla členkou první Rady Českého rozhlasu. Věra Šťovíčková-Heroldová se i na odpočinku věnuje překladatelské práci. Je autorkou stovek rozhlasových reportáží, pásem a dalších slovesných útvarů. Je rovněž překladatelkou mnoha knih z francouzštiny a angličtiny (mj. J. B. Frazer: *Zlatá ratolest*). Knižně vydala: *Africké perokresby* (1960), *Afrika – rok jedna* (1963), *Prostor pro naději* (1967), *Bouře nad rovníkem* (1967), *Africké lásky, africká manželství* (1994), *Po světě s mikrofonem* (2009).

³¹⁵ Např. v pořadech ČRo 2 *Jak to vidí*.

Závěr

V době, v níž jsme se při popisu činnosti Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu pohybovali, nebylo jejím aktivitám prostředí v Československu nakloněno. Připomeňme silný vliv ÚV KSČ, propagandy, cenzury, organizačně-technická opatření i personální zásahy. I přesto se v ČsRo zformovala nová generace novinářů, která se snažila navázat na nejlepší tradice rozhlasového vysílání. Roky 1959–1968 jsou dodnes považovány za zlaté období Československého rozhlasu.

Od zahájení pravidelného rozhlasového vysílání v roce 1923 až do konce druhé světové války byla příprava rozhlasového zpravodajství, včetně zpráv ze zahraničí, výhradně v kompetenci ČTK. Československý rozhlas žádnou zpravodajskou redakci neměl. Nebylo zapotřebí ani vlastních zahraničních zpravodajů. Na podzim roku 1945 vznikla historicky první zpravodajská redakce ČsRo – redakce *Rozhlasových novin*, která začala pro své relace zpracovávat rovněž zprávy ze zahraničí. První zahraniční reportéři byli inspirováni protektorátním rozhlasovým vysíláním exilových politiků. Novinář František Gel přinesl po porážce Německa ve druhé světové válce sled zpravodajství z Norimberského procesu.

Jedním ze znaků ozdravného vývoje poválečného rozhlasu byl narůstající počet jednoznačně profilovaných osobností. Tým pracovníků se ustálil a postupně byly vytvořeny předpoklady pro programové přestavby a dvě zásadní změny organizačního uspořádání. Vnitřní reorganizace rozhlasu v roce 1952, jež proběhla podle sovětského modelu, znamenala největší zásah do jeho organizace v celé dosavadní historii. Změna přinesla také vznik samostatné redakce zabývající se výhradně informacemi ze zahraničí, a to Redakce mezinárodního života, která se stala součástí publicistické části Hlavní redakce politického vysílání (HRPV). V roce 1962, po další změně struktury rozhlasu, byla Redakce mezinárodního života dílčí rubrikou Hlavní redakce zpravodajství (HRZ).

Oblíbenost pořadů, na jejichž tvorbě se Redakce mezinárodního života podílela, a přízeň posluchačů, kterou svými ohlasy projevovali jejich tvůrcům, spočívala v několika podstatných okolnostech. Důležitou skutečností byl fakt, že veřejnost neměla v šedesátých letech přílišnou důvěru k politikům a více věřila informacím, které slyšela z rádia od rozhlasových redaktorů. Koncem 60. let měl rozhlas v rodinách stále výsadní postavení. Televizní vysílání sice začalo již v roce 1953, ale pořízení televizního

přijímače bylo pro většinu populace kvůli vysoké ceně nemožné. Připomeňme v této souvislosti měnovou reformu v roce 1953.³¹⁶ Vybavenost domácností televizory a rozhlasovými přijímači se vyrovnala až na přelomu 60. a 70. let,³¹⁷ a to také díky dokončení výstavby sítě televizních vysílačů, která umožnila sledování televize prakticky na celém území tehdejší ČSSR.

Ústředním ředitelem rozhlasu byl v letech 1959–1968 pracovitý a ctižádostivý člen ÚV KSČ Karel Hoffmann, šéfredaktorem Redakce mezinárodního života v letech 1963–1967 Milan Weiner. Rozhlas v tomto období disponoval množstvím kvalitních publicistů, komentátorů i schopných zahraničních zpravodajů a současně Weinerem promyšleně vypracovanou sítí zahraničních zpravodajů. Redaktoři mohli zásluhou úsilí šéfredaktora Weinerja i povolení ústředního ředitele využívat kromě ČTK, která čerpala informace výhradně ze sovětského TASSu, také zahraniční agentury AFP a Reuters. Politické uvolnění v období pražského jara se projevilo i v rozhlasové publicistice, jež nabídla větší podíl živého vysílání a přirozený projev novinářů. Zásluhou členů RMŽ vznikly nové pořady s významným posluchačským ohlasem. Rozhlas vychoval v Redakci mezinárodního života řadu rozhlasových osobností. Milan Weiner si byl vědom jejich kvalit a přemýšlel o nich v dlouhodobé perspektivě a s ohledem na prospěch, který mohou rozhlasu v budoucnu přinést.

Členové Redakce mezinárodního života se podíleli na vysílání ČsRo v průběhu dnů, které následovaly po 21. srpnu 1968. Přestože jejich skutky tvoří významnou kapitolu historie rozhlasového vysílání na našem území, znamenaly pro většinu z nich konec novinářské kariéry v ČsRo. Po srpnu následovaly personální čistky, nucené nebo dobrovolné odchody zaměstnanců a s tím související emigrace mnoha z nich. Většina v době normalizace a v 80. letech vykonávala podřadná zaměstnání. Následkem politických změn po roce 1989 se někteří do Československého rozhlasu vrátili.

Přestože existují rozhlasové nahrávky a několik kratších statí, které zaznamenávají určitá období, podrobnější písemný dokument o činnosti Redakce mezinárodního života nebyl dosud zpracován. Ačkoli mým původním záměrem bylo zahrnout rozhovory s pamětníky Redakce mezinárodního života např. s Janem Petránkem, Věrou Šťovíčkovou-Heroldovou, Ondřejem Neffem a s historičkou ČsRo

³¹⁶ Větší rozšíření televize umožnilo až snížení pořizovací ceny koncem 50. let.

³¹⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČERA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 172.

Evou Ješutovou, rozhodla jsem se po úvaze požádat o rozhovor další osobu, abych rozšířila celkový pohled na téma a zároveň dosáhla žádoucí objektivitu při jeho zpracování. Oslovila jsem rozhlasového historika Slávu Volného ml., syna rozhlasového novináře Slávy Volného. Použila jsem také vlastní zvukový záznam z rozhovoru s Jiřím Dienstbierem z roku 2010.

Na závěr bych doporučila, aby byla v blízké budoucnosti zpracována bakalářská nebo diplomová práce o životě Věry Šťovíčkové-Heroldové, založená na metodě orální historie a rovněž odborná stať o činnosti novináře Milana Weinera, který, přestože zemřel ve 45 letech a byl šéfredaktorem Redakce mezinárodního života pouze 5 let, byl důležitou osobností konce šedesátých let v Československém rozhlase.

Tento text je prvním pokusem o písemný dokument shrnující činnost Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v letech 1966–1969. Bude-li rozšířen o další období, může v budoucnu sloužit jako průvodce její historií.

Summary

Thesis *The Foreign Broadcasting Department of Former Československý rozhlas (The Czechoslovakian Radio) Between 1966–1969* deals with operations of this important part of the key broadcasting institution in former Czechoslovakia.

First, the introduction describes the very early period of foreign affairs broadcast reporting in former Czechoslovakia.

The second chapter deals with the broadcasting abroad of *Radio Praha* in the former Czechoslovakian radio from 1936 to 1968.

The third, the most important chapter, completes the interpretation of broadcasting experience of foreign correspondents operating abroad until 1968.

Fourth describes the key period of these journalists' lives – The Prague Spring 1968 and the fifth deals with the radical change in their private and professional lives in the period of so called Normalisation in former Czechoslovakia. The thesis contains reasons of journalists' redundancies from Československý rozhlas.

The final paragraphs interpret their activities after the Velvet Revolution in 1989 until nowadays.

Although there is a limited number of archived tapes available in the Czech Radio Archive and some monographies describing in general activities of The Foreign Broadcasting Department and foreign correspondents working in the Czechoslovakian Radio in certain periods, a complex text or thesis dealing with this topic has not yet been written. This text is the first document describing the facts in detail.

Použitá literatura

- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Československého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 1992. 289 s. ISBN (neuvedeno).
- BĚLINA, Pavel, KUČERA, Jan a kol. *Dějiny evropské civilizace II*. 2. vyd. Praha : Paseka, 1997. s. 322. ISBN 80-7185-100-0.
- CEBE, Jan. *Rudá Marie aneb se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak*. In: *Česká novinářka : k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 71-82. ISBN 978-80-262-0056-7.
- ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. 3. vyd. Praha : Libri, 1999. 1001 s. ISBN 80-7277-000-4.
- DIENSTBIER, Jiří, LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům. Koláž událostí, vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*. 1. vyd. Praha : Práce, 1990. 116 s. ISBN 80-208-0028-X.
- DURMAN, Karel. *Útěk od praporů. Kreml a krize impéria*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1998. 530 s. ISBN 80-7184-672-4.
- HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: Výběr z dobové publicistiky*. 1. vyd. Praha – Brno : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk, 2004. 441 s. ISBN 80-7239-162-3.
- HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase)*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu Praha a Katedra žurnalistiky Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Sborník semináře Sdružení pro rozhlasovou tvorbu z 15. 4. 1999.
- HRAŠE, Jiří. *K rozhlasové historii a teorii*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2001.
- HUBIČKA, Jiří. *Ing. Karel Hoffmann, CSc.* Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 21, s. 68–70. ISSN (neuvedeno).
- JEŠUTOVÁ, Eva. *Český rozhlas, jeho předchůdci a stanice v historickém vývoji*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 23–29.
- JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Miroslav Čapek*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2011, č. 24, s. 71. ISSN (neuvedeno).
- JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2003. 667 s. ISBN 80-86762-00-9.

JEŠUTOVÁ, Eva, NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v Československém rozhlasu*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 141 s. ISBN (neuveďeno).

JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Zahraniční zpravodajové*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2006, č. 15, s. 55–58. ISSN (neuveďeno).

JEZDINSKÝ, Karel. *Připsáno Milanu Weinerovi*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2009, č. 21, s. 56–57.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968: Společnost a moc*. 1. vyd. Brno : Společnost pro odbornou literaturu, Barrister & Principal, o. s., 2008. 828 s. ISBN 978-80-87029-31-2.

KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ing. Igor Kratochvíl*. Svět rozhlasu, 2009, č. 22, s. 61–62. ISSN (neuveďeno).

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. 344 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim a kol. *Česká média a společnost v 60. letech*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2008. 170 s. ISBN 978-80-86212-94-4.

KÖPPLOVÁ, Barbara a kol. *Dějiny českých médií v letech*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 440 s. ISBN 80-246-0632-1.

KRUPIČKA, Miroslav. *Radio Praha 65 let*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, 2001. 85 s. ISBN (neuveďeno).

KŘIVÁNKOVÁ, Alena. *Dějiny československé žurnalistiky. IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944–1987*. Praha : Novinář, 1989. ISBN 80-7077-036-8.

MAJZNEROVÁ, Anna. *Jak dostat svět k mikrofonu*. Rozhlasová práce, časopis pro teorii a praxi rozhlasu. Praha : Československý rozhlas. 1961, č. 2, s. 24–25. ISSN (neuveďeno).

OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha : Libri, 2002. 202 s. ISBN 80-7277-108-6.

OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc a společnost 1969/1989*. 1. vyd. Praha : Maxdorf, 1995. 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci. Příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Edice Rozhlasové práce č. 2, ročník XV. 1991. 104 s.

PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy: pozadí – plánování – provedení*. Milada Kouřimská a Milan Kouřimský. 1. vyd. Praha : Argo, 2004. s. 358. ISBN 80-7203-558-4.

POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl. Život jako román*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2005. 290 s. ISBN 80-86212-42-4.

POKORNÝ, Milan. *Dvojitý domov Karla Kyncla*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1999. 250 s. ISBN 80-86212-07-6.

POKORNÝ, Milan. *Zápisník zahraničních zpravodajů*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 1997. 256 s. ISBN 80-902198-9-6.

SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů*. 1. vyd. Praha : Libri, 2008. 359 s. ISBN 978-80-7277-356-5.

ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Karel Šubrt a „šubrtka“*. Praha : Český rozhlas. Svět rozhlasu, 2006, č. 15, s. 42–43. ISSN (neuvedeno).

ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, Věra. *Po světě s mikrofonem*. 1. vyd. Praha : Radioservis, 2009. 125 s. ISBN 978-80-86212-59-3.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 157 s. ISBN 80-7285-045-8.

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

VOLNÝ, Sláva. *Kvadratura času*. 1. vyd. Praha : Práh, 2008. 294 s. ISBN 978-80-7252-215-6.

VONDROVÁ, Jitka, NAVRÁTIL, Jaromír, Moravec, Jan. *Komunistická strana Československa: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. 1. vyd. Praha – Brno : Doplněk, 1999. 580 s. ISBN 80-7239-056-2, 80-85270-96-X

VOTAVOVÁ, Jarmila. *Stručný nástin historie Českého rozhlasu. (Příspěvek k 70. výročí)*. 1. vyd. Praha : Český rozhlas, Studijní a výzkumné oddělení. 1993. 144 s. ISBN (neuvedeno).

Bakalářské, diplomové, disertační práce

ANTENEOVÁ, Tereza. *Specifika práce zahraničního zpravodaj Českého rozhlasu (se zvláštním zřetelem k přípravě pořadu Zápisník zahraničních zpravodajů v letech 2000–2003)*. Praha, 2004. 52 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Bakalářská práce, vedoucí práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

KOTALOVÁ, Zdenka. *Jan Petránek - rozhlasový publicista*. Praha, 2010. 60 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Bakalářská práce, vedoucí práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

KŮSTKOVÁ, Tereza. *Zahraniční korespondent Karel Kyncl*. Praha, 1999. 116 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Diplomová práce, vedoucí práce PhDr. Barbora Osvaldová.

NACHTMANNOVÁ, Iva. *Specifikace práce zahraničního zpravodaje : se zřetelem na střední a východní Evropu*. Praha 1999, 72 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Bakalářská práce, vedoucí práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

ROTOVÁ, Tereza. *Samizdatové Lidové noviny 1987–1989*. Praha, 2009. 75 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Bakalářská práce, vedoucí práce PhDr. Barbora Köpplová, CSc.

ŠENKÝŘOVÁ, Markéta. *Kontrola rozhlasových vln - Československý rozhlas v 50. a 60. letech*. Praha, 2010. 69 s. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Diplomová práce, vedoucí práce prof. PaedDr. Miroslav Vaněk, Ph.D.

VÍTKOVÁ, Věra. *Vývoj a současnost Zápisníku zahraničních zpravodajů*. Praha, 1997. Praha. 68 s. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Bakalářská práce, vedoucí práce PhDr. Josef Maršík, CSc.

WEBROVÁ, Helena. *Práce zahraničního zpravodaje Československého rozhlasu*. Praha, 1975. 66 s. Univerzita Karlova, Fakulta žurnalistiky. Diplomová práce, vedoucí práce Robert Jurák.

Rozhlasové/zvukové pořady a záznamy

BURDA, Jan. www.rozhlas.cz : *Novoroční Dobré jitro s Janem Petránkem* [online]. 2010-01-01 [cit. 2010-05-02]. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/praha/audio?p_dat_from=01.01.2010&dni=1&p_po=-1&p_gt=1

ČERNÝ, Tomáš. www.rozhlas.cz : *Jeden den s Janem Petránkem* [online]. 2007-12-01 [cit. 2010-05-02]. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/praha/audio?p_dat_from=01.12.2007&dni=1&p_po=-1&p_gt=1

PETRÁNEK, Jan. www.rozhlas.cz : *Projev v Senátu Parlamentu České republiky na konferenci 40 let po okupaci* [online]. 2008-08-20 [cit. 2010-05-02]. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/1968/video/_zprava/486751

TAMCHYNA, Robert. www.rozhlas.cz : *Přistání na Měsíci* [online]. 2009-07-21 [cit. 2010-05-02]. Komentovaná repríza přistání na Měsíci, kterou provázeli v přímém přenosu 20. července 1969 Jan Petránek a Ivo Budil. Dostupné z www: <http://www.rozhlas.cz/leonardo/mesic>

TAMCHYNA, Robert. www.rozhlas.cz : *Vstupte!* [online]. 2008-06-02 [cit. 2010-05-02]. Hostem pořadu byl Jan Petránek. Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/leonardo/anonce/_zprava/460213

VÝBORNÁ, Lucie. www.rozhlas.cz : *Dopolední Radiožurnál* [online]. 2009-01-19 [cit. 2010-05-02]. Host Radiožurnálu – Jan Petránek Dostupné z www: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/audio/?p_dat_from=19.1.2009&p_gt=1&p_po=-1&p_kat=-1&p_st=-1&dni=2&p_sort=A

Prameny

Archiv Českého rozhlasu
Knihovna Českého rozhlasu
Archiv Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky
Libri prohibiti
Národní knihovna

Osobní rozhovory autorky s těmito osobnostmi:

Jiří DIENSTBIER, novinář a politik. Praha: Únor 2010.
Eva JEŠUTOVÁ, historička Českého rozhlasu. Praha: V období od ledna 2011 do března 2012.
Ondřej NEFF, novinář. Praha: Duben 2010.
Věra ŠŤOVÍČKOVÁ-HEROLDOVÁ, novinářka. Praha: V období od dubna 2010 do dubna 2012.
Jan PETRÁNEK, novinář. Praha: V období od listopadu 2009 do dubna 2010.
Miroslav VANĚK, historik moderních českých dějin, vedoucí Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Praha: Jaro 2010.
Sláva VOLNÝ ml., historik Českého rozhlasu. Praha: 21. prosince 2011.

Seznam zkratk

AFP	Agence France-Presse
A ČRo	Archivu Českého rozhlasu
AP	Associated Press
BBC	British Broadcasting Corporation
ČR	Česká republika
ČRo	Český rozhlas
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČsRo	Československý rozhlas
ČsT	Československá televize
ČTK	Česká tisková kancelář, Československá tisková kancelář
ČÚTI	Český úřad pro tisk a informace
ČVRT	Československý výbor pro rozhlas a televizi
EHS	Evropské hospodářské společenství
FF	Filosofická fakulta
FS	Federální shromáždění
HRPV	Hlavní redakce politického vysílání
HRZ	Hlavní redakce zpravodajství
HSTD	Hlavní správa tiskového dohledu
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
NS	Národní shromáždění
ONV	Okresní národní výbor
RMŽ	Redakce mezinárodního života
RSE	Rádio Svobodná Evropa
SDSS	Sociálně-demokratická strana Slovenska
SOF	Světová odborová federace
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SÚTI	Slovenský úřad pro tisk a informace
TASS	Telegrafnoje agentstvo Sovětskovo Sojuza
USA	Spojené státy americké (United States of America)
ÚSS	Ústřední správa spojů
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚV KSS	Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu
VKV	Velmi krátké vlny
VŠ	Vysoká škola
ZV ČsRo	Zahraněční vysílání Československého rozhlasu
ZV	Závodní výbor

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled zahraničních zpravodajů Československého, resp. Českého rozhlasu 1945–2006 zpracovaný Evou Ješutovou a kol. (tabulka)

Příloha č. 2: Přehled zahraničních zpravodajů Československého resp. Českého rozhlasu 1945–2006 zpracovaný Evou Ješutovou a kol. (viz Přílohu č. 1) doplněný o poznatky autorky diplomové práce – tyto jsou zvýrazněny modře (přehled)

Příloha č. 3: Fotografie bývalých redaktorů Redakce mezinárodního života pořázené po roce 2000 (fotografie)

Příloha č. 4: Fotografie redaktorů ČsRo ze 60. let 20. století (fotografie)

Příloha č. 5: Přehled jazyků a počet odvysílaných hodin *Radia Praha* v letech 1954–1969 (tabulka)